

Еманюел Роблес
ЗИМНА
ВЕНЕЦИЯ

ИЗДАТЕЛСТВО
ХРИСТО Г. ДАНОВ
ПЛОВДИВ

ЕМАНЮЕЛ РОБЛЕС ЗИМНА ВЕНЕЦИЯ

Превод: Никола Колев

chitanka.info

Зимна Венеция, скована от студ, обгърната в мъгла, по чиито канали морският вятър носи миризмата на влага и гнили водорасли, естественият, най-красноречивият сценарий за сериозната равностметка на младата францужойка Елен. Тази Венеция е същевременно и подходящ фон за разкриване на истините за нашето тревожно време, изпълнено със скрити и явни заплахи, с атентати и „ГОРЕЩИ ТОЧКИ“, с много примери за погазване на елементарното човешко право за мирен живот и щастие.

ПЪРВА ЧАСТ
ЕЛЕН

1.

На летище „Марко Поло“ я чакаше Марта. Точно преди да премине през контролния пункт, Елен я видя как се оглежда зад стъклата на голямата зала, все така тънка, елегантна, с младежки вид и свежест, която имаше въпреки своите петдесет и пет години. Марта я търсеше с поглед сред пътниците. Когато най-сетне я откри, тя и отправи кратки, но много сърдечни поздрави. От този момент у Елен изчезна чувството, обхванало я още от Париж, че бяга, че е преследвана от един свят, който порицаваше нейното поведение. Отдалеч усмивката на Марта ѝ се стори най-утешителното човешко чувство. Това я успокои малко, макар че вътрешното ѝ равновесие си оставаше нарушено. Стресът, преживян миналата седмица, я беше оставил объркана, сред лабиринт от потискащи мисли, и тъй в най-тежкия момент на своята обърканост тя бе потърсила посред нощ Марта по телефона. И Марта веднага бе настояла да отиде при нея, във Венеция, без да разисква драмата, за която научи, подчертавайки само предимствата на отдалечаването и опасностите, при дадените обстоятелства, от едно пълно усамотяване. Елен се бе съгласила, убедена от очевидността на това, което Марта ѝ казваше.

В очакване на багажа от самолета Марта застана до своята племенница, избягвайки всякакви въпроси по повод на Андре и Ивон Мере, сякаш с телефонния разговор от миналата нощ тази тема бе изчерпана. Искаше ѝ се да вземе ръката на Елен, но усещайки неприятната миризма на газовите изпарения, които бяха изпълнили залата, тя се погрижи най-напред да закрие с кърпичка носа си. Всъщност бе много привързана към Елен, дъщеря на по-малката ѝ сестра, защото знаеше, че не бе ѝ провървяло в живота. Тя крадешком наблюдаваше лицето на младото момиче и изпита състрадание при вида на следите от умора и огорчение, разкриващи кризата, от която Елен навярно нямаше да се излекува бързо.

В таксито, което ги отведе чак до площад „Рома“, недалеч от кея за Сан Марко, Елен запита (досега тя не бе помислила за него) за Карло, мъжа на Марта.

— Той ли? Добре... Чака те... Искам да кажа, ще го видиш тази вечер, когато се върне от клуба.

Марта беше сравнително ниска, но добре сложена. Върху свежото ѝ като на пастирка лице веднага правеха впечатление очите ѝ, великолепни сини очи, леко издължени (Елен имаше подобни очи), които ѝ придаваха интересен, дяволит израз, когато мигаше.

От таксито двете жени, всяка с по един куфар в ръка, преминаха на малкото параходче, откъдето Елен се загледа как преминават бреговете на Канале Гранде. Тя идваше за пръв път във Венеция през зимата. Досега бе оставала тук само през юни и септември. Въздухът бе наситен с влага, която полепваше по лицето и миришеше на море. Понякога Андре ѝ бе предлагал да прекара тук ваканцията си с нея и все в последния момент се бе отказвал, без Елен да се почувствува засегната от това.

Малко преди Риалто параходчето се размина с една моторна лодка, натоварена с цимент. Човекът с черна мушамата, седнал зад кормилото, обърна глава към тях и тя си представи, че я гледа Андре. Зиморничаво вдигна яката на мушамата си, изненадана, че изпитва някакво чувство на враждебност, сякаш разстоянието я караше да осъзнава по-силно безсмисленото съществуване, което бе водила в Париж от две години насам.

От петнадесетина години Карло и Марта Ризи живеят на десния бряг, близо до площад „Сан Паоло“, в един твърде обширен, но неугледен апартамент, на втория етаж на една стара постройка. Приземният етаж обитава друга съпружеска двойка, мъжът е зидар, а жената, Амалия, извършва домакински услуги. Сутрин работи у семейство Ризи. Много трудолюбива, винаги весела, тя често сякаш се надсмива на света и поздравява Елен с добре дошла по много мил начин. Отвежда я в една вече приготвена стая, скромно мебелирана и отдалечена от банята, баня, която при това може да се ползува само като се премине през стаята на семейство Ризи. За да се компенсира

малко това неудобство, за гостите е предвидено едно старомодно приспособление с леген, кана с вода и кофа.

— Всичко това е много скромно — казва Марта. — Съжалявам, но мисля, че тук ще си починеш по-добре, отколкото в хотел. — (Въздишка.) — Все пак би трябвало Карло и аз да се решим да преустроим и подновим тази стая, но понеже все говорим за преместване...

Елен ѝ благодари, уверява я, че всичко ще бъде добре, казва, че по-късно ще обмислят нещата и започва да разопакова багажа си. Тишината, която изведнъж я отделя от света, след като остава сама, ѝ внушава някакво леко чувство за сигурност, сякаш тя съществува вън от всяка действителност, освободена от миналото, което се откъсва от нея. При това снощи дори Андре я бе потърсил по телефона, да ѝ каже, че иска непременно да се срещнат, че държи, да се обяснят, да изяснят всичко, че се надява тя добре да го разбере. Елен бе приела да се срещнат в края на седмицата в едно кафене на кея „Сен Мишел“, не само от умора, но и от страх да не му разкрие, че вече е взела билет за Венеция и ще напусне Париж на другия ден, без да го види. Без тази нейна предпазна мярка той може би щеше да дойде на летището, щеше упорито да я убеждава за своите чувства, да ѝ попречи да замине, да я задържи въпреки драмата, която, изглежда, го засягаше като мимолетна пречка, докато за Елен тя беше едно изпитание, което ангажираше целия и разум.

В банята до огледалото над мивката има някакво насекомо. Нито светлината, нито присъствието на Елен, изглежда го безпокоят. Крилата му са дълги, ципести дългите крачета като обърнато V го придържат косо, с повдигнато коремче и хоботче, стигащо до рамката. С един удар на кърпата Елен го смазва, като влага в този жест раздражение, което я изненадва. Тя го взема, още живо, изглежда — краката му потрепват — и го хвърля в легена. После забелязва, че на стената е останала малка капка кръв и я изтрива с отвращение. В този миг си задава въпроса: „А ако бях забременяла от Андре?“ Не, този страх е безсмислен. Още щом застава под душа, тя отваря до края крана, сякаш силата на водата, която я облива, може да заличи всеки повод за страх.

На връщане в стаята тя хвърля поглед навън през прозореца. Зад хаоса от облаци отгатва скрития залез на слънцето сред смътната светлина на хоризонта. Часът е едва пет и този здрач превръща града в някакво огромно цвете с ръждив цвят.

Легнала върху леглото, тя пуши с поглед към картината срещу себе си, която представя карнавална сцена във Венеция от осемнадесети век. На нея личи млада жена с изящна малка тривърха шапка, с глава, обвита в черен воал, който огражда лицето и покрива раменете ѝ. Носи бяла маска, която оставя открити устните, а широката ѝ пола е разперена като венец. Тя гледа към един мъж, чиято черна маска с дълъг крив връх му придава профила — на птица. Загърнат е в много широка пелерина и с пръст на устните сякаш приканва младата жена да мълчи, да пази тайна. От своето легло със запалена нощна лампа Елен разглежда тази картина и макар, че не достига до логично тълкуване, открива някакъв драматичен смисъл. Наистина нито едната, нито другата от тези фигури се усмихват, а играта на сенките подсилва впечатлението за опасно съучастничество или за сблъскване с някаква тайна, която внезапно помрачава у младата жена радостта от живота.

После, стресната от повикването на Марта: „На масата! На масата!“, Елен облича една рокля, отива да оправи прическата си пред огледалото и остава за миг загледана в своите дълбоко хлътнали очи, „очи на истинска луда“ — мисли си тя. Всъщност е толкова уморена, че би могла да мине и без вечеря, но иска поне да поздрави вуйчо си, който както всяка вечер, току-що се е върнал от клуба.

— Пристигаш в нашата скъпа Италия — ѝ говореше Карло по време на вечерята — в разгара на убийствата и на нейното пълно разлагане. Всяка седмица се извършват, средно по три атентата с револвер или бомба.

Дълъг и сух, Карло имаше лице, белязано от две отвесни бръчки, гъсти коси и сухи като хартия клепки. Жестовите му на съдия-следовател, неумолим към човешките грешки, бяха още по-подчертани, когато пушеше дебелите си пури, като ги поднасяше към устните си с кръгови движения на ръката и глава, отметната назад. Въпреки тези външни белези това беше най-обикновен човек.

Пълномощник в клон на една банка в Торино, той бе срещнал Марта преди тридесет и пет години и от техния брак се бе родил син, който сега беше представител на една автомобилна фирма в Буенос-Айрес. През цялата година Марта и той живееха заедно, без да вдигат шум, сред малко сиво спокойствие. През август бягаха от горещините на града и от туристическото оживление, като отиваха в една хижа в Долomitите, където, далеч от своя клуб, Карло стоически се отегчаваше.

Цепениците пламтяха в камината, над която бе поставено старо огледало, оградено от свещници от муранско стъкло. На масата светлините от пламъците трептяха върху сребърните съдове и кристалните чаши.

Без съмнение от тактичност Карло избягваше всякакъв намек за обстоятелствата, които бяха причина за пътешествие на племенницата му. Човек би могъл да помисли, че тази история няма за него никакво значение.

— Същото насилие съществува и другаде — каза Марта. — Нашето време е причина за това. Бомбите, отвличания, стрелбите не са само италиански специалитет.

— Заблудата на нашите терористи — продължи Карло, без да държи сметка за това възражение, — на тези, които имат амбицията да възродят обществото, които искат да променят хората, да ги направят по-добри, се състои в това, че чрез страха те започват да ги осакатяват.

— По свой начин обаче — каза Марта, мигайки непрекъснато с големите си сини очи, — това са идеалисти.

— Хайде, хайде! Идеалистите имат доверие в човека, а терористите — не!

Уморена и леко обезсърчена, Елен трябваше да слуша как вуйчо ѝ говори за покварата, която обхващала като гангрена държавата, за скандалите, които се потушавали, но с течение на времето излизали на бял свят, за милиардите, които изтичали в чужбина, за политическите личности, замесени в съмнителни афери, дори за самия президент на републиката, принуден да си подаде оставката.

Той се възмущаваше, но в тона му можеше да се долови леко горчива ирония. После разви мисълта, че в Италия червеното насилие, толкова силно, колкото и черното на фашистите, е породено

едновременно от скандалния цинизъм на хората на интереса и от крайното отчаяние на простолюдието.

Елен едва следеше тези изказвания, разсеяна от гледката на канала, който се открояваше през прозореца, а отвъд канала — от мъглявия простор на града, пронизан от трепкащи светлини. У нея надделяваше чувството за пълен провал и всичко това, защото ѝ липсваха смелост, прозорливост, енергия. Каква полза да обвинява Андре? Тя също беше виновна. И тази дума, която тя си повтори, сякаш пресуши цялото ѝ съзнание, засенчи всякаква друга мисъл.

— ... Истинската демокрация, ви казвам аз, истинската — продължи Карло със своя мъркащ глас, — няма да се роди от тези локви кръв, няма да се появи един ден като Венера, излизаща от морето!

При тази картина, която прониза натрапчивите ѝ мисли, Елен бавно насочи поглед към своя вуйчо.

— Добре — каза той, — отегчавам те. Имаш право, да отидем по-добре до огъня.

Настанен в един фотьойл, той протегна дългите си крака пред пламъците, а Елен запротестира сконфузено.

Според Марта терористическите групи действуваха така, водени често от нуждата за реклама.

Карло веднага додаде, възприемайки малко надутия тон, с който си говореха в неговия клуб. Да, атентатите, които правеха най-силно впечатление, бяха предназначени да огънат духовете, както и да привлекат вниманието на световното обществено мнение, независимо от това дали каузата бе с автономистка, националистическа или принципно революционна насоченост.

С маниакално внимание той запали една от своите дълги пури.

— В основата си цялото зло идва от това, че хората не се чувствуват свързани помежду си, не се чувствуват солидарни върху тази смешно малка планета.

Кацнала по средата на устните му, пурата приличаше на човка, която прилягаше на мършавия му дългокрак силует. До него Марта се бе заела със своята плетка. Тя бе неуморна плетачка.

— Истината е там, че всеки нов убит заличава мисълта за предишния. Много вълнение за един ден и всичко бързо се забравя. Както винаги, животът е по-силен.

Последва много дълго мълчание, едва смущавано от пращането на цепениците. Наистина Марта бе говорила без никакъв умисъл, но, Елен си каза, че лично в нейния случай думата забрава нямаше никакъв смисъл, тъй като съзнанието ѝ непрекъснато бе заето с тази жена, затворена в своето страдание там, в клиниката на Отъой.

2.

На другия ден тя се събуди много рано, в обичайния час, като в Париж нейният „вътрешен часовник“ я изтръгваше от съня. В дълбочината на своето вцепенение тя осъзна очевидността на факта, че днес няма да ходи на работа, че е във Венеция и че разполага с всичкото си време. Реши да остане в леглото до заминаването на Карло, понеже и без това банята беше недостъпна за нея, докато той не напуснеше стаята си.

Тя отвори една книга, която бе взела предната вечер от библиотеката на вуйчо си, който колекционираше съчинения за историята на Венецианската република. Бе избрала мемоарите на последния дож, Людовико Манин, същия онзи, когото Бонапарт бе свалил от престола в 1797 година. През пролуките на прозореца се процеждаха светлинки и създаваха лека здрачина, но тя запали нощната лампа, за да може да чете. Съвсем близо, върху фотьойла, бяха нахвърлени дрехите ѝ, нетърпеливо съблечени снощи. По съвсем непонятен път това безредие насочи мисълта ѝ към образа на Ивон Мере, легнала също така върху някакво, легло в чужда стая. Тази мисъл беше толкова настойчива, че тя седна, като отхвърли покривките, с ръце скръстени върху гърдите, обхванала рамене с дланите си. Къщата беше смълчана. Амалия не беше започнала още да чисти. Тя остана дълго така, със затворени очи, заслушана в шума на собствената си кръв.

Веднага след излизането на Карло тя изтича и се затвори в банята, взе един душ и още със стичащи се водни капки, с коси, полепнали по главата ѝ като каска, се огледа цяла в голямото огледало. Разгледа без самодоволство тялото си, дръзките си гърди, леко закръгления си корем, който следваше ритъма на дишането ѝ, и си спомни за първата вечер с Андре, спомни си за момента, в който той я събличаше, без да престава да гали с устни шията и раменете ѝ.

На връщане в стаята тя срещна Амалия, която ѝ носеше закуската. Амалия постави подноса върху кръглата масичка, отвори

капаците на прозорците, което Елен не бе направила, заета още от събуждането си с упорито разнищване на душевното си състояние.

Тя с усилие изяде една баничка и занесе сама почти недокоснатия поднос в кухнята. Амалия възкликна:

— Синьорина, вие нищо не сте яли!

— Благодаря, Амалия, това ми стига.

Амалия поклати опечалено глава, изказвайки неодобрението си, като добави: „Така се хваща туберкулоза.“ Тя вярваше в това и понеже Елен не отговори, разказа случая с едно младо момиче, нейна позната, която умряла, горкичката, жертва на своята липса на апетит.

Навън валеше. Марта току-що бе излязла да пазарува. Отново сама в стаята си, Елен си помисли, че е вече на двадесет и осем години, че бе мечтала за пътешествия, за открития и че до този ден едва бе изучила своята истинска същност, изненадана, че сега открива в нея толкова неясноти, непоследователност, всичко, което по неконтролирани криволичещи пътища я беше довело до това объркване. Искаше ѝ се бързо да излезе, да се движи без посока.

— Така ли ще излезете? — запита я Амалия.

Тя облече мушамата си, сложи си една барета. Без предупреждението на Амалия нямаше да помисли за това, дотолкова на моменти бе откъсната от действителността.

Пое по улицата, после край един канал, чиято вода, удряна от дъжда, сякаш кипеше. Всичко беше пусто. Няколко малки кафенета бяха отворени, но доста магазини щяха да заработят едва с настъпването на курортния сезон. Тя стигна до площад „Сан Марко“, когато дъждът вече бе спрял. Цялото пространство ѝ се стори странно стеснено от мъглата, която заличаваше катедралата, намаляваше обема ѝ, превръщаше я в някаква сива повърхност с тъмни петна на местата на преддверията. Тя различаваше едва-едва върха на камбанарията, потънал в тази сивота, както и самите кубета. Почувствува се тясно свързана с тази самота, с този свят, лишен от човешко присъствие — само с един-два бегли силуета под аркадите на Прокуратурата, — изгубена сред декорите на един театър, изоставени, лишени от позлата, с отнесена от дъждове цветове. Преодолявайки преградата на Лидо, бризът носеше откъм открито море миризмата на трева, сякаш бе

преминал над невидими ливади. Елен продължи чак до площада и до брега, където загърната в мушамата, дълго гледа под краката си как вълните се разбиваха в камъните. Помисли си, че Андре винаги бе лъгал и не можеше да различи дали чувството ѝ идваше от студа, или от тази очевидна истина.

Андре Мере заемаше важен пост в голямо строително предприятие, което работеше и за държавата. Рекламната агенция, в която работеше Елен, я бе изпратила по служба при него. Още при първата им среща той ѝ направи комплименти с малко пресилена непринуденост. Беше на около четиридесет години, с лице на здрав мъж и остър поглед под малко тежките клепки. Известна обиграност в думите и гъвкавост на усмивката му внушаваха чувството за хитро същество, способно да прикрива силата на своите амбиции и неудържимостта на желанията си. Това, което направи впечатление на Елен по време на разговора им, бе начинът, по който сменяше тона на студена учтивост с един ласкав, почти сладникав тон. Следобед той я потърси по телефона и я покани на вечеря, сякаш изобщо не се съмняваше, че ще приеме. Тя отказа под някакъв любезен предлог, но той настоя. Колебанието на Елен, изглежда, го дразнеше. Стигнаха до решението за някоя вечер през следващите седмици. Елен бе свикнала да не се доверява на тези властни натури, самодоволни от това, че подчиняват жените на своята воля или на своя каприз. Тя бе на петнадесет години, когато едно по-голямо момче идваше всяка вечер да я чака на излизане от колежа и важно я придружаваше, без никога да се съобразява с нейните възражения. Не обръщаше внимание нито на присмехулния му вид, нито на цинизма, с който я задиряше. По-късно научи, че този глупак се хвалел, че е спал с нея — и бе възмутена от това. През цялото си детство и юношество Елен бе живяла със страх да не изпадне в грешка. Още си спомняше как ѝ се караха родителите, как я наказваха безсмислено. Бе нещастна, защото за нея си бяха създали една погрешна представа и твърде рано се бе затворила в себе си (между другото майка ѝ я упрекуваше, че е неискрена), така че подобни намерения и вдъхваха чувство на страх и съмнение. Но у нея оживяваше и желанието да се посвети някому, да

бъде обичана, както и смътният страх, че нещо непознато ценно ѝ се изплъзва в този живот.

Дълги месеци в Париж тя живя сама, настанена в един тъжен малък апартамент, с прозорец към вътрешния двор, зад болницата Вожирар. След няколко седмици нерешителност накрая изведнъж, без порив и без радост, отстъпи пред Андре Мере.

Тя прекоси площада, сред който статуята на Голдини лъщеше под ситния дъжд, и влезе в Централната поща. Според мерките, които бе взела, кореспонденцията ѝ щеше да идва тук. Още не бе пристигнало нищо, беше много рано и тя го знаеше, както знаеше, че бе дошла тук под въздействието на едно повече или по-малко неясно изкушение. За миг остана по средата на голямата зала, пред преустроената шахта. Сградата беше бивш дворец, с лице към другата страна, към Канале Гранде. Беше разсеяна, но вниманието и се съсредоточаваше в един все по-определен център и тя се реши с тази внезапност, която бе обичайна за нея, да поиска на телефонното гише връзка с Париж. Младата чиновничка, на която даде номера, я изглежда право в очите и човек можеше да си помисли, че порицава постъпката ѝ. Беше дребна, слаба, с изпъкнало чело, с някакво упорство на лицето. Елен устоя на погледа ѝ, а после зачака малко по-далеч. Облегнат на съседното гише, един мъж с филцова шапка и много лъскава мушама я наблюдаваше настойчиво, без ни най-малко стеснение, както правят с чужденка, която може да бъде само лекодостъпна жена. Елен се стресна, когато чиновничката я извика:

— Париж, синьора!

И с ръка ѝ посочи една кабина. Елен затвори вратата след себе си, вдигна слушалката и чу:

— Синьора, свързваме ви с вашия номер!

Сигнал, после един глас:

— Клиника дез-Орм. Слушам ви.

— Обаждам се за госпожа Мере. Ако обичате, може ли да ми кажете как е тя?

— Стая 108. Свързвам ви.

Не това искаше Елен. Тя се обърка, за малко не се отказа. Но заговори друг глас, слаб, немощен:

— Ало? Кой е?

Тъй като Елен, със свито от вълнение гърло, не казваше нищо, след кратко мълчание гласът поде:

— Но кого търсите?

Тогава Елен затвори телефона и бе толкова развълнувана, че забрави да излезе. Но един лъч пронизваше мрака на мислите ѝ: Ивон Мере наистина бе спасена. Тя я бе чула. Тази жена бе жива. Наистина Андре ѝ бе казал в кафенето на булевард „Сен Мишел“, че Ивон бе във от опасност, че бе в ръцете на един талантлив лекар, но той толкова често я бе лъгал... През цялото време на тяхната връзка не бе ли я задушил със своите лъжи? Вълнението, което още не я напущаше, изсушаваше устните ѝ. Мъжът с филцовата шапка си бе отишъл, огромната зала бе пуста и нейните три етажера разкриваха сводовете си като мрачни дупки. И тя изведнъж видя, че стои глупаво в кабината, като манекен на витрина.

Плати разговора и излезе на уличката с нервни стъпки, следвана от погледа на чиновничката. „Но кого търсите?“ Този глас бе оставил у нея едно продължително ехо, което все повече отслабваше, но не преставаше да я следва, докато вървеше, и продължаваше да трепти болезнено в ума ѝ. Ситният дъжд бе престанал. Твърде слаба, светлината сякаш не проникваше до дъното на улицата, а сякаш бе уловена, задържана, разсеяна от фасадите на неравномерни петна. Елен си спомни, че с Андре тя никога не се бе чувствувала уверена, наистина свободна, както може да бъде човек с някой, когото наистина обича. С желанието да заглуши тази малка агония, която я обезсърчаваше, тя съзнателно навлезе в лабиринта от тесни улички, пресечени от канали — без светлинни отражения, населени само с котки, свити на кълбо под преддверията.

3.

В същото това декемврийско утро Уго Ласнер слизаше по стълбището на своето жилище (и този път старият асансьор бе повреден), за да отиде до колата си на една съседна улица. Той използва времето си — нищо не го караше да бърза, — за да подреди в багажника двата куфара, единият от които съдържаше всички фотографски документи, предназначени за неговата изложба в Лондон през февруари. Щеше да тръгне от Милано за Венеция, за да увеличи там на спокойствие някои снимки, както и да поработи върху албума, обещан за едно женеvско издателство. Въпреки студения душ и голямата чаша кафе, никак не се чувствуваше във форма. Наистина бе спал малко след вечерта, прекарана у художника Фоко (чилиец, избягал в Италия), в компанията на някои приятели и на Мария-Пия, метресата на Фоко, чието пицно тяло бе намерило място в много от неговите платна. Мария-Пия бе служила за модел и на Ласнер, а Фоко, прегърбен, с издадена напред глава, готов сякаш веднага да я прибере назад като костенурка, упорито го убеждаваше да не намесва голи тела в една изложба, посветена поначало на войната.

С прихлупена над очите шапка, с вдигната яка на габардиненото си пардесю, Ласнер премина от другата страна на почти пустото шосе, като си мислеше, че студът сякаш е парализирал града, и влезе в някаква бирария под аркадите, за да изпие още едно кафе. Собственикът изгледа двата фотографски апарата, които Ласнер бе увесил на врата си по простата причина, че бе неблагоприятно да ги оставя в колата.

На излизане трябваше да изчака червената светлина. На отсрещния тротоар две монахини, облечени в черно, с трептящи калугерски шапки, притиснати една до друга под грамаден чадър, вървяха с твърда крачка, следвани от своите отражения върху мокрите плочки.

Привлечен от тази гледка, Ласнер се прикрива леко зад една колона, зарежда своя „Никон“ и тъкмо да улови в обектива двете жени, една лека кола с ръждив цвят спира пред червената светлина и ги

скрива от погледа му. Две крачки вляво, и той отново ще вижда целта си, но пред него се изпречва мотоциклет с две момчета в кожени якета и каски с козирки. Раздразнен, Ласнер се снишава надясно, все още встрани, под галерията. В този момент момчето, застанало отзад на мотора — както на водача, яката и на неговия пуловер е вдигната до устните, — се навежда към единствения пътник в колата, вероятно за да попита нещо. Протяга ръка. Това, което държи, но да, това е револвер! Ласнер вижда ужасеното лице на човека на волана в момента, в който изгърмяват два сухи и почти сливащи се изстрела. Ласнер натиска бутона на фотоапарата. Убиецът се навежда и издърпва една кожена чанта. Сред оглушителен шум мотоциклетът потегля, завива на ъгъла, а момчето, което бе стреляло, хванато с две ръце за раменете на своя пътник, с чантата, притисната между гърдите му и гърба на другия, хвърля един поглед към Ласнер, който притичва за други снимки. Тишина. По булеварда сякаш нищо не се е променило. Дъждът продължава. Един автобус изчезва по напречната улица, зад овлажнелите му стъкла — притиснати силуети. Долу двете монахини се отдалечават със стъпки на пехотинци. Странното идва от това, че сигналът е преминал на зелено, че другите коли се втурват, надминават тази, която остава на място, с движещи се чистачки, привидно празна. От бирарията презглава изскачат няколко души. Ласнер се присъединява към тях. Жертвата е паднала настрани върху седалката. Две струйки кръв текат по слепоочието и бузата. В окото, което се вижда, няма вече блясък. Ласнер отстранява любопитните, фотографира тялото. Светлината отново става червена. Спира камион, целият лъщящ от влага. Уплашената глава на шофьора. Някой промърморва: „Сигурно пак Червените бригади!“ Ласнер се отдръпва, връща се бързо към своята кола. Още с потеглянето чува клаксона на полицейската кола, която подплашва цяло ято гълъби и те излитат във ветрило.

В Агенцията, след като напусна лабораторията, където току-що бе проявил своя филм, Ласнер влезе в кабинета на директора по информацията. Ерколе Фиоре говореше по телефона. Той направи знак на Ласнер да седне. Тази стая приличаше на него — студена, спокойна подредена. Но Ласнер знаеше, че Фиоре можеше да се разярява. Този

дебел мъж с увиснали рамене се обличаше строго, мислеше се за елегантен, правеше на своите сътрудници неучтиви забележки за прищевките им в облеклото. Твърде доволен от себе си заради поста, който най-сетне бе извоювал, след като се бе показал достатъчно гъвкав, той имаше въпреки всичко великолепни, качества на организатор и рядка работоспособност. Друга негова заслуга беше, че при случай улесняваше задачите на своите сътрудници, и умееше да се радва на техните успехи. Но никой не го обичаше, той страдаше от това и когато си пийнеше, споделяше разочарованието си, на когото му попадне.

Веднага щом сложи слушалката на телефона, той скръсти силните си ръце на бюрото и се обърна към Ласнер:

— Тук ли си още? Не трябваше ли да заминеш за Венеция?

— Тази сутрин бе извършен атентат недалеч от гарата и ти знаеш това.

— Разбира се.

— Кой е убитият?

— Скабия, Алберто Скабия, заместник-прокурор на Републиката.

— Знаеш ли и кой е стрелял?

— До този момент още никой не е поел отговорността за атентата.

— Имате ли някаква представа за мотивите?

— Уверяват ни...

— Кой ви уверява?

— Един сериозен източник... Според него Скабия се е занимавал с важно дело по изтичане на капитали, в което, изглежда, са замесени индустриалци и една голяма миланска банка. Милиарди! И Скабия е ровил от известно време в това бунище.

— Никога ли не е водил следствие срещу някой от червените или черните?

— Това ще видим.

Полепнала по стъклата, неясната светлина на предиобеда осветяваше едната страна от лицето на Фиоре и оставяше окото му в сянка, примигващо от усилието да се съсредоточи. Той чакаше. Този Ласнер бе любопитно момче. Фиоре го познаваше от осем-девет години. Италианец, въпреки германското си име, което му бе останало от неговите австрийски прадеди — стари завоеватели на

Венецианската област — след нахлуването на Бонапарт. Тридесет и две или тридесет и три годишен. Едната му ръка бе обгоряла при самолетна злополука и изглеждаше като покрита с възрозов мъх. Едва не го биха разстреляли в Чили, за малко не се удави в Конго. Като Капа, и той имаше своя легенда. Срещаха го на много горещи точки в света. Сътрудничеса на най-големите международни агенции в Магнум, Гама... В много хотели в чужбина познаваха неговия силует, а ла Гари Купер, със светли, грижливо пригладени коси, с пъстри ризи. Въпреки северния си вид, някои по-пламенни прояви на неговия характер разкриваха латинската му кръв.

— Чуй ме! — каза Ласнер. — Аз бях на две крачки от Скабия, когато го убиха.

— И сега само...

— Единственият зрител, старче. И всичко съм затворил в кутията. Тъкмо излизам от лабораторията.

С големите си мусолиновски очи Фиоре го наблюдаваше мълчаливо. Смутен (но стараейки се да не проличи нищо) от поведението на този смелчага, който стоеше тук спокойно, с разкопчано габардинено сако, с белязана от изгарянето лява ръка, опрял се безгрижно върху облегалката на фотьойла.

— Хайде, покажи ги — каза Фиоре, чиито дебели бузи, обръснати до кръв, бяха станали постепенно виолетови.

Ласнер извади своите снимки от вътрешния джоб на сако, понадигна се малко и без да се приближава, ги хвърли на масата. В този момент вътрешният телефон иззвъня. С бързо движение Фиоре взе слушалката, каза „да не ме безпокоят“ и затвори телефона. После разгледа снимките, прехвърляйки ги от едната ръка в другата, без да престава да клати глава.

— Поздравления — каза той накрая и се отпусна на облегалката.

— Никаква заслуга. Едно натискане на бутона.

— Все пак, все пак...

— Точно в тази секунда аз държах моя „Никон“ съвсем готов. Това се казва шанс.

— Какво говориш!

В дъното на етажа отекваха телефонни позвънявания, сякаш и за да подчертаят колко опасности съдържаше в случая тази фраза за шанса.

Фиоре се наклони напред, облакът се на бюрото, взе отново снимките, за да ги разгледа по-внимателно. На вратата се почука. Някой искаше да влезе.

— Не! — изкрещя Фиоре. — След малко!

После се обърна към Ласнер.

— Както са били маскирани, лицата не се различават.

— Какво от това?

— Нищо. Мисля само за следователите.

— Това не е моя работа.

— Когато се появят снимките, те ще искат да те чуят.

— Кажете „ще пожелаят“...

— Няма ли да се срещнеш с тях?

— Законът не задължава никого да свидетелства. Той предвижда наказания само за лъжесвидетелството.

— Все пак би било от полза...

— При това аз няма да разкрия нищо повече от това, което може да се види на снимките.

— Както желаяш.

Телефонът иззвъня отново. Раздразнен, Фиоре се възмути: „Какво има? Бях казал...“, но вниманието му бе привлечено и той задържа слушалката. После се обърна към Ласнер:

— Току-що са поели отговорността за атентата. „Народно правосъдие“.

— Никога не съм чувал за такова.

— Това сигурно е сто и четиридесетата или сто и четиридесет и втората група дейци, които се проявяват от началото на годината. Разбира се, някои много хитри гангстери си служат с тези лозунги, за да объркат полицията.

Ласнер бе станал и закопчаваше сакото си.

— Тръгваш ли? — попита Фиоре.

Тонът означаваше: ти ще напуснеш Милано въпреки тази драма?

— Да, искам да бъда тази вечер във Венеция. Там ме чака работа.

— Е, добре, на добър път... И още веднъж моите поздравления.

Разделиха се в момента, в който телефонът отново започна истерично да звъни.

4.

Тази вечер на масата Карло говори за атентата, който е станал сутринта в Милано. От своя страна, Марта дъвче яденето си като истински гладна. Както обикновено, тя се храни, като шумно облизва устните си, което дразни мъжа ѝ.

— Потвърждава се — казва Карло, — че убийството на заместник-главния прокурор Алберто Скабия е свързано с една огромна афера по износа на капитали. Според радиото може да е замесен „Черният орден“.

Елен не обръща никакво внимание. Нейните мисли са далеч от тук и са заети най-вече с посещението ѝ в пощата. Но както всички бърбъривци, Карло няма нужда от внимателни слушатели.

— Зачитат родината, армията, религията — продължава той, — но все пак не забравят, че парите стоят над тези благородни стойности, а и швейцарските банки заслужават също такова уважение.

Малко след вечерята, под предлог, че я боли глава, Елен се прибира в стаята си, за да избегне самодоволните коментари на Карло за събитието. Едва легнала, с мемоарите на Людовико Манин в ръка, тя чува Марта в коридора, която иска да провери дали се чувства добре, дали не ѝ е студено. Марта знае или мисли, че знае много неща от медицината. Нейната аптека съдържа невероятна сбирка от лекарства, които тя събира за всеки случай. Колекционира също така и популярни съчинения и списания под ироничния поглед на своя мъж, който за нейно съжаление е надарен със здраве на полярна мечка.

Най-сетне Марта оставя Елен. Върху картината мъжът с черна маска ѝ прави знак да мълчи, но това е излишно. Тя винаги е мълчала. Тя мълчеше още при своите родители, както и по-късно с Андре, свикнала отдавна да крие някои свои мисли, които хората тълкуваха зле или които ѝ вредяха. Да, тя знаеше, че Андре е женен: да, тя, както и казваха, бе „надживяла скрупулите си“, уморена от тези завръщания в самотата на своето жилище, от тези тъжни вечери на парижката зима.

С Андре тя бе започнала да свиква на един друг живот. Тъй като я бе намерил недокосната на двадесет и шест години, той я бе подчинил на онзи интимен живот, който сам предпочиташе. Имаше здраво, набито тяло, силни крака на играч на тенис. Охотно показваше самодоволството си от собственото си поведение в леглото и му се случваше да наемква за бившите си любовници и за удоволствията, които те му бяха доставяли. Понякога, съзнаващ собствената си низост, той мислеше, че може да я смекчи, като се хвали с това каква радост изпитва с Елен. Отричаше всяка сантименталност и, изглежда, бе съвсем далече от истинското понятие за нежност. За да провери влиянието си върху Елен, той се изхитряше да отлага все повече срещите им в последния момент. На два или три пъти даже умишлено бе пропуснал да я предупреди. У нея може би обичаше най-много покорността ѝ, неспособен да отгатне пристъпите на вътрешния ѝ бунт. Тъкмо в отношенията с майка си тя си беше създала това самообладание, което я правеше привидно съвсем спокойна пред грубостите или обидите.

Андре можеше да бъде и великодушен. Правеше ѝ подаръци, канеше я на вечери, винаги в ресторанти или кръчми далеч на запад от Париж. Той обичаше театъра, но не я водеше никога, като признаваше без ни най-малко стеснение страха си, че ще го видят с нея и ще бъде порицан от своите познати. Един-единствен път ѝ бе изпратил цветя, а после ѝ беше казал, че това е смешно. „Във всеки случай това даже не ти създава и удоволствие“, бе добавил. Тази склонност да ѝ се приписват вкусове и чувства, каквито тя не изпитваше, съществувахе и у майка ѝ, която, за да не ѝ купи някоя рокля, бързаше да каже: „Освен това ти съвсем не си кокетка!“ Случваше се понякога да се задушават, да се презира и даже да се мрази, защото играеше тази пасивна роля, която очакваха от нея — да мълчи, никога да не протестира. От своя страна Андре, който обичаше да разказва за себе си, намираще в нея най-добрия слушател, какъвто би могъл да пожелае. Когато ѝ говореше за своите професионални проблеми, той ѝ разкриваше някои от основните страни на своя характер: амбициозен, пресметлив, способен на интриги, на ловко лавиране. Не ставаше нужда Елен да го разпитва за жена му (тя никога не мислеше за нея, въпреки че изпитваше известно любопитство). Той самият подхващаше тази тема и винаги, за да се оплаква от нея, да се оплаква

— както най-често правеше, — че ѝ липсва пламенност в леглото, че е склонна да хленчи, че има досадно „собственически манталитет“. („Ти поне имаш по-широки възгледи.“) Ако вярваше на думите му, през първите години на брака им нещо между тях малко по малко се било помрачило, без обаче той да престава да я щади от някакво състрадание, чиито източници, казваше Андре, вече били пресъхнали. Но тези черти, които според Андре можеха да обяснят всичко, всъщност не обясняваха нищо и оставяха у Елен впечатлението, че в неговото съзнание съществуваха неясни зони, които я подтикваха към известно недоверие.

Това нейно впечатление се засили веднъж толкова много, че дълбоко я нарани. Бе поканена на един прием в края на годината, организиран от агенцията, в която работеше, и тя знаеше, че сред поканените са Андре и жена му. Най-напред реши да се откаже, от страх, че може да се наложи да бъдат представени една на друга. В тази мисъл откри страха от самата себе си и чувството за малоценност, което ѝ бе втълпявано през цялото време на възпитанието ѝ. Но успя да се овладее, да се убеди, че с малко хладнокръвие може да се справи със случая. Когато видя, че Андре прави всичко възможно, за да избегне какъвто и да е контакт между нея и жена си, тя си отдъхна. При това присъстващите бяха много и разпределени в два салона, което я улесняваше в желанието ѝ да стои настрана. Но дойде момент, когато това разстояние бе скъсено, така че госпожа Мере се озова на няколко крачки от Елен и тя откри с потискаща изненада една жена, съвсем различна от представата, която си бе съставила за нея. Погледната отблизо, нищо, абсолютно нищо не отговаряше на портрета, който Андре ѝ беше внушил. Можеше ли една толкова крехка, толкова уязвима на вид личност да прилича на онуй създание, което Андре ѝ беше описал като хленчецо, егоистично и измамно? Разговаряйки с една от своите колежки, Елен същевременно можеше да наблюдава тази жена, чиято физика я изненадваше, до такава степен си я бе представяла по-скоро едра и силна. А тя беше ниска на ръст, тънка като младо момиче, със закръглен бюст, дискретно елегантна, с малко остри черти на лицето и очарователна мекота. При това всичко в

нея изразяваше простота, нежност, така че на другия ден, когато Андре дойде на срещата, Елен направо му изказа своите съмнения.

— Но, мила моя — бе извикал той не без раздражение, — ти я видя само за две минути, ти даже не си говорила с нея! Какво може да знаеш за нея? За да познаваш някого, трябва да живееш с него, до него, всеки ден! Може ли човек до такава степен да бъде наивен!

В леглото, докато венецианският дъжд удряше по капациите на прозореца ѝ, Елен си спомни всички подробности от тази среща, чак до съвсем обикновената рокля с цвят на лаванда, която жената на Андре носеше онази вечер.

През следващите дни тя избягваше да излиза под предлог, че времето е лошо. Продължителни дъждове прииждаха от морето и заливаха града. Всъщност това усамотение на Елен бе причинено от липсата на смелост да живее и от натрапчивите мисли, които я спохождаха понякога през нощта, даже и в най-дълбокия сън. Отчаянието и нещастieto на Ивон Мере тя отдаваше на това, което наричаше своя „подлост“. Скоро набра сили, за да се противопостави на тази криза, помагаше на Амалия в домакинството, и се отдаде на усилено четене, улеснено от истинските богатства на библиотеката. Случваше ѝ се също така да остава съвсем бездейна, да се засядява на своя прозорец, загледана в тесния канал зад къщата, с клокочеща от проливния дъжд повърхност. От време на време преминаваше лодка, оставяйки зад себе си къса бразда. Малко по малко споменът за Андре се разсея, загуби връзката си с настоящето, и то не толкова поради усилието ѝ да забрави наистина, колкото поради някакво закърняване на паметта.

Една сутрин тя се загледа по-внимателно в огледалото и се огорчи от своя бледен тен, от липсата на блясък в очите си. Марта също се разтревожи от лошия ѝ вид и ѝ предписа лекарства, който Елен прие покорно. Марта никога не ѝ говореше за Андре, нито за жена му, убедена, че един такъв разговор ще подсили нейната тъга и във всички случаи това сигурно ще я отблъсне. Когато, както винаги облечена в своя обичаен тъмночервен халат, тя идваше при

племенницата си, техният разговор насаме се въртеше около домакински въпроси.

После лошото време престана, но небето бе все така отрупано с облаци, между които се процеждаше бледа светлина, проникваше косо в къщата, рисуваше върху библиотеката голяма птица с разтворени крила, която сякаш подканяше Елен да излезе, да се почувствува отново свободна по улиците. Долу, по канала, преминаваха лодкари, които сега бяха много повече, и техните гласове, ечащи в този воден коридор, напомняха за един друг, могъщ живот, за възможната хармония между света и сърцето.

Тя каза на Марта:

— Трябва да отида на фризьор.

— Добра идея.

— А също така и да си намеря работа.

Марта я изгледа продължително, стегната в своя кървавочервен халат.

— Мислиш ли, че е възможно?

— Не зная нищо — отвърна Марта. — Ще попиташ Карло. Но ще направиш по-добре, ако си починеш още малко. Няма защо да бързаш.

Елен не посмя да добави, че след като веднъж се настани на работа, ще потърси незабавно самостоятелно жилище. Тя искаше да избегне всякакво разискване по този въпрос, да изчака малко, но да не отстъпва. Струваше ѝ се, че сега, когато силите ѝ се връщаха постепенно, тя беше като актриса в края на някое представление, която веднъж отърсила се от театралната роля, се откриваше отново такава, каквато е била, със своите собствени мисли, поела отново собствената си съдба, без никаква намеса, на каквато и да е чужда съдба.

Вечерта тя разпита Карло, който не се изненада, но възрази, че при тази безработица, и то през мъртвия сезон, ще ѝ бъде трудно да намери във Венеция целодневна работа. „Не говоря за Местре.“ Все пак той ѝ остави надеждата, че в неговата банка имало възможност за заместване за няколко месеца, защото една от неговите сътруднички през март щяла да вземе отпуск по майчинство. По-нататък щели да видят.

Преди да напусне Париж, Елен бе изтеглила от своята банкова сметка всичко, което имаше. Наистина това не бе голяма сума, но все пак ѝ позволяваше да издържи няколко седмици, без да бъде в тежест на семейство Ризи. От фризьора тя се отпрати за канцеларията на местния ежедневник, за да даде обява за уроци по английски и френски. Старата дама, която прие нейния текст, ѝ хвърли над очилата подозрителен поглед. Тя имаше голям нос, почервенял от хрема. Може би смяташе Елен за една от онези екстравагантни чужденки, които толкова често се срещаха тук, изоставена във Венеция през зимата от някой уморен любовник.

В очакване на отговорите Елен предприемаше следобед дълги разходки, опознаваше уличките, посещаваше черквите. Но невинаги можеше да избегне мисълта, че тези разходки ѝ напомняха от време на време за Ивон Мере и съживяваха мъката ѝ.

Често тя се интересуваше от къщи, в които би предпочела да се настани, посещаваше някои, събуждайки живо любопитство у хората, които я приемаха.

Веднъж бе приета от една жена, чиято възраст не можеше да разбере, цялата в черно, толкова слаба, че костите на лицето ѝ изпъкваха и очертаваха под кожата съвсем забележимо целия скелет, с очи като две малки животни, които дебнеха от дълбоките дупки на орбитите.

Тя поведе Елен през помещения с тъмни мебели. В стаята имаше грамадно желязно легло с медни топки и скрин с три огледала, в които Елен се огледа с някакво ново за нея кокетство, в своя сив костюм, с чанта, притисната под мишницата, с наклонена настрана шапка.

— Французойка ли сте? — запита жената с отпаднал глас.

— Да, французойка.

— От Париж?

— Да.

— Говорите добре италиански.

— Идвам често във Венеция.

— Познавате ли много хора тук?

— Тук имам роднини.

Жената, изглежда, размишляваше върху тези отговори, с наведена глава и скръстени отпред ръце, силни ръце с изпъкнали вени, с изпъстрена с петна кожа.

— Това не е жилище за вас.

— Защо?

— Много е тъжно. Никога няма слънце.

Тя отново вдигна очи и погледна Елен право в лицето, със строг израз, почти нападателно.

Отново мъгла, на огромни вълни над града, който изглеждаше нарисован върху матово стъкло с тънки леки чертички от избелели бои, преливащи от бисерносиво до онова зелено, което виждаме върху отчупената страна на стъклото. С настъпването на нощта същата тази мъгла закриваше в далечината комините на Маргера, индустриалния град.

След като Елен призна изненадата си, че открива в Ивон Мере същество, различно от портрета, който ѝ бе представен, Андре не бе престанал да говори за жена си, и то за да порицае нейната „глупава чувствителност“, това, че винаги е готова според него да заплаче при всяка по-силна дума, при всяко свиване на веждите. И ако тези упреци се различаваха чувствително от предишните, в замяна на това ставаха по-горчиви, сякаш бяха рожба на някаква ненавист.

От ден на ден Елен се свързваше все по-отблизо с тази вцепенена от студа Венеция и затова ценеше внезапните и чудни изблици на светлината. Целият този размътен декор можеше за миг да открие отново своите чисти линии или изведнъж да изникне от мъгливите завеси, пронизани и разкъсани от огромните слънчеви снопове.

Когато я обземаше умора, тя влизаше да пие кафе в някое от тези малки заведения с миризма на вермут и анасон, обслужвани в повечето случаи от младо момиче, което я подтикваше към разговор. В мъртвите часове се качваше на някоя моторна лодка почти без никакви пътници и се оставяше да бъде отнесена, без даже да знае посоката. На крайната спирка я предупреждаваха: „Signorina, siamo arrivati...“^[1].

Понякога мечтите ѝ, с неподлежащи на контролиране скокове, я отвеждаха към моменти от нейния минал живот или към неотдавнашните събития, които я бяха разтърсили. Това, че Андре все по-често се връщаше на въпроса за своето охлаждане към жена си, не му пречеше все пак по известен начин да я щади. Тя си спомняше как вечер той избягваше да остава след определен час, когато беше в нейна компания, загрижен да не се тревожат в къщи от твърде късното му завръщане. Или пък се дразнеше, ако случайно Елен се парфюмираше, като изтъкваше съображението, че този парфюм можеше да остави следи по него и да събуди подозрителността на жена му. Не отричаха ли подобни опасения дълбочината на техните недоразумения? Той твърдеше, че спят в отделни стаи с Ивон, че от дълго време между тях е преустановена всякаква физическа връзка, но с течение на времето Елен започна да се съмнява в това, разбира се, не от някаква ревност (тя винаги би се разделила без мъка с Андре), а просто наблюдавайки по-внимателно този човек, целия заплетен в противоречия, който може би лъжеше и себе си толкова, колкото лъжеше и другите.

Всяка нощ в стаята си, сред спокойствието, което ѝ вдъхваше чувството, че се намира сама на някакъв планински връх, лицето с маската срещу нея сякаш я подтикваше непрекъснато към мълчание, към дълбока тайна. Но тя все повече и повече съзнаваше, че още от детството си останала с една безкрила душа, осъдена да се влачи по повърхността на едно посредствено съществуване, без да може да полети или да се изскубне.

[1] Госпожице, пристигнахме (итал.). — Б.пр. ↑

5.

След като остави колата си в Местре у един приятел, Ласнер най-сетне се настани в своя венециански апартамент, специално затоплен по случай неговото пристигане от грижливата Адалджиза. Собственикът на къщата — който живееше в Болоня — отдавна бе предоставил своите правомощия на младата жена. А тя даде втория етаж под наем на Ласнер, като първия бе запазен за собственика и неговото семейство за летния сезон. Приземният етаж бе необитаем, понеже стените му бяха пропити с влага, а настилната от плочи — съвсем неравна. Някакъв майстор зидар подменяше тухли и керемиди, а негов приятел — дърводелец — идваше да поработи.

— Ние ви чакахме вчера — каза Адалджиза, дребна, доста закръглена, приближаваща вече тридесетте години и винаги засмяна.

— Наложите ми се да остана в Милано.

— Мъжът ми ме посъветва да загася отоплението, но аз му отговорих, че може да пристигнете всеки момент.

— Умна идея, Ада. Вие сте истинска майка.

Последния ден той наистина бе отложил заминаването си, повлиян не от съображенията на Ерколе Фиоре, а от желанието да следи по-отблизо събитието. Изпитваше състрадание към жертвата и се бе осведомил по въпроса. Негови колеги бяха посетили вдовицата, която проявила достойнство и смелост. На въпросите бе отговорила, че никога не е била в течение на професионалните задължения на мъжа си, но почувствувала, че напоследък бил по-загрижен от обикновено. Ласнер също имаше желание да се срещне с нея, но беше вече късно. Полицията вече бе блокирала жилището. Вечерта му бяха показали няколко снимки на госпожа Скабия, чието лице бе с фини черти, а погледът ѝ безкрайно тъжен. Тази сутрин много рано се бе снабдил с вестници. Всички отпечатваха на първа страница неговите снимки, всички хвалеха присъствието на духа у оператора; „опитен репортер“, се казваше в един вестник, като се напомняха някои основни моменти от неговата кариера. Описваха също така сцената на убийството, както той я бе разказал на един от своите колеги в Агенцията. Разбира се

публикуваха и снимки на „нещастния Скабия“, „човек на дълга“, „честен прокурор“ и пр. Ласнер дълго разглежда снимките на младия човек с гъста коса, жив поглед, леко присмехулна усмивка, и си спомни за израза на ужас, който бе видял у него в мига, в който се бе обърнал към убиеца.

Към осем часа, когато тръгваше за Венеция и вече беше на изхода, той чу звъна на телефона. За момент се поколеба, после се върна и изтича до телефона. Един мрачен, малко провлечен глас запита:

— Вие сте Ласнер?

— Какво искате?

Онзи отсреща сигурно нарочно изчака малко и после каза:

— Ти си ни в ръцете!

Ласнер задържа за момент слушалката на ухото си. Не толкова заплахата, колкото неприличният преход от „ви“ на „ти“ му бе направил впечатление. Но когато се спускаше по стълбите (асансьорът още беше повреден), той вече не мислеше за това.

На излизане от Милано, след като бе преодолял задръстването, доста голямо по това време, той включи радиото на колата си в очакване на бюлетина с новините. Разказваха надълго за убийството на Скабия, без да разкрият нещо повече от това, което Ласнер вече знаеше. Няколко подробности обаче го заинтересуваха: госпожа Скабия например бе поверила на родителите си своята седемгодишна дъщеря, за да ѝ спести драматичната обстановка, която би я потискала при нея. Комунистическата партия осъждаше категорично това убийство. Разпитан, един приятел на Скабия похвали с развълнуван глас чувството за дълг и високия морал на жертвата. Друг един каза, че през последните дни Скабия е получавал все по-често заплахи с писма или по телефона.

Без да се бави, Ласнер започна работа в лабораторията, която сам си бе уредил. Едно издателство в Женева му бе поръчало за една от своите поредици албум на тема „Зимна Венеция.“, а известна

лондонска галерия го канеше да изложи снимки по свой избор, подбрани от основните му репортажи.

Той обичаше това венецианско убежище, което и най-добрите му приятели не знаеха. Особено ценеше неговата тишина, най-вече безкрайната, черна, въздушна и успокояваща тишина на нощта.

Без да се колебае, избра за първия си увеличен фотос лицето на убиеца на Скабия, от което пресне едър план във формат полуколомбие.

Когато го завърши, го сложи на една преградка в антрето и насочи срещу снимката малък прожектор. Човек би го взел за чудовищно увеличение на някаква уста на насекомо заради кръглата, кафява и съвсем лъскава каска, сиво-черната яка, достигаща чак до средата на лицето, и огромните очила от плексиглас, набраздени с отражения. За напрежението, което изразяваше гледката, допринасяше и погледът, който ясно личеше в кухото пространство зад очилата, ужасният поглед на човек, разгневен, че е изненадан от обектива.

На другия ден пристигна Палиеро. Дърводелец от флотата, сега той беше без работа и както се изразяваше, „работеше каквото му попадне“ за частни лица в помещението, което му заемаше в приземния етаж неговият приятел — зидарят.

За Ласнер той трябваше да приготви рамките и плоскостите, върху които после щяха да бъдат залепени избраните за Лондон фотоси.

По-възрастен от Ласнер, набит, с вирнат нос, с разрошена ситно къдрава коса, той съжаляваше за своя занаят, за живота на борда, за пристанищата. Винаги бе пътувал само по Средиземно море, освен един-единствен път, когато на товарен кораб бе стигнал до Амстердам и си спомняше за потайните квартали, за момичетата, които показваха там, и за сладострастните желания, които те предизвикваха у него.

От четенето на вестниците, които споменаваха за следствието на Скабия по голямото изтичане на капитали, той заключи, че неофашистите от „Черния орден“ сигурно бяха извършили това убийство за сметка на финансови сили, с които те бяха органически свързани.

Той имаше един съвсем личен мотив за омраза срещу „Черния орден“. През една неделя, по време на военната му служба в Таранто — във флотата, той за малко не бе изгорен жив, жертва на наказателна операция на „Черните“ срещу един Народен клуб, който посещаваше. Посред бял ден излели под вратата бензин, чийто поток започнал да тече по плочника на хола към библиотеката, където се намирал самият той. Една клечка кибрит възпламенила всичко. За няколко секунди огънят обхванал цялата читалня, подхранван от дървените облицовки, вестниците и книгите. Едва се измъкнал със счупен при скачането към двора глезен. Застана пред увеличената снимка на убиеца, той дълго я разглежда, хванал с ръце презрамките на престилката си.

— Дълго ли ще оставиш това тук?

— Защо не?

— Бих предпочел образа на някоя млада девойка, нямаше да бъде толкова потискащо. Нещо повече, този тип смъртно ти се е заканил, това се вижда.

— Наистина — каза Ласнер развеселен.

— Бих могъл да ти заема един много красив „Барета“, истинско бижу!

— Никакво оръжие.

— Но защо?

— Противно е на принципите ми.

— Аз, ако искаш да знаеш, хората с принципи...

— Това не бива да ни пречи да обядваме заедно. Каня те в един малък ресторант, недалеч оттук, където сервират слънце в бутилки.

6.

Наистина никой не отговаряше на нейната обява и Елен започна да се отчайва, да се съмнява в намерението си. След кратък период на отдих бездействието отново бе благодатна почва за връщането на най-потискащи спомени.

Един следобед тя влезе в някаква черква не от набожност или с надежда за успокоение — бяха я възпитали в безверие и в нейните младежки години тайните на вярата почти не я бяха смущавали, — а за да избегне връхлитащата буря. Оказа се сама, седнала в здрача, на фона на цял хрусталак от свещи, които образуваха нещо като ореол под една икона — мадоната, пременена с кожено наметало, широко разтворено долу, с блестящ венец на главата, с детско лице и поглед, отправен към небето, със захласнат и всъщност малко простодушен израз.

В това преддверие на храма, огласяно от шума на падащия по покрива дъжд, тя си спомни, че след приема в Агенцията Андре се бе показал по-настойчив пред нея, по-внимателен, но както обикновено, без никога да изрича и най-малък комплимент — този сантиментален „сироп“, от който той се отвращаваше. Макар и да се хвалеше, че добре познава жените, ако наистина имаше някакъв опит, той не бе разбра нищо от тяхната чувственост, може би от безразличие — тялото бе достатъчно за него — или по-вероятно от елементарна неспособност да проникне в тяхната психология. Охотно признаваше, че интелектуалките го отблъскват и казваше, че много повече предпочита момичетата от „растителния“ тип, сред които нареждаше и нея не без малко груба ирония.

После дойде онази ужасна вечер, така наситена с предзнаменования. Както обикновено, Андре бе дошъл да я вземе, но още при пристигането си ѝ се видя мрачен, загрижен поради някаква голяма неприятност, която криеше от нея, но с която тя инстинктивно почувствува, че е свързана.

Малко след това, без да ѝ даде никакво обяснение, изведнъж реши да си тръгне. Тя даже си спомни, че поиска да му помогне да

облече пардесюто си, а той прояви известно нетърпение. После чу как той бясно пое с колата си пред сградата и се втурна към прозореца. Със свито сърце видя как задните светлини се отдалечаваха и изчезваха в мрака на булеварда.

В къщи Андре, изненадан от тишината на апартамента, извикал. Този ден прислужницата отсъствувала. В стаята нямало никого. После намерил банята отворена, а във ваната — Ивон с разрязани вени на китките, потънала до брадата в червена вода.

Следващите дни Елен преживя в дебнене на новини от клиниката в Отьой, където бяха откарали Ивон Мере. Всяка вечер тя оставяше лампата да свети, защото не можеше да стои в мрака, събуждана често от мъчителното безпокойство, което я задушаваше.

Още щом се увери, че жена му е във от опасност, Андре изтича у Елен, но тя не му отвори. Със спуснато резе (защото той имаше ключове от апартамента ѝ), тя стоеше свита в дъното на стаята и слушаше как той блъска вратата и звънеца. Малко след това по телефона я упрекна за поведението ѝ, от което, както казваше, нищо не можел да разбере.

Тя се премести, настани се в един хотел на улица „Сен Пер“, но още на следния ден, без да разбере как го бе направил, той отново я откри.

В онзи студен ноемврийски следобед, след срещата им в кафенето на кея „Сен Мишел“, те вървяха покрай Сена. Андре разбираше нейното вълнение, намираше го основателно, но протестираше срещу това, което той наричаше „детинско държане“. Постъпката на неговата жена ли? Да, при една сцена той ѝ казал направо за връзката си с Елен, както и това, че тази връзка била от две години насам! Ако за нея това било непоносимо, имало разрешение. В края на краищата съществува и развод. Така той я оставил сразена. После у Елен го обхванал страх.

Тя си спомни, че с поглед към върволицата шлепове, които плаваха срещу течението на Сена, бе разбрала размера на себелюбието и жестокостта му и това я възмути. От ниското небе се процеждаше светлина, която подсилваше очертанията, правеше по-релефни всички елементи на пейзажа, дърветата по стръмния склон, кулите на затвора.

Спомни си също така, че тогава бе казала със спокоен, но твърд тон: „Ние не трябва повече да се виждаме“ и че най-напред слисан, а после засегнат, той бе реагирал толкова остро — стискайки ръката ѝ в своята длан, — че минувачите се обръщаха към тях. Но той искаше обяснения, настояваше. Елен каза: „Тази жена те обича и аз не искам повече да ѝ причиняваме страдание.“ Той отговори буйно: „Но аз не я обичам, не я обичам вече!“ Един мъж, който разхождаше кучето си, се спря и започна да ги наблюдава, сякаш беше готов да се намеси. Елен спокойно се освободи, даде на Андре да разбере, че мястото и времето не подхождаха за такъв сериозен разговор. Но тя решително поддържаше отказа си да продължава връзката, която бе довела до тази драма. Нощта вече се спущаше. Реката се разбиваше в подпорите на един мост. Те се разделиха, той все така буен, почти заплашителен, а тя смутена, но още по-решителна, защото вече бе взела билета си за Венеция.

7.

Най-сетне на адреса на Карло пристигат четири отговора, в един и същи плик, изпратени от рекламната служба на вестника. Единият е подписан от някакъв стар господин, Курт Хьолтерхоф, който желае три урока седмично по френски език. Почеркът му е жив, остър, като чертичката на крайното „т“ винаги е по-дълга от останалите. Елен няма никакъв графоложки опит и колкото и да е заинтригувана, не знае какво заключение да направи от този почерк. Същото е и с отговора на жената, която се е подписала Фиоренца Поли и която желае ежедневни уроци с четене на френски автори, като уточнява „класици и съвременни“. Почеркът този път е много изискан (претенциозен, преценява Марта), с предвзети главни букви. Тази дама добавя, че срещите трябва да се уточняват по телефона. На края на писмото си тя наистина пише своя телефонен номер, но не и адреса си. Един младеж — „аз съм на осемнадесет години“, казва той още в началото — би желал да усъвършенствува френския си, но моли Елен предварително да уточни изискванията си, като думата е подчертана с червено. Накрая една майка желае уроци по английски за своя деветгодишен син, който вече има начални знания по този език. Писмото е писано от някой друг, както го доказва подписът, явно принадлежащ на друга ръка.

Същата нощ бе най-малко мъчителната, изживяна от нея след пристигането ѝ. Нейното начинание, се очертаваше толкова обещаващо и това затвърдяваше у нея мисълта, че бе постъпила правилно, като напусна Париж, като изостави всичко зад себе си и избяга от Андре. Може би тук щеше да се роди една нова Елен, но тя се съмняваше в това. Кризата, която бе преживяла, поддържаше у нея своята разяждаща мощ и тя се смяташе обречена на някакво окончателно себеотричане, на нещо, което ограничаваше личността ѝ, обедняваше живота ѝ.

Елен започна с посещение у последната кореспондентка по простата причина, че тя живееше в съседен квартал, недалеч от

черквата „Кармини“, в която няколко дни преди това бе намерила убежище от бурята.

Жената, която я прие, бе млада, пъргава, усмихната. Колкото и мрачен да бе апартаментът ѝ на приземния етаж, той изглеждаше обширен. По много от белосаните стени имаше врати. Всичко беше чисто, мебелите бяха излъскани, домакинските съдове блестяха, а на тавана муранският полилей от розово и синьо стъкло бе обвит с целофанова обвивка.

Жената покани Елен да седне, предложи ѝ кафе. Нейна била идеята за тези уроци по английски на сина ѝ Марио, който сега бил на училище.

— Моят мъж работи в Монтекатини, знаете, в завода за алуминий в Маргера. Той е комунист и би предпочел Марио да учи руски. А аз му казвам: Не познаваме никого в Русия. С английския, ако Марио по-късно не намери работа тук, би могъл винаги да замине за Австралия при вуйчо си Алберто. Брат ми се установи там. Той ръководи малка корабостроителница. Строи корабчета и печели добре.

После разговорът взе друга насока и докато сервираше кафето, жената я разпита за пребиваването ѝ във Венеция (Елен изтъкна като предлог исторически изследвания) и когато узна за желанието ѝ да наеме самостоятелно жилище, веднага ѝ посочи един съседен апартамент, за който тя се грижела. Бил мебелиран, и то твърде подходящо. Също така бил добре отопляван. Бил на разположение обаче само до август. Тя го описа в толкова привлекателна светлина, че Елен се съгласи да го види.

Къщата наистина беше съвсем близо, с напукана лицева страна и зелени външни капаци на прозорците. На Елен харесаха трите стаи от първия етаж, с хубаво разположение — две към улицата и една към канала. Кухнята и банята бяха мънички, но приятни. Тапетите обаче на най-голямата стая, отрупани с екзотични птици, ѝ направиха лошо впечатление: нещо като мексикански птици, с дълги свределовидни опашки, летяха по стените сред декор от листа с цвят на жлъчка. Но това беше малко неудобство, защото наемодателката ѝ хвалеше качеството на постелите („Вижте тази тапицерия, истинска вълна!“), изобилието и разнообразието на кухненските прибори, удобството на отоплението с разположени навсякъде радиатори. А предимствата на тишината! Единственият наемател горе не живеел постоянно в

жилището, а мъжът, долу, в приземния етаж, щял да бъде тук само за известно време.

Споразумяха се как ще се плаща наемът, определиха дата за почистването и накрая се договориха, че в замяна на уроците младата жена два-три пъти седмично ще ѝ помага в прането и домакинската работа. Тя се наричаше Адалджиза Масина, възрастта ѝ бе близка до тази на Елен и очаровани една от друга, на раздяла те се целунаха.

Следобед, преди да отиде у Курт Хьолтерхоф, с когото бе уговорила среща по телефона, тя мина през гишето „до поискване“ в пощата, за да вземе оттам писмата си. От Париж ѝ бяха изпратили няколко писма без особена важност, едно от тях за гарсоньерата, която бе освободила.

Курт Хьолтерхоф живееше близо до Арсенала, в една къща с изглед към площад, украсен по средата със стар кладенец, с красиви железни орнаменти, обвити с бръшлян. Дойде да ѝ отвори стара жена, висока, посивяла, достолепна. Тя бе сестра на господин Хьолтерхоф. С отмерена стъпка той слезе да я посрещне. И той бе висок на ръст, слаб, с пъпчив нос и почти прозрачни уши. Отведе Елен до една стая, задръстена от преписки и книги. Съвсем в дъното, в един ъгъл някаква витрина привличаше погледа. Тя съдържаше нещо подобно на черен манекен със зловещ вид. Господин Хьолтерхоф сигурно имаше повече от шестдесет години и желанието му на тази възраст да усъвършенствува френския си език малко изненада Елен. Тя прие съвсем приличната сума, която той ѝ предложи за разговорите върху теми, които заедно щяха да изберат. Тази първа среща бе толкова приятна (старецът проявяваше малко скована, но искрена вежливост), че тя забрави болезненото впечатление от замръзналия призрак на витрината.

Не толкова приятна беше срещата ѝ вечерта със синьора Фиоренца Поли. Тя самата бе определила часа на посещенияето, като я помоли с рязък тон да бъде точна. Една восьмобледа прислужница прие Елен, отведе я мълчаливо при своята господарка — огромна жена, истинска планина от плът, с подпухнало лице. Тя се бе изтегнала

на някакъв диван, с одеяло върху краката и телефон до нея, в една дълга стая, цялата плътно изолирана до задушаване задръстена от тежки мебели, от порцеланови вази, от зелени растения и дебели завеси, закриващи прозорците. Със своите малки зли очи, потънали в тлъстина, тя огледа Елен, за да провери впечатлението, което ѝ правеше. Вместо добре дошла, презрително ѝ каза:

— За една парижанка вие сте безвкусно облечена. Този жакет е демодиран. Очаквах нещо по-друго, от по-висока класа.

Това посрещане смути Елен, съзнанието ѝ бе парализирано както някога, когато още се срещаше с Андре, който също беше склонен към безочливост и злословие.

Но госпожа Поли я покани да седне, като ѝ посочи един фотьойл с движение на цялата си ръка, една гола чак до лакътя ръка, тлъста и бяла, при чието движение иззвъняха гривните и заблестяха пръстените ѝ. Все така на превъзходен френски език тя обясни, че е диабетичка, че зрението ѝ не е добро поради заченки на катаракт в окото, което я принуждава да провежда ежедневно лечение и не ѝ позволява да чете или да гледа телевизия. Разбира се, тя има записи на касети, както и предаванията по радиото, но, общо взето, това са само брътвежи и детинщини, с изключение на немските станции и техните възхитителни симфонични концерти. Затова ѝ дошла идеята да използва четец и тъй като била любителка на френската литература, една приятелка ѝ обърнала внимание върху малката обява на Елен. И тя доста театрално показва лавиците, натъпкани с книги, които покриваха цяла стена.

— Там има съкровища от вашата култура. Не зная, госпожице Морел, дали това ви харесва. Може би сте очаквали да ми предавате граматика, вместо да ми четете шедьоври? — (И произнесена от нея, думата граматика напомняше за нещо съвсем простовато!)

Какво да ѝ отговори? Вечерта тя каза на Марта, че пред тази жена се бе почувствувала „като заек, хипнотизиран от питон“.

Госпожа Поли говореше бързо и нейната мъничка уста на кукла, притисната между дебелите бузи, гримирани в розово, сякаш едва се движеше. Понякога в очите ѝ проблясваха тревожни светлинки и разкриваха неутолимата ѝ злоба. Тя разпита Елен надълго, без да мигне, потупвайки понякога гальовно с ръка буклите на косите си, с явно престорено кокетство. Какво правеше през този сезон тя във

Венеция? Защо беше тук? И за колко време? И как можеше да предпочете пред Париж този град-блато? Явно доловимата неискреност на отговорите предизвика недоволство у нея:

— Виждам, че не искате да ми кажете нищо. Това наистина засяга само вас. Но, разберете добре, не искам да приемам в къщи, който и да е. Авантюристите и днес, както и вчера, не липсват тук. В края на краищата ще видим. Ще ви плащам добре, понеже вие се нуждаете тъкмо от пари. Ще уреждам плащането с чек. Не се страхувайте от нищо. Мъжът ми е много богат. Той е един напълно достоен за презрение мъж. Живее в Рим, но ми изпраща точно частта, която ми се пада. Не доброволно, а защото е принуден. Моите адвокати са заинтересувани от тази работа и не го оставят да мръдне.

И почти без преход, с опрени на купчина от възглавници бюст и глава, тя посочи една книга, от която Елен трябваше да ѝ прочете малък откъс. Беше „Опасни връзки“.

— Предполагам — каза госпожа Поли — че никога не сте чували да се говори за нея. Това е истински шедьовър. Добър случай за вас да надникнете в нея. Ние по-скоро ще проверим дали книгата ще ви допадне. Постарайте се само да не сричат.

Елен излезе добре от това малко изпитание и бе поздравена. Определиха уроците от два до четири следобед, всеки ден, освен неделя. Според Елен, доволна, че няма да стои вече без работа, предимствата на това задължение заслужаваха да понася понякога да бъде засягано честолюбието ѝ, нещо, което Марта не одобри. Общо взето, тя съжеляваше, че племенницата ѝ е толкова малко пригодна в това време, което е така сурово и неумолимо към твърде нежните души. Тя би предпочела Елен да бъде по-груба, по-бойка, да знае как да се противопоставя на ударите. Така тази нещастна девойка би се поставила по-добре и никога не би приела една толкова дълга връзка с човек като Андре Мере, когото тя считаше за „садист и болен от горделивост“.

На последния, отзовал се на обявата ѝ, който живееше сравнително далеч, в покрайнините на бившето гето и чийто телефонен номер тя не можа да намери в указателя. Елен изпрати писмо, за да му определи, както той я молеше, своите „изисквания“. Тя

се зае също така да се настани в своето ново жилище, след като бе убедила Карло в основателността на решението си. За да пренесе багажа си потърси помощта на Антонио, мъжа на Амалия. Зидарят се намираше в съседна сграда и бе зает с отстраняването на едно просмукване на вода, което бе наводнило по-ниските стаи.

— Тази вода! — каза той с уморения тон на човек, който се бори без никакви илюзии срещу някакъв бич. — Тук тя непрекъснато се покачва. Или по-скоро ние сме тези, които потъваме.

— Какво може да се направи? — запита Елен, цялата треперееща от влагата и миризмата на тиня.

А той, силно осветен от една ацетиленова лампа, отговори:

— Какво искате да се направи? Това е като смъртта. Ние и в нея потъваме. Рано или късно тя печели.

На другата сутрин Елен се настани в своя дом. Куфарите ѝ — пренесени от Антонио — бяха разтворени върху леглото. Адалджиза бе дошла при нея, разтваряше капациите на прозорците, проверяваше радиаторите, снемаше калъфите, които покриваха фотьойлите, възхищаваше се от бельото, което Елен нареждаше в скрина. Тя се възхити от един сутиен:

— Господи! Колко красиви гърди имате! Моите вече не биха влезли в този сутиен!

Малко след това те чуха наемателя от горния етаж, който слизаше по стълбището с бързи стъпки.

— Работи в Милано за вестниците. Той фотографирал убиеца на съдията Скабия. Сигурно сте виждали снимката във вестниците?

Елен каза, че не е в течение, че в последно време не е чела вестници, но си спомни, че наистина Карло беше коментирал пред нея този случай.

— Вие живеете в облаците — каза Адалджиза с добро настроение.

Когато тръгнаха да излизат, намериха в приземния етаж вратата на работилницата отворена. Това помещение се осветяваше откъм улицата през нисък прозорец. Накладен от дъсчени изрезки, в опушената от сажди камина гореше огън. В дъното, потънало в мрак,

се открояваха редици от тухли, чували с цимент, една ръчна количка. Всичко това придаваше на помещението някакъв пещерен вид.

Ласнер и Палиеро, единият в габардинен костюм, а другият в работна престилка, разговаряха до тезгяха. Те се обърнаха към двете жени.

— Ето нашата нова съседка — каза Адалджиза. — Нали е красива? И мила, приятна?

— Тъкмо обратното на тебе! — каза Палиеро, чиито разчорлени коси и лъвско лице се осветяваха косо от пламъците на огъня.

— Не го слушайте! Той е един грубиян! — каза младата жена, като се смееше.

Но Елен чувствуваше върху себе си погледа на Ласнер и този поглед сякаш проникваше до най-съкровената ѝ същност, изгаряше я отвътре. Въпреки своята боязливост, тя усети пристъп на някаква дързост и на свой ред продължително го изгледа.

— Защо да не отпразнуваме вашето настаняване тук? Не казват ли у вас: „да полеем настаняването“?

— Аз също бих желала — каза тя, обзета от щастливо вълнение.

— Отлично!

Адалджиза плесна с ръце:

— Това е великолепно идея!

Отново останала сама, докато отиваше при Карло и Марта за обеди, тя се почувствува млада, наистина млада, съвсем обновена, като че ли никога до този ден не бе я докосвал мъж.

През седмицата, която последва, Елен нямаше никакви трудности в уроците с господин Хьолтерхоф, нито с младия Марио, сина на Адалджиза, момче с жив ум, със съвсем „приятелско“ държане, което щом му доскучаеше, си го казваше съвсем спокойно, направо се извиняваше и отиваше да играе.

Но с госпожа Поли тя трябваше винаги да бъде нащрек. Госпожата никога не пропускаше случай да я хока за неща, които нямаха никаква връзка с ролята ѝ на лектор:

— Никога ли не се гримирате? Странно. Така имате вид на цикория!

Следващия път тя поиска да узнае дали Елен си има любовник.

— Не? Питам се какво правите на вашата възраст? Това не е здравословно. Обличате се зле, но имате хубаво телосложение. Освен това би трябвало да смените прическата си. С тая прическа приличате на надзирателка в затвор!

После започна да я съветва, ако си търси любовник да избере южняк.

— Те са диваци, но вярвайте ми, много по-пламенни са от другите. И не си губят времето да ви разправят приказки. Веднага влизат в действие!

След първия час тя даде малка почивка, през която прислужницата, извикана с едно звънче, дойде да поднесе кафе и диетични сладки, които се трошаха в пръстите. Госпожа Поли използваше тази почивка не за разискване на книгата, която сега четяха, а за да обвинява мъжа си, да го описва непрекъснато като чудовище, изтъкано от цинизъм и неблагодарност.

— Без мен никога не би постигнал положението, което има. Той не е интелигентен. Мозъкът бях аз! Трябваше да го тикам в неговата кариера, както тикат магаре, което не иска да върви напред. За благодарност, представяте ли си, той ме мамеше. Имаше нахалството да ми изневерява! И обърнете внимание, тогава, когато бях млада и красива и далеч не непохватна в леглото, напротив! Успокойте се, ако той ми слагаше рога, аз тъпкано му го връщах. И то с най-добрите му приятели!

И отново смях. Когато се смееше, очите ѝ се стесняваха, а в същото време мъничката ѝ бледорозова уста се отваряше и се показваха зъбите ѝ, дребни и гъсти, като на мурена или на змиорка.

Елен я слушаше, без никога да казва нито дума, с истинско внимание, защото тази жена, макар и откъслечно, ѝ разкриваше един неподозиран свят от презрение, от омраза и не преставаше да я изненадва. След урока тя ѝ подари един великолепен шал:

— Вземете го — каза. — Ще ви отива много.

Следващата събота вечерта, по предложение на Ласнер. Елен покани в квартирата си Адалджиза и Леарко, нейния атлетичен съпруг (той бе висок метър и осемдесет), както и съпрузите Амалия и Антонио. Но Марта трябваше да дойде сама, защото Карло

участваше до неделя в един турнир по бридж, организиран от неговия Клуб. Той изпрати обаче две бутилки „Грапа“. От своя страна, Палиеро пристигна, придружен от една приятелка, за която се хвалеше, че е копие на Джина Лолобриджида, но колкото и добро момиче да беше, тази Ана-Мария приличаше повече на сушена слива, отколкото на прочутата артистка. Ласнер също присъствуваше и бе донесъл шампанско и рози, но до последния момент Елен се страхуваше, да не би да не дойде. Според Адалджиза му се наложило да напусне внезапно Венеция за Милано или Рим. Елен не бе го виждала след срещата в работилницата на Палиеро, но го чуваше там горе, чуваше как се разхожда над нея и този шум, това присъствие бяха достатъчни, за да я изтръгнат от затвора, в който нейното съзнание кръжеше до изтощение.

Най-сетне той бе тук със своята небрежна самоувереност, с погледа си, който сякаш виждаше всичко, улавяше всичко и който веднага щом се спреше върху нея, я изолираше от другите, отделяше я и от самата нея, караше я да мисли, че е без спомени, без минало, цялата съсредоточена в настоящето си. Тя искаше да бъде красива, приятна за погледа на другите и тази вечер бе последвала съвета на госпожа Поли и леко се бе гримирала. Без никакво лукавство Марта още с пристигането си ѝ бе казала:

— Наистина венецианският въздух, изглежда, ти действа добре.

Ласнер и тя можаха да разговарят за малко, прави пред прозореца, отвъд който в мрака на нощта браздата на канала създаваше впечатлението за някаква бездънна бездна. Той ѝ каза, че подготвя своята изложба и прекарва цели дни в преснемането на фотоси, затворен в лабораторията си. „Заради всички тези часове, прекарани в мрака, имам чувството, че съм се превърнал на къртица.“ Но скоро той щеше да свърши и щеше да излезе най-сетне от този мрак, за да се порадва на очарованието на зимна Венеция.

Трябваше да се разделят, защото Елен беше заета със своите гости, но тя имаше чувството, че за тези няколко мига Ласнер по странен начин се бе свързал с нейния живот.

Малко след това, в тази весела обстановка, когато Палиеро покани всички присъстващи да вкусят от шампанското, я обзе страх, страхът, че придава твърде голямо значение на някои дребни прояви,

които бяха още съвсем смътни, осветявани само от един порив, който
тя не успяваше да овладее.

ВТОРА ЧАСТ ЛАСНЕР

1.

От първите дни на декември градът се подготвяше за празниците. Витрините на някои магазини вече бяха осветени, а в ресторантите бяха изложили на видно място менюто за посрещането на Новата година. На два пъти Ласнер покани Елен и Палиеро в един малък кафе-ресторант, „Венето“, на самия бряг на Канале Гранде, чийто собственик се наричаше Бруно и предлагаше на най-добрите си клиенти ароматични български цигари. Елен особено ценеше тези срещи и това приятелство, защото все още у нея нощем се връщаха лошите спомени, примесени с бледото лице на Ивон Мере.

Първия път в компанията на двамата приятели тя се показва много съдържана, но тази съдържаност идваше най-вече от вълнението, предизвикано от господин Хьолтерхоф. Вечерта, когато трябваше вече да си тръгва, той ѝ бе разказал, без тя да го пита, че униформата и предметите във витрината, които бяха предизвикали интерес у нея, принадлежат на единствения му син Валтер. В последните часове на войната танкът, който той командувал, се натъкнал на мина. Измъкнали го от танка тежко ранен. За нещастие не могъл да получи навреме медицинска помощ, каквато състоянието му изисквало. Погребан бил в едно селско гробище недалеч от Венеция и поради тази причина Хьолтерхоф се установил да живее тук. Елен бе спряла погледа си върху снимката на момчето — младо и усмихнато лице, белязано, както ѝ се стори, от лека меланхолия. Когато излезе навън, тя не изпита отново онова чувство на щастие, което изпитваше от сутринта, когато Ласнер, срещайки я пред работилницата на Палиеро, ѝ определи среща за вечерта.

Втория път се представи, според израза на Палиеро „с по-хубаво лице“.

— Вие работите много, госпожице Елен.

Тя се връщаше от своя първи урок при младия Сарди, който накрая бе приел нейните „изисквания“ и към писмото си бе приложил указанието, което трябваше да следва, за да намери къщата му, като я бе помолил — колкото и чудновато да ѝ изглеждаше — „да унищожи

този документ след използването му“. В стара вила, с поизлинял чар, чиято градина, украсена с проядени от влагата статуи, бе разположена с лице към Рио Нуове, тя срещна един тънък и бледен юноша, заобиколен от безмълвни прислужници. Въпреки своя намръщен вид и въздържана любезност, той се показва твърде внимателен през цялото време на урока.

Във „Венето“ я обзе някаква веселост, още от входа се почувствува така самоуверена, вътрешно покровителствувана от нощта. Отгатваше ли Ласнер интереса, които предизвикваше у нея? Елен се съмняваше в това, защото на моменти ѝ изглеждаше малко отчужден. Тя го наблюдаваше по време на яденето, гледаше обгорената му ръка, която налагаше в съзнанието ѝ мисълта за изпълнен с приключения живот.

Те разговаряха за албума, който Ласнер готвеше.

— Кога ще го започнете? — запита тя.

— Предпочитам най-напред да свърша с изложбата.

— А това ще трае дълго — каза Палиеро, забил нос в чинията.

— Но аз скоро ще се заема с албума — продължи Ласнер — Тази работа ме интересува много, макар и да зная, че е трудна. През зимата Венеция е създадена само за тези, които се обичат, и обезсърчава другите, чието сърце е празно.

Беше ли тази забележка преднамерена? Той я бе казал с усмивка, но Елен не се доверяваше на думите.

— Освен това аз много ценя ирационалното, а през този сезон във Венеция бродят призраци, които през лятото тълпата и слънцето прогонват. Как да се изрази в образи цялата тази тайнственост?

Той явно се забавляваше. Елен запита на кого щяха да възложат представянето на творбата.

— Издателят мисли за Моравия, но Моравия не обича Венеция, както и изобщо всичко, свързано повече или по-малко с водата. Дори видът на гондола му причинява морска болест.

— А вие? За кого бихте помислили?

— За Мишел Турние.

— Защо Турние?

— Защото е писател, за когото фотографията е една интелигентна страст.

От предната вечер Елен бе запомнила как самият Ласнер бил обзет от тази страст. Преди военната си служба той бил печатар в едно предприятие, което публикувало илюстриран седмичник. Тъй като бил запаянко по футбол, искали му понякога да прави дописки за някой мач, като му възлагали също така да дава и снимки. В замяна на това му осигурявали само влизането за мачовете и заплащането на филмите. След като се демобилизирал, не могъл да намери отново същата работа в печатницата, но един ежедневник го приел като репортер-фотограф. В техническата област вече бил научил много. Оставало другото чиракуване. Една сутрин го изпратили на някаква кариера, където един работник току-що бил затрупан при срутване. Спасителите работили толкова бързо, че го извадили, но той издъхнал в ръцете им. Твърде развълнуван, Ласнер не направил никакви снимки. Порицали го за това. По-късно той съумявал да овладее нервите си, да изостри рефлексите си. Аферата Скабия беше най-новото доказателство за това. После бил обзет от амбицията да използва снимката за „улавяне на вечни мигове“ (усмивка!). Оттам и тези няколко албума (четири досега), които се ценят от любителите.

2.

Когато беше с Ласнер, Елен откриваше, че не е осъдена винаги да се връща назад, да обръща поглед, да бяга. Тя още не знаеше какво точно място да заеме в тази свобода, но навлизаше в нея без рани, без да държи сметка за нейните граници. Енергията, която дремеше в нея, се събуждаше, настройваше я за бодрост, за новости, за срещи.

Една сутрин в пощата „до поискване“ я очакваха две писма. Видът на пликовете я развълнува. Макар и да бяха написани на машина, печатите на место подаването сочеха едно село в Оаз, където Андре имаше малко имение. Това, че бе открил адреса ѝ, не я изненадваше. Тя винаги бе мислила, че рано или късно ще успее да направи това. И така той отново започваше да я преследва, без да държи сметка за трагедията на жена си, нито за нейното собствено желание да скъса. Но какво бе очаквала тя от един човек като него? Да приеме решението ѝ, да се примири? За да ги прочете, се отправи, с чанта под мишница, държейки писмата с две ръце пред себе си, към стълбището в средата на хола. При това движение към нея пристъпиха двама младежи, и двамата облечени в якета от непромокаем плат и джинси, пристегнати в кръста с колани с големи медни токи.

— Лоши новини ли, красива синьорита? — запита иронично първият.

Раздразнена, Елен се отстри. Да отиде ли чак до стълбището? Отказа се и поиска да се върне назад.

— Оставете ме — каза тя твърдо.

— Не преди да ви кажем, че сте много сексапилна — рече единият.

— Благодаря.

— Всички венецианки...

— Не съм венецианка. Оставете ме на мира.

Тя поиска да ги заобиколи. Другото момче, което носеше розов камък като обица на едното си ухо, се наведе към нея:

— Венецианка или не, елате да се любите с нас и няма да бъдете тъжна.

Беше трудно да се отгатне националността им по акцента. Но това не беше много важно. Важното бе да се освободи и да не става за смях. Внезапно първият, с неочаквано движение, удивително бързо, като удар с лапа на котка, изтръгна от ръцете ѝ писмата и също така шеговито, както и приятелят му, ѝ каза:

— Оставете го него. Обещайте, че ще се любите само с мен и ще ви ги върна.

— Иначе той ще ги скъса! — възкликна другият.

Зад едно от гишетата някакъв чиновник, заинтригуван, наблюдава тримата, чието поведение му се струва необичайно. Елен не го вижда, а и на двете момчета той не прави впечатление. Те двамата заедно нямат повече от четиридесет години. Този, който размахва писмата над главата си, се забавлява от объркването на Елен. Тя не знае какво да предприеме и внезапно, без много да разсъждава, се отправя към изхода.

— Имате ли някакви неприятности? — ѝ казва на минаване чиновникът, изправен сега зад своето гише и готов, изглежда действително да ѝ помогне.

— Не — отвръща Елен. — Благодаря.

Момчето, което държи писмата и върви след нея, продължава да се усмихва:

— Вземете ги — казва то. — Ако ви пише вашият любовник, завиждам му. В леглото вие сигурно сте чудесна!

— Хайде, вземете ги — повтаря другият с бодър тон, за да подчертае пред останалите хора, които започват да ги наблюдават, че се касае чисто и просто за шегата.

Елен не чува нищо. Другият настоява:

— Prego, signorina, prego. Моля ви.

И насила ѝ пъха писмата в ръката. При този допир Елен сякаш се наелектризира. Тя се спира, разкъсва писмата хладнокръвно, гледа младежите и хвърля късчетата в лицата им. Те остават слисани. След това на език, който Елен не може да разпознае — датски или холандски — разменят няколко думи помежду си и после избухват в смях.

Тя е вече навън, върви бързо, убедена, че това раздразнение наистина не се дължи само на случилото се, че то вече е кипяло вътре в нея, породено от отвращението ѝ към Андре.

3.

На другата сутрин Адалджиза, която в осем часа сутринта идва да помага на Елен в домакинската работа, я намира в леглото, съвсем бледа, със стиснати ноздри. Почувствувала задушаване през нощта, някакъв обръч, стягал гърдите ѝ и ѝ пречел да диша.

— Ще извикам доктора — предлага Адалджиза малко изплашена.

Елен отказва, добавяйки не без усилие:

— Знам какво ми е... И имам под ръка лекарството, което ми трябва. Лекарят няма да ми предпише нищо друго. Трябва само да почакаме.

Тя казва истината. Изпитвала беше преди подобна слабост, предизвикана поначало от емоционален шок, а шокът от предишната вечер я разтърси повече, отколкото тя си представяше.

Цялата сутрин Адалджиза почти не я оставя сама и категорично възразява, когато Елен, още в отпаднало състояние, говори за отиване при госпожа Поли.

— Но вие едва се държите на краката си! Мога да отида до кафенето на ъгъла и да телефонирам на тази дама!

Макар и трогната от толкова много грижи, Елен не се отказва, въпреки, че сама разбира, че това е неразумно. В гърдите си тя сякаш още чувства някакво потръпване на нервите, не толкова мъчително както буйните пристъпи през нощта, но достатъчно, за да я накара да се съмнява в силите си. Майка ѝ толкова често я беше укорявала, че „се вслушва в себе си“ и тя беше закалила волята си да преодолява слабостта си или поне да я прикрива.

Следобед госпожа Поли не забеляза нито бръчките по лицето на своята лекторка, нито малко отпуснатия начин, по който Елен седеше във фотьойла, понеже самата тя бе силно раздразнена, до такава степен, че лицето ѝ бе зачервено чак до очите. С неприязнен тон тя каза:

— Ако имахте телефон, щях да ви освободя от задължението да идвате. Странно! Защо не си прекарате телефон? Днес съм много нервна. Но понеже сте дошла, толкова по-зле.

Елен едва се сдържа да не протестира, защото за да дойде, трябваше да върви много предпазливо от страх да не ѝ прилошее. За момент тя даже се спря край Канале Гранде, за да си поеме дъх, загледана в плискащите се води и малкото гондоли, побелели от сол, които през този сезон осигуряваха преминаването на другия бряг.

Цялата тревога на госпожа Поли, цялото това вълнение, което предизвикваше неравномерното движение на огромните ѝ гърди, идваха от новините, получени от Рим късно сутринта — мъжът ѝ вложил големи капитали в някакво предприятие, а от благоразумие трябвало в този период на инфлация и на тероризъм да прехвърли парите в чужбина.

— Ще ни разори този глупак! Аз наистина имам сметка в Женева, но тя не е нищо особено. И представете си, мъжът ми никога не е там, когато го потърся по телефона! Използува моята болест. Повярвайте ми, госпожице Морел, мъжете са подлещи!

Тя разви тази тема, като размахваше нервно едно простовато ветрило, спомен от някаква екскурзия в Андалусия, върху което личеше неизбежната сцена на борба с бикове. В своето възмущение и в яростта си тя се бе полуизправила на дивана и възхитителните ѝ огърлици от розови перли блестяха.

— Аз съм така развълнувана! Знаете ли, че предчувствувах този тежък удар и не съм мигнала цяла нощ? Като знае човек, че в тази Италия, която рухва, рискуваме някой хубав ден с тези пари само да тапицираме стените и тавана, та чак до тоалетната! Ама да! Вие се смеете! Нямайте подобни грижи. Какво щастие! А даже не знаете как да го използвате!

И на тази тема, за финансиста и за човека, който не си знае работата, тя говори дълго със същото красноречие.

На другия ден беше неделя и Елен предпочете да не излиза, да си почине. Тя съжаляваше, че не бе прочела писмата на Андре и като го подозираше в лош умисъл, се опита да си представи какво можеше да ѝ пише и всички тези мисли ѝ причиниха горчива тъга.

Като разбра, че Елен е малко болна и ще пази стаята през целия ден, преди да тръгне за Триест, Ласнер ѝ изпрати по Адалджиза една нова книга от Итало Калвино и голям букет с рози (Толкова красиви! — възкликна възторжено Адалджиза). И всичко това, придружено с жизнерадостните му пожелания за оздравяване. Изведнъж това внимание изтръгна Елен от мрачното ѝ настроение и едно съвсем ново чувство на щастие завладя съзнанието ѝ. Усмивайки се вътрешно, тя се запита какъв човек бе той всъщност, спомни си колко я вълнуваше неговият поглед, неговият начин да ѝ говори. Бе напълно убедена, че тя също малко го привличаше, но не можеше ли да направи същото, която и да е млада жена? И макар че твърде често бе склонна да се съмнява в себе си, изпитвайки истинско удоволствие, тя даде пълна свобода на въображението си.

В понеделник, след завръщането на Ласнер, не без известна нотка на дързост тя наблегна на прекрасното са здравословно състояние.

— Е, добре — каза той, — хайде ще ме придружите. Тази нощ валя сняг и искам да направя няколко снимки.

В своето вълнение тя го бе оставила пред вратата. Овладя се, покани го да влезе и му благодари горещо за книгата и за розите. После с радостен тон каза:

— Ще се приготвя за две минути и тръгваме!

Той знаеше, че преди обед тя няма никакви задължения. Пушейки в хола, я чуваше как отваря и затваря гардероба, как се движи из стаята.

— Облечете се добре! — каза той зад завесата. — И не забравяйте ръкавиците си.

Студът рисуваше върху стъклата големи ледени цветя. Това му напомняше за един престой в Ленинград по времето на музикалния фестивал през зимата и за красивите ледени блокове по Нева, с изящно син цвят на фона на вечерния здрач.

Както бе обещала, Елен твърде бързо се появи отново, в тъмно палто, с голяма вълнена шапка на главата, обути в ботинки. Той я видя как се отправя към него усмихната, с ведър поглед, толкова изящна със своята бледост, че каза с проникновен тон:

— Вие сте очарователна, скъпа Елен!

Това внимание я трогна, сякаш той леко я бе погалил по лицето. Искаше ѝ се да му каже:

— Е, добре, целунете ме!

Но още от детството я бяха научили да чака и тя се задоволи да промълви едно боязливо благодаря.

Ледено мълчание бе обгърнало града. В дъното на уличката, далеч в мъглата се появи кубе, закръглено и сиво като замръзнало слънце.

Редки снежни парцали още падаха бавно и равномерно и кацаха върху все още тънкия слой сняг, който покриваше плочите. Съвсем непринудено Елен се хвана за ръката на Ласнер, подпря се на него от страх да не се подхлъзне, а и от порив на щастие. Той вървеше с равномерна крачка, с прихлупена над очите мека шапка, с два фотоапарата, увиснали на врата му, и тя почувствува движението на бедрото му до нейното тяло. Дали той отгатваше дълбокото удоволствие, което тя изпитваше? Не срещнаха никого, вървяха сред приглушена тишина, под небе, легнало сякаш направо върху белите покриви. Нито единият, нито другият говореше и така беше добре, мислеше си Елен, съзнаваше сладостта на този миг, разнежена от усилието на Ласнер да върви в крак с нея.

Стигнаха до брега на Канале Гранде, с лице към познатия декор, обезличен от сивотата, но една сивота, чиято плътност на моменти се смекчаваше и тогава в по-прозрачните петна се разкриваха като някакво бегло видение фасадите на дворците, техните колонки върху синия фон на галериите. С апарат високо до брадата си, Ласнер очакваше да улови вълшебния миг, мига, в който тези променливи светлини щяха да създадат един образ, който никога вече нямаше да се повтори.

На площад „Сан Марко“ те се застояха повече, чак до момента, когато чуха шум на мотор, който упорито смущаваше тишината. Отправиха се към площадчето, покрито със сняг, по което подскачаха чайки, сякаш обезпокоени от шума. Стъклата на уличните фенери отразяваха някакви светлини. Нещо се движеше по канала.

— Кораб-катафалка! — каза Ласнер.

Той вече бе свалил ръкавиците си и ги бе пъхнал в джоба на пардесюто и зареждаше апарата. На границата между водата и мъглата над нея тежкият параход премина със своите ангели от позлатено дърво, с трептящите букети от пера и венци с виолетови ленти по тях. На борда не се виждаха хора поради замъглените стъкла на прозорците и странно, браздата почти веднага се затваряше зад корпуса.

Сега беше ред на Ласнер да поеме ръката на Елен, като ѝ каза бодро:

— Вие ми носите щастие.

Мъжкото тяло, притиснато до нейното, тази веселост, този мил жест просветляваха духа на Елен. Тя се чувствуваше жена, напълно жена, готова да се разтвори, да разцъфне като цвете. Никога досега не бе познавала това силно и дълбоко чувство да бъде създадена, за да поеме в себе си цялото щастие на света, без тайни.

Все така притиснати един до друг, те стигнаха до малка корабостроителница край канала, с платформа с релси, покрита със сняг. На границата на започващия наклон бяха наредени гондоли в очакване да бъдат боядисани наново или ремонтирани. Така наредени, легнали настрана, те напомняха стадо от големи морски животни, изхвърлени там, за да умрат, образ, който Ласнер засне под различен ъгъл.

После те се върнаха към „Марсилия“, за да обядват, и по пътя той фотографира Елен, която милваше котка, кацнала на една ограда, после — Елен пред модна витрина, обсипана със сняг, чиито розови манекени представяха колекция от това, което жената не трябва да бъде.

Едва седнали на масата в ресторанта, тя си свали ръкавиците, за да разтрие пръстите си. Ласнер искаше да ги вземе и ги стопли в своите, но тя леко се отдръпна. Той забеляза това и оттегли своята обгорена ръка, който студът бе превърнал в мозайка от кафяви петна. С бързо движение и усмивка Елен задържа ръката му и после, без да отклонява поглед от Ласнер, я поднесе към устните си. Изненадан и развълнуван, той внимателно освободи ръката си...

4.

Всяка сутрин Елен подготвя своите уроци за Марио, за господин Хьолтерхоф и за младия Сарди. Наистина само последният ѝ създава главоболия. Това толкова бледо, толкова слабо момче никога не се усмихва, много е капризно, често го обхващат пристъпи на нетърпение, които сам потиска, като свежда очи с нацупен вид. Често се оплаква от уроците на Елен, които намира твърде неразбираеми за неговата подготовка. Вниманието му се разсейва почти така бързо, както и на Марио, сина на Адалджиза, който няма и десет години. Къщата, в която живее — обширна, богато украсена, — е населена с прислужници, които Елен вижда само отдалече, по коридорите, винаги само бегло, плъзгащи се, мълчаливо по блестящия паркет, като само понякога хвърлят към нея отегчен поглед. Само портиерът, един гигант с мустаци, разговаря кратко с нея, когато я въвежда, винаги придружен от едно куче, което ръмжи в полите на Елен и което той успокоява с потупване по гърба.

За да стигне до стаята, в която я приема Ренато Сарди, тя трябва да прекоси една съвсем мрачна зала, чиито прозорци са закрити с плътни зелени завеси, каквито още можем да видим в някои стари училища. Там, в слабо осветени стъклени шкафове, спят или мързеливо се движат дребни животни (Костенурки или гущери...), които Елен едва различава. Във всеки случай тя не може да спре пред тях. Предизвестен от портиера, Ренато Сарди любезно я очаква на входа на своя кабинет, облечен най-често с пуловер и джинси, които още повече подчертават мършавата му фигура. Това голобраво момче, с коси, падащи върху раменете, има уморен поглед на старец и сякаш прозрачни ръце. Елен си мисли, че то сигурно е богато, но това не попречи на младия Сарди да спори за цената, предложена от Елен за уроците, и да закъснее дълго време с първото си плащане.

Тя беше излязла за втори път една сутрин с Ласнер, за да поскитат край Арсенала, където деца се биеха със снежни топки. Пред

него бе весела, възторжена, с желание да се хареса, да очарова. Тя, която винаги бе толкова несигурна, толкова убедена, че завинаги ще си остане едно несъвършено същество, неспособно да се освободи от невзрачността си, откри сега у себе си едно искрящо сърце. Никога не бе мислила, че би могла да се почувствува толкова цялостна, в хармония със самата себе си. Когато сутринта, преди да замине за Милано, Ласнер се бе отбил при нея и я бе обхванал през раменете, в нея бе преминала тръпка. Тогава той я притисна към себе си и я целуна по устните, по клепките, с бавни и изгарящи целувки, които правеха гърдите ѝ по-твърди. Тя обичаше тази нежност, този натиск върху нейната гръд, върху нейните бедра, милувката на тези опитни ръце. Тогава той ѝ заговори с нисък глас, каза ѝ, че ще се върне колкото може по-скоро, че има да урежда някои свои работи в Милано, но че няма да се бави повече нито секунда.

Декемврийските дъждове рисуваха по повърхността на каналите подвижни цветя. Витрините на магазините, с техните позлатени картонени звезди и гирлянди от мънички многоцветни електрически крушки, не бяха достатъчни, за да придадат на града празничен вид под това замръзнало небе.

Преди да пристигне у госпожа Поли, Елен мина през гишето „до поискване“, изпитвайки малко страх. С известно усилие на разума тя се опитваше да подчини волята си, да отстрани от съзнанието си мисълта за Андре, да избегне едно смътно чувство за страх. Дадоха ѝ само едно писмо от майка ѝ, което тя с облекчение прочете на улицата, подслонена под чадъра си. Майка ѝ се учудваше на това заминаване за Венеция, трудно приемаше обясненията, които тя ѝ бе дала: умора, претоварване, нужда от отдалечаване... Всичко това бяха дреболии. Измъчваше я мисълта как ще реагира Андре на нейното мълчание. А и какво да отговори на писма, които изобщо не бе чела. И така, да чака. Да чака и да се страхува. Нали имаше съвсем отскоро нещо ценно, което трябваше да пази?

Малко след това госпожа Поли я прие, седнала пред своето пиано сред облак от тютюнев дим. С дълга пура в уста, тя носеше

широко кимоно, украсено с най-често срещаните японски мотиви: Фуджияма, врати на шинтоистки храмове, малки пагоди.

— Вие, разбира се, не обичате музиката.

— Не, госпожо, обичам я. Аз също свирех някога на пиано.

— Наистина ли? — каза госпожа Поли с презрителен тон. — Вашите родители са могли да ви осигурят пиано? Представях си ги със скромни възможности.

— В нашия град имаше малка Консерватория. Следването в нея беше безплатно.

Елен счете за безполезно да добави, че в годините на нейното юношество, за да отговори на интереса ѝ към пианото, баща ѝ бе взел под месечен наем един стар инструмент, с който тя трябваше да се раздели, защото майка ѝ вдигаше врява за „шума“ и правеше на мъжа си скандални сцени. Този мъж, чиновник в железниците, беше голям кавгаджия, но в къщи се съгласяваше на всичко, само и само да има мир.

— Да, виждам, малко нещо сте научили — каза госпожа Поли. — Що се отнася до мен, аз се учех при Торели. — (Елен се въздържа да пита кой е този Торели.) Той умря. Да оставим това. Мен ме вълнуваше преди всичко пеенето. Можех да направя кариера. Учудва ли ви това? Да, можех да направя доста сносна кариера.

Тя седеше все така на своята табуретка, от всички страни, на която излизаше широкият ѝ задник. Хвърли пурата си в една медна ваза и с движение, което предизвика звъна на всичките ѝ гривни, освободи китките от безкрайните ръкави на кимоното. После се зае с арията на Керубино от „Сватбата на Фигаро“, полюлявайки се пред пианото, и гласът ѝ изненада приятно Елен.

Накрая тя се обърна към Елен, която веднага започна най-искрено да я обсипва с похвали. Но госпожа Поли с едно движение я накара да млъкне:

— Запазете похвалите си, не ме е грижа за тях. Вие знаете това.

— Но много хубаво беше!

Изненадващо! Госпожа Поли беше готова да заплаче. Сълзи заблестяха в малките ѝ очи, потънали в бледорозови тлъстини. След това тя стана, отстрани табуретката и с тежка и благородна стъпка, с гордо вдигната глава, сякаш излизаше от сцената, изпратена с овации,

се отпрати към дивана и се изтегна на него, веейки пред лицето си ветрилото с тореадора.

Елен още веднъж изказа удоволствието си, направи го с убедителни думи и този път госпожа Поли не я прекъсна, заета със запалването на цигара.

— Благодаря — каза тя хладно. — Аз пеех, преди много време, разбира се, в „Сан Карло“ в Неапол. Нямаме представа как ме приемаше публиката! Да, разбира се, по-добре щях да направя да продължа да пея. Но се ожених за мъж, безчувствен към красивото... А ако ви призная, че даже не бях и влюбена? Не зная какво ме накара да се хвърля в тая авантюра.

Тя пое тихо арията на Керубино: „Само при думата любов моето сърце се вълнува“, спря и насочи заплашително цигарето си към Елен. Окото ѝ бе станало като малък твърд и изострен кремък:

— Смешна съм, нали? Знам колко струват похвалите ви! Вие си мислите: „Тази побъркана старица!“ И имате право. Хайде, мълчете! Аз чета във вас като в отворена книга. А и нямам никаква нужда да чета каквото и да е у някой друг. Знам по-добре от всеки, че обърках живота си.

5.

Същата вечер Елен се отправя към Марио и по пътя си казва, че с течение на дните тя все по-добре разбира поведението на госпожа Поли, нейните внезапни пориви, обратите в настроението ѝ, защото добре знае от каква неудовлетвореност са причинени. „Обърках живота си“... Тя запомни израза с цялата тежест на горчивината му.

Марио знае, че може да разчита изцяло на снизхождението на своята учителка, държи се очарователно, следи урока, като подпира с ръце главата си, за да я накара да повярва, че похвално е съсредоточил ума си, докато всъщност вниманието му е насочено най-вече към шума на улицата, към виковете на приятелите му, които играят недалеч от площада. Против волята на майка си, той скрито отглежда едно котенце, което е намерил на връщане от училище, краде мляко, за да го храни, разказва на Елен своите хитрини, своите грижи, стреми се да я направи съучастница, намига ѝ, ако Адалджиза минава през стаята. Кръстил е своето коте Касиус Клей в чест на възхищението му към американския шампион по бокс и е уверен, че той ще стане войнствен котарак, способен да „унищожи“ всичките си съперници в квартала. За сега Касиус, в неведение за славната съдба, която му е предопределена, спи в един ъгъл на мазето в мека постеля от стари парцали. Това, което Марио запомня най-добре, са думите, които се отнасят до неговото протеже: „My cat is white and black“ или „Milk is good for my cat“^[1].

Той знае, че е забавен за Елен, възползува се от това, за да се освободи по-рано и да се присъедини към своята чета.

Когато Елен се връща в квартирата си, вече съвсем по тъмно, тя с изненада вижда, че в работилницата още свети. В нея е Палиеро, които завършва някаква мебел, отдавна поръчана и обещана за утре. Огънят е догорял, но под пиростията още се червеняят въглени. Палиеро я вика и ѝ казва:

— Значи Уго замина — в гласа му има състрадание, сякаш знае какво става между тях.

Тя е малко изненадана от думите му, но той добавя:

— Все тая история със Скабия.

— Каква история? — пита тя.

— Убийството на заместник-главния прокурор в Милано. Вижете, Елен, нали си спомняте...

— А, да.

Наистина тя е зле осведомена по този въпрос, никога не е говорила за това с Ласнер, но в момента събитието изведнъж ѝ се струва съвсем тясно свързано с нея. Не ѝ ли обясни той по този начин своето заминаване, което колкото и кратко да бе, я остави малко усамотена, изоставена на повърхността на нейната същност? През целия ден, даже и у госпожа Поли, след малката сцена с пианото, когато ѝ четеше страници от Валери, тя живо чувствуваше Ласнер вътре в себе си, сякаш носеше дете в утробата си. Права до камината, запита:

— Значи за следствието, така ли?

— Да, и помислете, при цялата работа, която той има тук, това му пречи.

— Разбирам — казва тя, като гледа как Палиеро прекарва мебела със зелена орехова боя.

— Не беше наложително да отива заради полицията — продължава той, — но вдовицата на Скабия му писа. И той се съгласи, разбира се.

После той ѝ разказва за първите снимки на Ласнер за албума му, хвалежки тези, в които беше фотографирана и тя.

— Качете се, ако искате. Аз ги видях. Те са готови. Ще ги намерите върху масата.

— Отворено ли е?

— Ласнер винаги оставя вратите си отворени. У него това е принцип. Той има още някои подобни принципи, всичките доста странни. Една нощ, връщайки се у дома, в ателието си в Милано, заварва в леглото си една двойка хипита от Швеция. И помислете си, не ги изхвърлил навън, а отишъл да спи у един приятел художник. По-късно забелязал, че телефонната му сметка е натежала. Двамата нехранимайковци в негово отсъствие говорили часове с Гьотеборг.

Наистина вратата на апартамента на втория стаж не беше заключена. Още с влизането си Елен светна лампата и откри върху преградната стена увеличената снимка на някакво лице, скрито под каската на мотоциклетист; тя разбра значението на този образ, но почувствува известна боязън пред този остър поглед, сякаш пламнал от ярост зад плексигласа. Стаята беше скромно мебелирана. Върху една дълга маса имаше снимки. На някои от тях видя себе си: с една котка, която добродушно се оставяше да я гали; пред една витрина с високи дървени манекени, в слип и сутиен. Застанала в снега, със зиморничав вид, Елен ги гледаше замечтано и в този контраст имаше нещо хумористично.

Най-силно впечатление правеше снимката, на която тя бе заснета на връщане от втората разходка, в квартала на Арсенала. Обективът на Ласнер я бе уловил в момент, когато тя бе полуобърната — към какво, вече не си спомняше — и с брадичка върху рамото гледаше назад с помръкнал поглед, като че ли я преследваше някаква опасност, скрита, но действителна. Тя ли беше наистина тази неспокойна жена? И какво видение точно в тази минута бе променило така нейните черти? Тя разгледа и други снимки, направени от Ласнер без нейно знание. Значи така я виждаше той, дълга на ръст, със стройна снага, малко тъжно лице, понякога усмихнато, както пред котката или пред сергията на някоя продавачка, от която купуваше плодове.

Смътно неудовлетворена от себе си, тя разгледа след това и други снимки, най-вече снимки на Канале Гранде, със заплетения план от дворци и църкви, сякаш току-що създадени от прищявката на мъглата. И като съзерцаваше тези снимки, отново откриваше удоволствието от всички изживени часове на доверие и свобода.

Когато си тръгна, отново трябваше да мине пред увеличената снимка на главата с каска, прорязана от огромни очила. Къде бе виждала вече този раздражен поглед — тези зеници, разширени от гняв? Тя беше вече на площадката, затваряше вратата зад себе си... Андре, разбира се, Андре на кея на Сена, Андре в момента, когато тя го отблъскваше, като твърдо изразяваше отказа си да го види отново.

[1] Моята котка е бяла и черна. Млякото е добро за моята котка (англ.). — Б.пр. ↑

6.

— Те ме разпитваха половин преди обед — говореше Ласнер. — Главният инспектор, Норо, при това приятел, упорито ме питаше дали не съм запомнил някаква подробност, която моят обектив не е успял да улови.

Намираха се у художника Фоко, заедно с Мария-Пия и няколко приятели, сред които и Ерколе Фиоре, слязъл от своя Олимп, с пура на устните, с поглед, често зареян по голите тела върху стените, всички вдъхновени от Мария-Пия, с нейната глава на Минерва, с красивите й гърди и малко тежък ханш.

Върху ниската масичка блестяха чаши, бутилки с алкохол. Ласнер често участвуваше в тези вечери, в тези безкрайни спорове под светлината на лампите, обвити в тютюнев дим.

В циганска рокля с бродирани волани, Мария-Пия твърдеше, че в този род фотографски документи има известно съучастничество между оператора и убиеца — като че ли първият е бил по-малко загрижен да даде помощ на жертвата, отколкото да заснеме една изключителна картина.

Ерколе Фиоре се развика:

— Но в неговия случай Ласнер не е имал възможност да се намеси!

— Зная — каза тя. — Говоря за впечатлението.

— Какво впечатление?

— Това, че репортерът се нарежда, казано без никаква игра на думи, на страната на убиеца, защото по свой начин той ще извлече облага от престъплението.

— Мисля — каза един от гостите, седнал на възглавница и изгубен в полумрака, — че нашата обожавана приятелка ви смята, господа журналисти, за лешояди.

— Това е безсмислица! И е несправедливо! — протестира Ерколе Фиоре с издадено напред лице.

— У нас, в Сантяго, в едно предградие — каза Фоко, — вечерта на военния преврат видях как ругаеха фотографа-журналист, който

правеше снимки на един повален на земята човек, улучен с куршум в гърдите. Докато другите гледаха да го спасят, той невъзмутимо работеше със своя фотоапарат.

— Изпълнявал е дълга си — извика Фиоре нервиран. — Репортерът е свидетел! Още повече че неговите снимки представляват обвинителни документи!

— Знаете ли — намеси се човекът в полумрака, — публиката свиква с картините на ужаса. Когато Бейрут бе обхванат от пламъци, най-трагичните снимки бяха много по-малко ценени, отколкото снимките, публикувани на първите страници, на София Лорен например с нейните малки деца!

— В случая с Ласнер — каза Фиоре — успехът на неговите снимки...

Същият подигравателен глас го прекъсна:

— Този успех, както казвате, се дължи до голяма степен на някои вестници, които разпространяват легендата, че когато е бил убит, заместник-главният прокурор току-що бил придружил малката си дъщеря до училището. Тази подробност особено е развълнувала добрите сърца.

Намеси се и друг от гостите, също седнал в дъното. Той имаше дълго лице с дебели камилски устни.

— С едно дете на фона, снимката винаги ще спечели. Американският репортер, който бе успял да заснеме във Виетнам едно самотно плачещо бебе, изоставено на опустошена от бомбите гара, познаваше своя занаят.

— Нека се върнем отново на Скабия. Жена му иска да получи правосъдие, това е разбираемо — каза Ласнер.

— Казват, че се касае за афера от порядъка на милиарди. Скабия бил по следите на властни личности на петрола и финансите.

— Ако това е мотивът за убийството, а не чисто политическа причина — каза Мария-Пия, — следователите, каквато и да е тяхната добра воля, ще трябва рано или късно да махнат с ръка.

— Ще погребат делото, както погребяха и този нещастен прокурор — обади се човекът камила.

— Но за какви подробности те разпитваха ченгетата — каза Фоко на Ласнер.

— За мотоциклета например. На моите снимки двамата мъже са хванати до средата на тялото. Бяха много близо. Не се вижда моторът. Но аз си нямам понятие от тези железарии, освен че създават убийствен шум. А те ми показаха цял куп скици. Английски, японски модели... „Вижте добре тези гуми — ми препоръчваше един от инспекторите. — Не ви ли напомнят нещо. — Гуми? Защо не огледалото за обратно виждане. — А, да, и огледалото за обратно виждане! Вижте добре! Опитайте се да си спомните!“ Сигурно съм имал вид на мързелив ученик, който пропада на изпит.

— От какво значение е марката на мотоциклета? — каза Ерколе Фиоре. — А може и да са го откраднали!

Беше малко след полунощ, когато Ласнер се върна в къщи. (По навик беше оставил вратата само затворена.) Най-напред подреди апаратите, които не го напущаха, така да се каже, никога. Разбира се, той не обичаше ключалките, но държеше да опази това, което се намираще в ателието. То приличаше на килия. Все пак бе украсено с няколко увеличени снимки. Ласнер сне от стената и хвърли в едно чекмедже снимката на една бивша императрица, която го бе поканила в луксозния си апартамент в Майями и го бе помолила да скрие в ръкавица изгорената си ръка. И наистина, как да погалиш едно лице, една женска гръд с този смачканяк с цвета на изсъхнала кръв? Тази мисъл го отведе към Елен, към вълнението, което бе изпитал в ресторанта, когато тя така храбро бе целунала разядената му ръка. Той бе отгатнал в нея едно същество, което трябваше да се създаде или да се пресъздаде, да се извае, да се свърже повече с настоящето, с един непосредствен свят, с един съвсем действителен свят, който човек може да чуе, да почувствува, да докосне, да съгласува с поривите на собственото си сърце. В нейния поглед имаше нещо убито, което го трогваше. Той си спомни за тяхната прегръдка сутринта, когато се разделяха, за блясъка на нейните очи, за тази пламенност на цялото ѝ младо тяло, притиснато до него.

Той всмукваше за последен път от цигарата си, преди да започне да се съблича и да отиде в банята, когато телефонът иззвъня. Сигурно беше Фоко. Или може би Фиоре. Часовникът на ръката му сочеше вече близо един часа. Някакъв задъхан глас, който не беше нито на Фоко,

нито на Фиоре, каза много бързо: „Мръсник, ти ще съжаляваш!“ Въпреки че отгатък затвори телефона, той задържа за момент слушалката, долепена до ухото си, като че ли очакваше да последва и друга заплаха, после я остави. В следващата секунда, така както си беше по жилетка, се втурна по стълбището — не взе асансьора — и премина под сводовете. Вляво нищо. Кафенето беше затворено. Беше ли затворено, когато се връщаше! Да, без никакво съмнение. Затварят към единадесет часа. Улицата бе пуста. В дъното ѝ — кълба от мъгла. Студът замразяваше дъха му. Спомни си за една телефонна кабина. Изтича. Също празна. Помисли си: „Действувам като идиот“, без това да намали желанието му да удря, да извърши зло. Малко задъхан, той изгледа нощните фасади на сградите, сякаш противникът се криеше там. Отново установи, че е изгубил хладнокръвието си, че тези, които го бяха дебнали, знаеха всички хватки. Така те бяха узнали за посещението му в полицейското управление, не го бяха изпуцали от погледа си в течение на часове, бяха дебнали завръщането му... Качи се в къщи, треперещ от студ. За да успокои нервите си, запали нова цигара. Помисли си, че преди него Скабия сигурно е изживял подобни преследвания и е опознал тази пълна самота на човек, преследван и измъчван от неизвестен противник. Как да дешифрира елементите на садизъм у всеки терорист? Той си спомни за едно съобщение — след кървав атентат на „Прима линеа“, ако не беше на „Въоръжените ядра“ — и за тона на истинска радост, на тържество, който личеше в текста.

7.

Когато премина през Риалто, Елен изпита желание да отиде в Централната поща до моста. Тя се поколеба, страхувайки се да не научи някоя новина, която да наруши този вътрешен очарователен трепет, обхванал я от снощи. Само част от нея приемаше конкретната действителност — оживлението на пазара, движението по канала, проблясването на слънцето в пролуките от съвсем бели облаци, наслоени един върху друг като разбит крем.

Предадоха ѝ пощенска картичка и едно писмо. Картичката (изглед от Ница) беше от бивша приятелка от колежа, а писмото от Андре.

Тя не го отвори веднага, излезе бързо, повървя малко по уличките и почувствува, че всичките ѝ сетива бяха изтръгнати внезапно от щастливото им успокоение. Гонено от своята приятелка, едно момиченце се шмугна разсеяно в краката ѝ, а после избяга, смеейки се. Елен си помисли: „Защо да се прави на сляпа?“ Тя добре знаеше, че Андре ще започне отново преследването. Трябваше да потиска изблиците си, да не отпуска юздата на своето въображение, да престане да се вижда непрекъснато изправена на ръба на пропастта.

Тя напразно търсеше успокоение и както винаги при силна възбуда, сърцето ѝ заби по-ускорено. Прекоси един площад, към който гледаше къща с балкони, украсени с удивително много червени цветя, обърка се, намери отново пътя, после кръвта започна да бие по-слабо в слепоочията ѝ и тя като че ли вътрешно се поуспокои.

Извади плика от джоба на мантото си. Андре започваше със „Скъпа Елен“. Той никога не използваше друго обръщение, скъперник в излиянията, неподдаващ се, както сам се хвалеше, на „сладникави думи“. Още в началото я упрекуваше, че не е отговорила на предишните му писма. Не се съмняваше, че ги е получила. Имал адреса ѝ от портиерката на нейната бивша квартира, която ѝ препращала писмата... Изобщо не можел да понася това мълчание. Допущал, че е останала още под впечатлението на „инцидента“ (каква дума за един опит за самоубийство!), но не можел да приеме, че не

реагира, че се задоволява с това състояние, което далеч не било разумно. Нали той се бе показал дискретен, търпелив? Бе й оставил достатъчен срок, за да се съвземе. Тя трябвало да му отговори. Настояваше да се върне, предлагаше да запази една гарсонiera, която намерил. Щели да я наемат празна, тя можела да я мебелира по свои вкус... Елен прескочи продължението на този пасаж. Едва накрая той говореше за Ивон. Тя остана с впечатлението, че почеркът му, вече по-дребен, сбит в гъсти редове, ставаше още по-тесен. „Физически тя доста се възстанови. За останалото трябва още да я щадим.“ Последните редове (той отново се връщаше към въпроса за гарсонiera) не я интересуваха. Елен скъса листовете, хвърли парченцата в канала сред отпадъците, полюшвани от черната вода.

Това писмо, съвсем присъщо за характера на Андре, я възмути най-вече с безгрижния начин, по който той наричаше „останалото“.

Следобедът и вечерта й се сториха безкрайни: тя изцяло бе обхваната от мисълта да отговори на Андре, да му потвърди, без да се спира на неговите мотиви, че скъсването между тях бе окончателно. Повтаряше и преповтаряше на ум думите, които й изглеждаха най-силни, но не приемаше никоя от тях, и като блуждаеше така в своята нерешителност, изпитваше само обезсърчение, примесено със страх. Нямахме ли да бъде наистина по-красноречиво, ако се въздържи да отговори, отколкото да изпраща каквото и да е писмо? От друга страна, не трябваше ли да се съобрази с непреклонния характер на Андре, с реакциите на неговата гордост?

Ако госпожа Пола съвсем не беше забелязала нейното смущение, в замяна на това младият Сарди в един момент й бе казал: „Изглежда, че вие също си имате неприятности.“ От тази забележка у нея бе останало трайно впечатление само от ироничния тон, но не и от „вие също“, което предполагаше известни неприятности и с него.

Тя се върна с надежда да поговори с Палиеро за Ласнер, но за нейно съжаление той си бе отишъл. При това бе избързала, като се бе качила на малкото корабче от линия №2, където един галантен пътник

напразно се бе опитал да я заговори. С бързи крачки, за да се отърве от този натрапник, тя се бе втурнала в къщи.

За да почувствува близостта на Ласнер, да си създаде илюзия за неговото присъствие, тя се качи до апартамента му и като отвори вратата, остана на прага, задъхана от изкачването.

Нищо не се бе променило. Същият призрак с каска я гледаше втренчено със своите очи на Горгона. Напрегнатият израз на този образ я караше още по-силно да чувствава простотата, голотата на стаята, в която Елен отново виждаше, както и при предишното си посещение, пренебрежението на Ласнер към всякакъв вид уютност и удобство. Човек би казал, че тук той е на лагер, че за него това е само един междинен престой, че неговите истински богатства са у самия него. Тя се забави няколко мига, представи си завръщането на Ласнер на следния ден, изпита копнеж по някаква чудотворна баня, от която би могла да излезе пречистена, отново непокътната — глупава идея, знаеше това, както знаеше, че миналото може да плъзне по нея като рак на душата.

Тя слезе в своята стая. Беше много горещо. Адалджиза сигурно бе засилила отоплението за през нощта. След тоалета тя облече пижама и се пъкна в леглото с една книга. За вечеря се бе задоволила с чаша мляко и една-две бисквити. Тишината около стаята ѝ се струваше така мъчителна, сякаш земята бе забавила своето въртене и бе предизвикала това огромно заглушаване в пространството. Книгата не можа да привлече вниманието ѝ, не успя и да заспи, до такава степен мисълта за Андре продължаваше да тежи на съзнанието ѝ, припомняше ѝ всички негови презрителни забележки за Ивон. При това тази жена бе дала най-очевидното и най-трогателно доказателство, че го обичаше, ако единствената истинска любов е тази, за която човек е готов да умре.

Това поведение на Андре ѝ напомни за поведението на собствената ѝ майка, твърдо решена да вижда в нея само недостатъци и слабости, да тълкува често нейното държане по злонамерен начин. Всичко, което беше някога у нея най-непосредствено и най-искрено, ѝ бе отречено. На проявите на нежност у дъщеря си тя противопоставяше постоянното си нетърпение: „Каква лепка си, бедна моя!“ Така Елен се бе научила да сдържа своите детски пориви, да крие нуждата си от топлота. По-късно — тогава тя бе на петнадесет

години — на една гостенка, която я смяташе за „приятна, непосредствена и любезна“, майка ѝ възрази малко кисело: „Мила, трябва да се пазим от тихата вода.“

Всички тези спомени, прибавени към още по-сърцераздирателните мисли за Ивон Мере, събудени така в нощта, под светлината на малката нощна лампа, толкова остаряла, с абажур от перли, я убеждаваха, че в живота си тя никога не бе се радвала нито на подкрепа, нито на напътствия, нито на логика. Това я натъжи и тая тъга остана в нея за дълго, защото тя имаше склонност да чопли раните си.

8.

Той пристигна на другия ден, в ранния следобед. Елен го чу да говори долу с Палиеро и малко се обезпокои, тъй като бе полугола, заета с приготвянето си да отиде у госпожа Поли. Тя се изнерви, трудно закопча сутиена си и роклята, когато стъпките на Ласнер отекнаха вече по старото стълбище. При тези стъпки нещо мрачно изчезна в нея и същевременно я споходи усещането за нейната пламенност, за младостта ѝ.

Той почука, повика. Никога никой човешки глас не би могъл да я смути така дълбоко. Тя отвори. За миг те останаха неподвижни един срещу друг и се гледаха мълчаливо, после той се приближи и както първия път, я обхвана през раменете. Тогава тя сама се хвърли в прегръдката му. Съзнавайки, че току-що бе стигнала границата на своята сдържаност, започна да шепти думи, които до този ден не бе произнасяла, докато той я притискаше към себе си и тя усещаше как бие неговото мъжко сърце. Той също заговори, каза, че бе мислил за нея, както и други неща, които тя не разбра, но отгатваше чувствата, вложени в тях.

Сега трябваше да се разделят, след като се уговориха да се срещнат отново вечерта. Той щеше да отиде да я чака пред вилата на Сарди, а оттам да я заведе на вечеря. После щяха да се върнат тук. Елен разбра, че Ласнер искаше да отпразнуват тази нощ и леко прокара пръсти по бузата му, докато той продължаваше да я гали по гърдите, по ханша, с бавни и нежни движения, сякаш завладяваше вече цялото ѝ тяло.

Когато пристигна, тя намери госпожа Поли в лошо настроение, с треперещи увиснали бузи, с неравномерно дишане. Медицинската сестра, която два пъти дневно идваше да ѝ прави инжекции с инсулин, не беше спазила разписанието. Закъснение от четиридесет и пет минути! Нечувано! И това беше за втори път!

— Ако това се повтори, ще трябва да я сменя!

Напущайки я в четири часа, Елен, чието съзнание изцяло бе заето с Ласнер, се отправи към вилата на Сарди. Понеже разполагаше с достатъчно време, тя не се качи на корабчето, а тръгна пеша, наслаждавайки се по пътя на това съвсем ново за нея чувство — да има свое място в живота, щастието да бъде жена, изцяло жена и да дели това щастие с един мъж.

Тя прекоси Канале Гранде по моста край гарата, премина през градината Пападополи, под блестящите листа на дърветата, сред силната и здрава миризма на пръст.

Този път се показва наистина радостна пред Сарди, после забеляза, че той я наблюдаваше със своите безцветни очи и изглеждаше изненадан от нейната промяна. Тъй като бяха застанали едни до друг, той опря лявата си ръка на облегалката на Елен, която с отворена пред себе си тетрадка настойчиво му обясняваше френските показателни местоимения. Малко след това ръката му се издигна до рамото ѝ, докосна го и направи опит за милувка, но с рязко движение на бюста Елен се освободи. Дотогава момчето, изглежда, бе виждало в нея само една учителка за малко сухите упражнения, която едва ли съществуваше по-осезателно за него от някой доставчик или прислужник. Елен не се развълнува особено от тази малка дързост, но стана и се настани с книгата и тетрадката от другата страна на масата.

— Така ще бъде по-добре — каза тя весело.

— Както обичате.

Той изглеждаше объркан, бузите му изведнъж пламнаха, наведе поглед.

Като знаеше, че Ласнер ще я чака на улицата, Елен, която обикновено не щадеше времето си, съумя да завърши урока точно на часа, с очи в прекрасния стенен часовник от порфир и злато, който беше поставен над камината.

Когато се разделиха с момчето, тя му каза:

— Господин Сарди, вие трябва да дружите с млади хора, да приемате приятели на вашата възраст...

Той я прекъсна със злобата на глезено дете, сигурно в своите възможности:

— Това си е моя работа!

— Вие не излизате достатъчно.

— Ако можех с вас...

Той чакаше прав пред нея. С рязко движение на ръката отхвърли кичур коса назад и я изгледа, като че ли я предизвикваше.

— Да, но не можем, нито единият, нито другият — каза Елен с усмивка.

Той я придружи до стълбището през полутъмната зала и дългия хол, където всяка от статуите на млади жени в антично облекло държеше по един запален факел, който хвърляше на тавана кръг от бяла светлина. Долу грамадният пазач, придружен от своето куче, я съпроводи до изхода, като отвори шпионката, за да огледа улицата. После отключи и се отдръпна пред Елен, но остана на прага и продължи да я наблюдава, докато тя се отпрати към един мъж, който я чакаше в полусянката, стегнат в дебела канадка.

На другата сутрин Елен и Ласнер се събудиха заедно сред безредието на одеяла и чаршафи. Беше близо девет часът. Часовничето под лампата с абажур от перли бе вече позвънило, но не бе успяло да ги изтръгне от сънливостта, дължаща се на прекомерното удоволствие. Ласнер се обърна към Елен, откри гърдите ѝ, погали ги с върха на устните си, погали корема, ханша ѝ с онази нежност, с която се отдава почит, благодарност, преклонение. Тя се чувствуваше по-богата, по-съвършена, сякаш от рождението ѝ това бе за нея първата сутрин, първата радост.

После той стана от леглото, съвсем гол в полумрака на стаята, а върху гърдите на здравето му тяло се открояваше косматото руно, което ги покриваше целите. Тя го гледаше как се движи в тази бледа светлина, възхищаваше се на тялото му, на силните му и космати крака, и се усмихна на себе си. После каза:

— Адалджиза скоро ще дойде. Ако разбере...

— Какво значение има? Ние сме свободни, обичаме се. И искам това да го знаят всички! Нямаме какво да крием... Но добре, ще отида все пак да сложа един слип.

Малко след това Адалджиза се обади. Ласнер вече бе слязъл в работилницата при Палиеро.

— Още си в леглото! Не си болна, нали?

От известно време двете жени си говореха на ти.

— Не се страхувай — каза Елен с одеяло до брадата. — Никога не съм се чувствувала така добре.

— Толкова по-добре, толкова по-добре! — каза Адалджиза със същия радостен тон.

9.

Два дни след това още сутринта Ласнер отново подхвана своя албум за Венеция. Той вече бе подбрал някои пейзажи, които ефектите от мъглата правеха чужди на всякаква действителност, сякаш бяха родени от дъното на неговото съзнание или от серия халюцинации.

Този път Елен щеше да го придружи, но една нова Елен, чието съзнание най-сетне се бе освободило от лабиринта, в който кръжеше и се блъскаше.

Те се отбиха в работилницата. Палиеро току-що бе разпалил огъня с парчета от стари греди, изоставени в дъното на сградата от зидаря. А през това време беше подгонил и убил един плъх, хвърляйки върху него чука. Той каза, че венецианските плъхове, без никакъв шовинизъм, са най-интелигентните от всички и че убиването на този не е негова заслуга, а просто щастлив удар. Ако искаха, можеха да го видят. Елен се страхуваше, че ще я сметнат за прекалено чувствителна и прие да го види.

Беше твърде дебело животно, със завита опашка, с ягодово розови краища на лапите, с кръв по пречупения гръбнак. То като че ли се усмихваше съвсем цинично, а устните му бяха обърнати над острите зъби, сякаш още се подиграваше на своите неприятели. Елен потръпна и се върна назад.

— Хубаво парче, нали? — каза Палиеро. — Какви скокове правеше само.

— Къде ще го изхвърлиш? — запита Ласнер.

— В огнището на парното, когато Адалджиза дойде да го зарежда.

— Има ли и други?

— О, да, и най-смелите котки не смеят да ги нападат.

— Искам да кажа тук, в къщата?

— И тук, както и другаде. Този е женски. Мъжкият няма да закъснее да се появи. Те също играеха на „Венециански любовници“...

Дали го беше казал умишлено? Полусмутена, полуразвеселена, Елен се сети, че Адалджиза вече бе разбрала твърде бързо, че тази нощ Ласнер не се бе качвал в своята стая.

Корабът за Лидо, където Ласнер бе избрал да се отправят, тръгваше от Словенския кей. По време на пътуването не стана въпрос за плъха, въпреки че Елен още мислеше за него с голямо отвращение. Сякаш за да отхвърли спомена за тази гротескна, хилеща се глава, тя се притисна до Ласнер, сигурна в покровителството, от което внезапно почувствува нужда. Ласнер я обхвана през кръста, усмихна ѝ се, заговори ѝ нежно, като че наистина бе отгатнал болезненото ѝ състояние. По повърхността на лагуната пробягваше адриатическият вятър и браздеше сивата вода. Елен изпита желание за искреност, за абсолютно доверие. Тя би желала, без да се бави, да сподели тайните си, да ги изтръгне от най-съкровената си същност, макар и с болка. Да разкаже само веднъж, един-единствен път за Андре щеше да бъде подходящ начин да приключи с него, да го изхвърли от съзнанието си. Но за да се реши на това, трябваше да чака. Брегът се приближаваше. През стъклата, замъглени от водните капки, вече се различаваше продълговатият нисък остров, открояваха се едва-едва нееднаквите фасади на постройките. Няколкото пътника се качиха на палубата. Един възрастен мъж, който също се готвеше да слезе на брега, сгъна грижливо вестника си, на чиято първа страница имаше голямо заглавие: „Атентат в Рим“.

Това заглавие бе видял и Ласнер. Той не каза нищо, но на острова се отправи към първата близка будка, купи един вестник и го пхна в джоба на дъждобрана си. После разкопча горната част на дъждобрана си, за да освободи закачения на врата му „Никон“, върна се към парапета на кея, където го очакваше Елен, като с жест ѝ посочи, сякаш ѝ я предлагаше, гледката на островите в лагуната. В разсеяната светлина всички куполи изглеждаха отделени от земята, като балони с богато украсени повърхности, неподвижни в това пространство, на което липсваше дълбочина. Той остана дълго да наблюдава, без Елен да отгатне кой изглед от пейзажа го пленяваше и каква промяна очакваше. Големи блокове от мрачно виолетови облаци тържествено се движеха във всички посоки, целите набъбнали от влага. През някои по-

прозрачни петна се прецеждаха светлинки, които се спущаха надолу и се пръскаха по повърхността на лагуната на светли локвички. Една от тях освети един свод, покри го с диамантен прах, задържа за миг върху него този блясък на ахронична планета, после угасна внезапно като прожектор. Но Ласнер бе направил снимката и се връщаше към Елен, с развети от вятъра крила на своя дъждобран.

После те тръгнаха към огромния пуст плаж, където вълните връхлитаха неудържимо, като безумна кавалерия. Пред хотела на баните бяха изоставени върху пясъка, малко встрани, няколко дървени кабинки в сини и бели райета, които, наклонени и разнебитени, напомняха не без меланхолия за далечните удоволствия на лятото.

Ласнер прекоси шосето, скочи на насипа и със зареден апарат потърси да улови кабините, плажа, осеян с корени мандрагора, а в дъното бароковия силует на хотел „Екзелсиор“, който в тази меняща се светлина приличаше на кораб в празно пространство. Когато се върна към Елен започнаха да падат първите капки дъжд — едри, но още редки. И двамата побягнаха със смях, стигнаха до булевард „Кралица Елизабет“ и потърсиха убежище в едно от малкото отворени кафенета, когато, вече проливен дъждът заплиска по тротоара и накара минувачите да тичат към някои заслон.

Те се настаниха в един ъгъл на кафенето и си поръчаха мартини. Ласнер помоли Елен да му разреши да прочете съобщението във вестника, който бе купил при пристигането им.

— Разбира се, но какво е станало? — попита тя.

— Според подзаглавието един журналист е бил убит с револверен изстрел.

Той прочете текста. Жертвата била заплашвана, но не се погрижила за сигурни предохранителни мерки. Убийците действували посред бял ден, с обичайната тактика с мощен мотоциклет, който може да се измъква през задръстеното движение и да избяга от евентуалното преследване. Вечерта една група от крайната левица поела отговорността за убийството.

Елен остана за момент замислена, после запита:

— А ти! Получавал ли си някога заплахи?

— Разбира се. И то скоро...

— Писма ли?

— Не. По телефона.

— Кой ти се обади?

— Не уточни.

— И ти не се тревожиш?

Този път той сгъна вестника, погледна Елен и леко помраченото ѝ лице.

— Не обичам да живея в безпокойство, каквото и да се случи. При това, повярвай ми, точно в моя случай няма нищо сериозно.

Вълнението на Елен го изненада и му се стори забавно.

— Не мисли за това. Във всеки случай ти си моят талисман, моята абракса, моят индийски знак.

Тя почувствува, че тази веселост е съвсем естествена, но това не намали нейното безпокойство.

— Нищо ли не може да се направи?

— Нищо — каза той със същото добро настроение. — Гърците са ни научили на това. Трябва да продължаваме.

— Да продължаваме?

— Да, да продължаваме да се радваме на настоящето и много да се обичаме.

Бяха седнали един до друг на пейката и той я притисна към себе си.

— Не би трябвало да ти говоря за тези неща. Съжалявам. Не се натъжавай!

— Но защо те заплашват?

— Откъде да знам? Завчера бях на разпит в полицията. Това сигурно не е харесало на убийците на Скабия или на тези, които са ги въоръжили. Те може би мислят, че представлявам опасност за тях.

— Възможно ли е?

— Не смятам, но ако наистина го мислят, ще търсят начин и занапред да ме плашат, за да избягвам вече да се срещам със следователите или нещо от този род.

Той я изгледа нежно и тя почувствува как тази нежност прониква дълбоко в нея. Но това не я разведри. През последните дни бе заживяла с илюзията, че Венеция е градът, който може най-добре да подслони щастието, но никой град на света не бе в този случай убежище и нещастията идваше там, където пожелаеше. Елен осъзна това до болка.

Дъждът продължаваше и това пречеше на проектите на Ласнер, затова те решиха да вземат отново корабчето. Малко след пристигането си забелязаха една моторна лодка, която се плъзгаше по тесен канал, под редици от пране, което бяха забравили да приберат. Човекът, който държеше кормилото, облегат назад в царствена поза, се пазеше от дъжда с грамаден червен чадър и за да улови този образ, Ласнер изтича покрай кея, без да го е грижа за локвите, от които плискаше вода при всяко стъпване.

После се прибраха замръзнали, измокрени до колене, пъхнаха се под горещия душ и дълго си играха с водата. Ласнер направи снимки на Елен, гола под душа, или в облак от пара, с гладко и гъвкаво тяло, с коси, залепнали по главата като лека каска, едновременно крехка и по юношески силна.

10.

Госпожа Поли бе напълнила с угарки целия пепелник, когато Елен пристигна. (Ласнер я бе придружил чак до вратата и тя още чувствуваше в себе си цялата топлина на неговата прегръдка.) Докато Мадалена, старата прислужница, ѝ помагаше да съблече мантото си, госпожа Поли я очакваше, излегната както обикновено на своя диван, с одеяло върху коленете и с дълго цигаре в ръка. После с царствен жест, при които отекна звънът на гривните ѝ тя и посочи един фотьойл.

— Вие сияете, госпожице.

— Благодаря — каза Елен, вече започвала да прелиства една книга.

— Не се правете на глупава и оставете тази книга.

— Какво ви се е случило? Разказвайте бързо!

— На мен ли, госпожо?

— Хайде, хайде! От известно време ви наблюдавам. И вярвайте ми, аз имам набито око. Видът ви не ме лъже, тези кръгове под очите, с толкова красив виолетов цвят. Това ми е познато. Вие се любите. Толкова по-добре.

Значи това се вижда? — помисли си тя, смаяна и изненадана. Почти по същия начин Марта ѝ бе казала: „Ето че си съвсем променена. Имаш щастлив вид. Радвам се.“ Някога тя правеше усилия да се прикрива колкото може, да си придаде безразличен вид. От време на време майка ѝ и казваше: „Познавам те. Не се прави на светица.“ Андре също отгатваше понякога, че се преструва: „Какво криеш от мен?“ Тя криеше това, което нито майка ѝ, нито Андре можеха да понасят: някое вълнение, някоя реакция, които биха разрушили представата, която те имаха за нея и която искаха да ѝ натрапят.

— Не правете такава физиономия — продължи госпожа Поли. — Сигурно не смятате да играете пред мен комедията на невинна девственица, нали? Кой е той? Италианец? Те не са лоши любовници. Но има и по-добри: испанците и арабите например. Най-сетне... Но да не говорим повече за това, ако то ви притеснява. Ала между жени...

Във всеки случай харесва ми, че вече не сте с онзи поглед на тъжно куче, който ми причиняваше болка.

Тя наблюдаваше Елен със своите полузатворени очи и огромното ѝ лице, намазано с крем, блестеше като буца масло.

— Тези неща личат, госпожице... Вижте, когато бях съвсем млада, моите родители ме наблюдаваха. Особено баща ми. Той беше южняк, почиташе девойките, девствеността и всичко, свързано с нея. Казах ви, че обичам пеенето. Бяха ме записали в един хор от млади девойки. Пеехме „Красива нощ, о, нощ на любов“ и други подобни нежности. Това ме отегчаваше. И ето че се харесах на диригента, един мустакат красавец, женен и баща на четири деца. Той също ми харесваше и всичко беше весело. Добре, но една вечер, когато се върнах в къщи след първата ни среща, майка ми ми удари страшна плесница, преди даже да ме е запитала каквото и да е.

Тя се засмя, остави цигарето си и взе едно ковчеже, поставено на етажерката зад нея. Елен знаеше, че госпожа Поли щеше да прави какво ли не, та тя да ѝ се довери.

— Вижте, госпожице, тези снимки. Те са от една друга епоха. Тогава бях в разцвета на младостта си. Боже, колко желяех да бъда щастлива! Вижте например тази...

Тя бе застанала на брега на морето, в бански костюм — поличка, а косите си бе прибрала под едно интересно боне, цялото колосано. Очарователен образ. Елен дълго го разглежда. И така това изящно тяло, тези толкова нежни гърди, това триъгълно лице с високи скули бяха чисто и просто на тази безформена жена, подута от тлъстини! Госпожа Поли се усмихна злобно:

— Виждате ли? — каза тя. — Вие си мислите: Каква промяна! Каква развалина! И имате право. Един от вашите поети е казал: „Ако ми вярвате, живеете...“ Вие го знаете естествено. Розите на живота преминават бързо. Да, да, бързо преминават...

Въздишка. После нова снимка. Този път е на фона на зелен листак, в дълга светла рокля, стегната в талията, с голи ръце. Късите ѝ коси са като ресни върху челото. Застанала е малко вдървено, с уверен поглед. Приятелят ѝ е в черна риза, с кожен колан и брич за езда. Гъстите му вежди и мустаци подчертават наперения му вид.

— Бъдещият ми мъж — каза госпожа Поли. — Вече си давах сметка, че не е откривател на Америка. Но да оставим това. Тогава бях

още красива, вие виждате.

Следваше групова снимка.

— Тук — обясни тя — съм с Малапарте. Красив мъж, но невероятно гаден с жените! И капризен като кокотка. Аз съм вляво от него. Разпознахте ли ме? Да, косите ми бяха боядисани, тогава исках да приличам на Грета Гарбо.

Елен се загледа малко повече в тази снимка, на която, откри у младата госпожа Поли (на главата с малка шапка като камбанка) напрегнат, даже суров израз.

— Нали? Какво лице на постник? Защото вече бях загубила всичките си илюзии. Но да се върнем към вас. И така вие не искате нищо да ми доверите. Кажете ми само дали сте щастлива?

— Много щастлива — отвърна Елен.

— Всичко хубаво! Радвам се. Във всеки случай не можете да го отречете, то е явно. Вижте, хайде да сменим книгата. Там имам една малка еротична книга, подарък от стар приятел. Ще ми прочетете от нея няколко страници и това ще бъде, сякаш вие сте ми разказали за всичките си удоволствия.

Като напусна госпожа Поли, Елен се върна в къщи. Нямахше още пет часът, а денят вече бе помръкнал в хаотичен здрач, целият разтърсван от вятър. Тя се отби при Ласнер, преди да се отправи при Адалджиза за урока на малкия Марио. Ласнер тъкмо излизаше от тъмната стаичка. Смеейки се, тя му разказа за снимките на госпожа Поли.

— Аз устоявах. Не исках да ѝ кажа нищо, но накрая... Най-сетне това не е тайна. Адалджиза и Палиеро, Марта и Карло знаят, че съм влюбена!

Ласнер ѝ показа серията снимки, направени същата сутрин, които той току-що бе проявил. На една от тях тя се видя гола, с разпуснати коси, с ръка, поставена в средата на гърдите, подсказваща поведението на жена, изненадана в своя интимен живот, но развеселена и нежна съучастница в играта. Но съвсем случайно обективът бе хванал от насрещната стена маскираното лице на убиеца. Човек би помислил, че този поглед е насочен с омраза към нея, към

Елен, и без малко тя не помоли Ласнер да отреже образа, но той вече коментираше, хвалеше този контраст, така че тя се отказа.

За пръв път Марио ѝ представи котарака Касиус, приет най-сетне от Адалджиза. Младият Касиус беше още само една космата топка, от която светеха много ясните, като слънчеви искри очи. Марио знаеше за смъртта на плъха у Палиеро, за вълнението на Елен и макар че котаракът му още не бе много сигурен в лапите си, той не се съмняваше, че ще заякне и скоро ще стане палач и за най-мускулестите плъхове. Като слушаше детето да говори за плъхове, Елен пак настръхна вътрешно, както сутринта в ателието, пред трупа на животното и неговата странно отворена уста. Въображението ѝ я върна към спомена за Андре и смътното отвращение, което винаги бе чувствувала към него. Наистина тя се бе срещнала с него в период на усамотение и признаваше, че е изпитала въздействието, което се излъчваше от цялата му личност, без да изживява никога чувството на очарование, което още от първия поглед я беше тласнало към Ласнер.

С писалка в ръка и с котарака на колене Марио се бореше с английските думи, които го отегчаваха и го караха да се прозява. Съществуваха някаква прилика между Касиус и него, нещо общо в нежността и мързела, което забавляваше Елен. Тя си казваше, че трябва да пише на Андре, че вече много бе закъсняла, че това писмо ще бъде краят на една безплодна авантюра. Логичен, необходим, разумен край, но с всички тези прилагателни тя не можеше да преодолее известен страх, примесен с отвращение, който беше причината за отлагане на изпитанието. Всъщност веднъж, един-единствен път тя се бе опитала по времето, когато Ласнер беше в Милано, но бе останала пред листа за писмо така, както Марио стоеше сега с писалка в ръка, с чувството за празнота и безсилие, каквито човек изпитва на перона на някоя гара, след като е изпуснал влака.

Малко по-късно Ана-Мария пристигна от Местре, пазейки се от дъжда с огромен чадър. Според Палиеро подобно съоръжение с опасните си телове можеше да извади очите на някой невнимателен пешеходец, който би могъл да срещне младата жена из тесните улички

и да не се отдалечи достатъчно от нея. Ана-Мария работеше в Маргера в един филиал на Монтедисон, където заедно с другите химически стоки произвеждаха и акролеин. Тя започваше да чувства симптомите на отравяне, но се страхуваше да отиде на лекар. Две нейни колежки току-що бяха изпратени в санаториум и самата дума ѝ вдъхваше страх. Палиеро доста гневно я упрекуваше, че много дълго чака. Каква полза да чака? Рано или късно ще трябва да се реши. Елен одобряваше думите му, като съзнаваше, че в известен смисъл този съвет можеше да важи и за нея и Андре.

Ласнер бе поканил семейната двойка на вечеря с него и Елен в един малък ресторант, където предлагаша риба от Адриатическо море, която бе изложена в дървени корита върху водорасли, поръсени с начупен лед. На младини собственикът, тогава строен и с хубава коса, служел като комисионер при бившия собственик. През лятото водел тук самотни чужденки, които понякога след ядене искали от него и други услуги. От това отминало време (сега той тежеше сто и десет килограма, а на главата си имаше само тънък венец от косми) той бе запазил маниерите си на ухажор и една ласкава учтивост, която забавляваше Елен и Ана-Мария.

По време на вечерята Ана-Мария им съобщи, че в Монтедисон бяха идвали предната вечер пратеници на Комунистическата партия и на професионалните съюзи, които предупредили работниците да не се поддават на действията на Червените бригади и на терористическите групи изобщо.

— Охо — каза Палиеро, — ако е достатъчно да се хвърлят бомби и да се извършват убийства, за да се обнови това изкривено общество, тогава защо са профсъюзите и работническата партия? Къде остава възпитанието на масите? У хората се създава чувството, че за да се преобрази всичко, няма нужда те да поемат инициативите, достатъчно е да оставят няколко групи да действуват. Всичко това го е казал още Ленин и той има право.

За Ласнер това насилие, което целеше да пречупи духа на хората, при победа би могло да доведе само до режим на нетърпимост и мракобесие. Той бе за борбата на идеи, за свободното присъединяване към дадена идеология.

— Всъщност — каза Ана-Мария — жертвите в по-голямата си част са интелектуалци.

— Не съм съгласен — каза Палиеро. — Има също така ченгета и даже работници.

— Извинявай, че те прекъсвам, любов моя, аз казах: в по-голямата си част. Във всеки случай това насилие произлиза, ти добре го знаеш, от покварата и цинизма на сегашната система. Тя подтиква към бунт младите, жадни за справедливост!

— Справедливост без правосъдие? С екзекуции по късата процедура?

— Аз говоря за социална справедливост!

— Хайде да не се ядосваме — намеси се Ласнер. — Това, което си остава вярно, е, че в областта на политиката днес страхът е станал стратегия за нас.

С едно движение на ръката той извика собственика, който се носеше между масите, съвсем закръглен, сякаш напопан, за да му поръча още една бутилка вино.

Елен следеше разговора, без да се намесва, твърде малко осведомена за събитията, които разтърсваха Италия, или по-скоро за техните дълбоки причини, като същевременно си даваше сметка, че самата тя беше в центъра на разискванията... Да, в кафенето в Лидо Ласнер не беше ли омаловажил заради нея заплахите, които бе получил? Трябваше ли наистина те да се пренебрегват? Бяха ли те само мярка за сплашване? Някаква повече или по-малко садистична игра? Или трябваше да се смятат за изрично предупреждение? За една окончателна смъртна присъда? Тя наблюдаваше Ласнер, неговото костеливо лице, силните устни, с този сериозен израз, който той приемаше винаги когато слушаше другите да говорят, и й мина през ума, че в същия този момент го търсеха може би, за да го убият. Обзе я страх, с който сякаш бяха пропити тези стени и който се процеждаше през тези прозорци, върху които тежеше нощта.

На връщане, след като оставиха Ана-Мария и Палиеро на един кей, те преминаха през тишината и студа на тъмните улици. Това завръщане под ръка с Ласнер, това спокойствие покрай каналите успокоиха малко по малко Елен, сякаш Венеция наистина бе едно сигурно убежище срещу всички злини на земята.

Дойде моментът, когато в интимната обстановка на стаята дрехите падаха с леко шумолене, когато телата се разкриваха под спокойната светлина на лампите и както винаги, Елен се почувствува защитена, във от опасност, изцяло отдадена на страстта и любовта си.

На другия ден, докато Ласнер работеше в своята лаборатория, се запъти към пазара в Риалто, но най-напред мина по моста, за да отиде до пощата. Както винаги, изпитваше известен страх. В някои часове мисълта за Андре нахлуваше за миг в съзнанието ѝ и отравяше радостта ѝ от близостта на Ласнер.

Предадоха ѝ само две картички с пожелания за Новата година, едната, от които от майка ѝ. Това ѝ се видя много изненадващо, до такава степен тя се бе приготвила да получи писмо от Андре, изпълнено с упреци, че запита чиновничката дали няма и нещо друго.

— Нищо друго — каза младата жена, след като провери.

Тя тръгна, мина отново по моста, недоволна от самата себе си, от тази склонност да трепери само при споменаването на Андре. Ако Андре не ѝ пишеше повече, не я преследваше повече, значи той очевидно приемаше, че тя няма да се върне никога при него, че всичко беше окончателно свършено. При тази мисъл изпита внезапно чувство на облекчение. Стори ѝ се, че се отпуска някакъв юмрук, който дотогава е стягал сърцето ѝ. Под моста минаваха товарни корабчета, покрити с черни брезенти. Тя се спря за миг на кея, сред свежата миризма на зеленина, която идваше от доковете, възхити се на зимната светлина, огряла фасадите на дворците. Изчака така, с вдигната яка, с пъхнати в джобовете на мантото ръце, с развяващи се пред лицето ѝ кичури коса, докато гледката проникваше до самото дъно на нейното съзнание.

Празниците преминаха. Елен и Ласнер бяха отпразнували Коледа у семейство Ризи, доволно, че се запознава най-сетне с приятеля на тяхната племенница. След вечерята Марта бе пожелала да присъствува на среднощното богослужение. Така всички отидоха в „Сан Марко“. Ласнер направи снимки във вътрешността на базиликата, където позлатата на мозайките блестеше под светлината на пожар,

предизвикан от горящите свещи. В черни рокли със сини маншети, момичетата от братствата носеха фенери в бароков стил с тежки дръжки, а карабинери в тържествени униформи, със саби и двувърхи шапки с червени пера, бяха обкръжили малки момиченца в бяло като мънички булки. Съвсем в дъното, над тълпата се виждаше отслужващият литургията свещеник, който се движеше бавно сред този светлинен прах, като голям бръмбар в бяло и златно. С апарат в ръка, преминавайки от едно място на друго, Ласнер не бе престанал да гледа на религиозната церемония като на тържествена опера, което малко раздразни Марта.

За Нова година се бяха събрали у Елен с Леарко, Адалджиза, Палиеро и Ана-Мария. Марио и неговата котка бяха оставили при една стара съседка, която никак не държеше да посреща Новата година и предпочиташе да си легне рано.

Тази последна вечер от годината имаха за декор в стаята на Елен основните материали, които Ласнер бе вече събрал за своята изложба в Лондон (оставаше да се завършат още няколко табла), така че вечерята премина сред снимките на никарагуански партизани, френски CRS^[1], шведски стачници и други също така гневни лица, които според Палиеро сякаш гледаха право към сътрапезниците с ненавист или с презрение.

Все пак това не бе смутило апетита им. Имаше и по-лъчезарни образи, като на малкото момиченце, клекнало със загрижено чело пред едно птиче, паднало от гнездото си, което с отметната назад глава ѝ широко отворена човка сякаш изразяваше възмущението си пред чашата мляко, която се осмеляваха да му предложат.

Една случка зарадва Елен, Марта се бе качила с нея у Ласнер, за да потърсят още един сервиз чинии. Там тя бе видяла, увеличени и закачени на стената, поредица от снимки, които наистина я шокираха, макар да не бе особено свенлива. Образът на маскирания мъж с мотоциклетната каска, който ѝ се видя отвратителен, ни най-малко не задържа вниманието ѝ. Но тя много добре бе познала Елен гола под душа, с мокри коси, с рамене и гърди, осеяни в капки вода, всяка от които криеше по един малък бисер от светлина. И пак Елен, сгушена в един фотьойл, все така гола, с подгънати под себе си крака, с издадено напред чело, обхваната от слабо осветление, което оставяше тялото в някакъв полумрак, докосваше леко закръглеността на корема,

извивката на едната гръд, внушаваше напълно картината на жена, предопределена за безмерно щастие. Но снимката, която я възмути, бе направена една сутрин след пробуждане. Елен бе останала в леглото, в безредието на постелите, и това лице с подути устни и мътен поглед (виждаше се само една светла линия между миглите), с едва доловима усмивка, отражение на едно изживяно удоволствие, почувствувано, прието и съхранено в най-интимната същност на душата, изразяваше най-пълно удовлетворение, сияеща умора от любовта.

Марта хвана Елен под ръка:

— Но той няма да изложи всички тези неща, да ги покаже на всички!

— Да прави каквото ще, скъпа!

— Това е немислимо!

— Той ми прави снимки, така да се каже, от сутрин до вечер.

— И винаги гола като червей?

— Невинаги. Често ми прави снимки и когато излизаме. И разбери, че на този студ...

Най-сетне Марта се засмя.

— Хубавото е — каза тя, — че това е вече истински мъж. И че те обича. А също така, че и ти си щастлива!... Не е както с другия! Какво права той? Докъде стигна с него?

— Нямам вече новини.

— Дано да се отървеш!

Натоварени със съдове, те слязоха и се присъединиха към останалите.

Карло грижливо отваряше първата бутилка шампанско. Малко след това, докато всички пиеха — даже и Ана-Мария, на която лекарят бе препоръчал да избягва алкохола, — камбаните на Венеция започнаха да бият и от пристанището на Джюдека се издигна воят на сирените. Новата година започваше. Със свито сърце Елен слушаше този шум, който разбиваше кристалната тишина на нощта.

[1] Републикански роти за сигурност, поделения на френската полиция. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ЧАСТ
АНДРЕ

1.

В първите дни на януари, както всяка година по това време, приливът наводни една част от града. Ласнер отрано бе приготвил своите материали и запозна Елен с проектите си. Тя поиска да го придружи. Никога не бе виждала подобно зрелище, а и излизанията с Ласнер, каквото и да бе времето, я очароваха.

В мъртвата светлина на тази зимна сутрин редките минувачи създаваха в далечината илюзията, че се плъзгат във въздуха, че плават над земята, носени от своите чадъри. Сякаш над цялата земя се стелеше тишина, тишина като след потоп.

На площад „Сан Марко“ Ласнер засне големите плочи и техните геометрични рисунки, които прозираха под повърхността на водата. Беше обул ботуши и за някои снимки не се съобразяваше с мостчетата. Елен го гледаше отдалеч как отива и се връща, как наблюдава замръзналите гълъби, подслонили се в кухините на фасадите, как търси най-подходящия ъгъл, за да улови базиликата и нейното отражение във водата. В момента, в който снимаше, излезе някакъв стар свещеник, спря се колебливо под голямото преддверие, намести шапката си, наведе се и после, като хвана смело расото си с две ръце, с крака до глезените във вода, се устреми към края на площада с бързата и ситна крачка на стара дама, преследвана от някой маниак. След това на Ласнер му се удаде да заснеме голяма галера с червени платна, потънала почти до горния край на борда, както и един голям товарен кораб, едва показал се от мъглите, който по силата на някаква оптическа измама сякаш се отклоняваше в напречна посока, право към носа на Спасението. И друг случай: зад Двореца на прокураторите колона от ученички в морскосини престилки вървяха една зад друга и откроявайки се ярко на фона на бледото небе, преминаха по моста, следвани от една учителка черна и мършава като затворен чадър. Накрая върху първите стъпала от стълбището на една църква той направи снимка на Елен, обградена от колони и статуи на светии, с нейното огледално отражение във водата.

За да свършат за тази сутрин и да се стоплят малко след, острия студ, те се отбиха в един бюфет и си поръчаха грог. В този приятен момент Елен се изкушаваше да разкрие най-сетне на Ласнер другата страна от живота си, едновременно толкова близка и толкова тежка за нея, но се отказа. За такива изповеди, помисли си тя, са по-подходящи тишината и усамотението на нощта. Но как би му заговорила за Андре? Как би му говорила за Ивон? Ще може ли поне да му опише чувството, че е излязла от едно блато, а сега се намира под водопад от бистра вода? От своя страна, Ласнер слушаше новините от един транзистор, поставен на тезгяха. Разказваха за убийството, поето от „Черния орден“, на един професор от Генуа. Убийците, трима младежи, бяха влезли в дома му, бяха го изчакали, скрити в един килер, и го бяха убили с револверни изстрели в присъствието на жена му и сина му.

Когато живееше в Париж, факти от този род ѝ изглеждаха съвсем далечни, недействителни и извършени по причини, които тя не знаеше. Марта никога не ѝ пишеше в писмата си за тях. Днес това безумие от насилие и кръв ѝ изглеждаше дело на фанатични секти, които принасяха, както някога в Индия, жертви на някакво неумолимо божество.

— Значи това никога няма да свърши? — прошепна тя.

— Страхувам се, че няма — каза Ласнер. — Нашето общество е болно и както всяко болно тяло, това е добре известно, то отделя своите собствени отрови.

— И нищо ли не може да се направи?

— Да се променят хората. Но това е трудно.

Той се замисли, обхванал с ръце чашата си.

— В Никарагуа ми разказаха за убийството на един сандинист, съвсем младо момче. Най-много двадесетгодишно. Било на брега на едно езеро. Дърветата били пълни с птички. Понеже го тласкали към едно от тези дървета, то казало: „Вие можете да ме убиеете, но не можете никога да попречите на птиците да пеят!“ Може би този разказ не е действителен, но за щастие ни остават поетите, които ни спасяват от отчаяние.

Когато се усмихваше, малките бръчки в ъглите на очите му се надипляха още повече, скулите му се издаваха и физиономията му ставаше по-младежка. Интересен беше начинът, по който ѝ се доверяваше — разказваше спомени за своите пътувания, за приятелите

си, за младостта си. Разкриваше се пред нея като книга, която се отваря страница по страница, но без продължение. А не правеше ли и тя същото? Предната вечер например случайно си бе спомнила черти на майка си: една нощ Елен бе дочула остра кавга между нея и мъжа ѝ, който излезе, като тръшна вратата. От прозореца тя види как прекосява двора с гневна мъжка стъпка, как се спира пред оградата, стиснал с ръка една от железните пръчки, и изчезва бавно по пътеката. Предупреди майка си, която започна да реве: „Тоя дивак знае само да измисля разни неща, за да ми трови живота!“ Но „дивакът“ умря от сърдечна криза, погребяха го след два дни. И макар че винаги бе подчертавал принадлежността си към „Свободна мисъл“, жена му много държеше да му направи религиозно погребение и да украси гроба му със статуята на неутешим ангел. Няколко месеца по-късно тя си втълпи да ожени Елен за първия срещнат, за да се отърве от нея. Тогава Елен беше на седемнадесет години, а първият срещнат бе един съсед, който бе два пъти по-стар от нея и ужасно миришеше на диво животно. Предупредена от племенницата си, Марта пристигна веднага от Венеция и всичко се уреди.

При връщането им Палиеро предаде на Ласнер пощата, която току-що бяха донесли. Тя съдържаше една нова призовка от полицията в Милано и писмо от Ерколе Фиоре, който искаше да му поръча някакъв репортаж, без да дава повече уточнения за това. Интуицията подсказваше на Елен, че за нея завършваше един щастлив период.

Сутринта на тяхната раздяла Елен придружи Ласнер до площад „Рома“. В задната част на малкото корабче те останаха сами, притиснати един до друг и без да проронват нито дума, гледаха керемиденочервената вода. По двата бряга дворците, забулени в лека пара, изглеждаха построени не върху камък, а върху меко тесто, готово да се стопи, да се разтвори в околната сивота.

Вечерта, за да не остане сама, тя се самопокани у Марта и Карло и там според уговорката им я потърси по телефона Ласнер. Каза ѝ, че полицията е задържала един заподозрян и за утре е предвидена очна ставка. От друга страна, Ерколе Фиоре му предлагаше да подготви репортаж от Ливан. Според Ласнер Ерколе Фиоре имаше някаква натрапчива идея, идиотска, както всички натрапчиви идеи, че третата

световна война ще избухне от една „искра“ в Близкия Изток. След това, съвсем развълнувана, Елен го слушаше да ѝ говори за самата нея.

2.

На другия ден сутринта Елен слезе при Палиеро, който мажеше с лепило една увеличена снимка, направена от Ласнер. На територията на бившата Испанска Гвинея, срещу седемте дула на пушките на наказателен взвод от африкански войници в униформа „леопард“, се смееше един почти гол човек. Жестокото в картината идваше най-напред от този смях, който набръчкваше още повече съвсем напуканото старческо лице. Според Палиеро това бил някакъв магьосник, който пил чародейно питие и то според неговата наука го правело неуязвим за куршуми от всякакъв калибър. В неговите очи се четеше тържествуваща сигурност, примесена с ликуване.

Този поглед преследваше Елен чак до стаята ѝ. Тя не можа да остане в къщи. Всичко ѝ говореше за присъствието на Ласнер, а това я правеше нервна. Реши да излезе, да повърви малко, насочи се към една книжарница близо до театър „Голдини“ и отново се озова в хола на пощата. Очакваше я едно-единствено писмо. Имаше чувството, че върху плика, в буквите, написани от Андре, вижда озъбения смях на черния магьосник.

И така тя още не беше свършила с това безсмислено минало. Ръмеше ситен дъжд. Подслони се в едно преддверие. Да скъса ли това писмо, без да го чете? Тя отвори плика: „Искам непременно да зная твоите намерения. Не казвай, че искаш да ме напуснеш. Не ще го приема никога.“ „Никога“ беше подчертано. Той пишеше и за Ивон. „Тя отдавна е въвн от опасност. Стремя се да живея в мир с нея, което ще рече без упреци и драми, след като познавам нейната неопитност, склонността ѝ да си отмъщава. Самоубийството ѝ разкрива преди всичко желанието ѝ да ми навреди, да ме изложи, да настрои приятелите ми срещу мен. Във всеки случай няма нищо поотвратително от шантажа със самоубийство.“ Той продължаваше в тоя дух на половин страница и завършваше с думите: „Разбира се, ти си получила писмата ми, но няма да отговориш и на това. Няма значение.

Възнамерявам веднага щом ми позволи работата, да потегля за Венеция. Не си въобразявай нито за миг, че можеш да се отървеш. Мила моя, не се напуска току-така мъж като мен.“

Тя скъса писмото, загледа се разсеяно в един афиш на Еторе Скола и в старите надписи по стените. Този тон на Андре по адрес на една отчаяна жена, която действително е искала да умре, я отвращаваше, караше я да забрави заплахата му, че ще дойде във Венеция. Тя помисли за това едва след като отново тръгна под непрестанния ситен дъжд, като се упрекваше за илюзиите си, че Андре ще изтърве нещо, което веднъж е спечелил. Как можа тя да не се сети и за най-логичното разрешение, което се състоеше в това да му разкрие истината? Да му разкаже за връзката си с Ласнер.

Завърна се в къщи, разтревожена от спомена за последния ред: „Не се напуска току-така мъж като мен“, седна пред масата и остана така, безволева, загледана в празното пространство, с болката, която нахлуваше на вълни в гърдите ѝ.

Ласнер бе отишъл в полицейската префектура при инспектора Норо, здравеняк с широки рамене, с черни, странно извити вежди и глас на болен от ларингит.

— Доволен съм, че те виждам отново — каза Норо, като му посочи един захабен фотьойл. (Изобщо всичко в този овехтял кабинет изглеждаше изтъркано.)

— От моя страна, казано, без да те обиждам, струва ми се, че напоследък те виждам твърде често.

— Само за втори път — отвърна Норо със същия весел тон. — При това аз си спомням за твоето посещение у вдовицата на Скабия. Ти взе ръката ѝ и със сълзи на очите я увери, че ще направиш всичко, което можеш, за да помогнеш за възмездието. Едно илюстрирано списание изнесе нашироко тази вълнуваща сцена.

— Не е точно така. Не съм вземал ръката ѝ, а чисто и просто ѝ казах, че ѝ съчувствувам в скръбта.

— Не е ли същото?

— И тя затвори телефона.

— Това е подробност.

— Тази подробност говори, че никога не съм стъпвал у тях, където при това и тя не се намираше. Аз ѝ телефонирах в Кунео, у нейните родители.

— Зная.

— И тя ми каза, че желае да бъде отдадено правосъдие, но по волята божия.

— Храбра жена.

— А аз мисля, че божията воля няма нищо общо с тази афера, но може би други воли, по-земни...

— Разбирам за какво намекваш.

— Даже мисля, че ако наистина се касае за финансова афера, истинските виновници, казвам истинските, доста трудно ще бъдат засегнати.

Дебелото лице на Норо сякаш изведнъж се сви — като балон, на който пуцат въздуха.

— Ако ти си тук тази сутрин — каза той, — то е тъкмо защото ние си вършим работата съзнателно. И толкова. Имаме под ръка един заподозрян, когото ти ще видиш. Той е на двадесет и две години. Коректор в едно издателство. Доказано е, че има връзки с малки левичарски групи.

Норо стана. Лицето му бе приело отново нормалния си вид, но той бе изгубил малко своята сърдечност.

Понеже в стаята беше топло, Ласнер свали пардесюто си. Познаваше Норо от пет-шест години. Смел, деятелен, повече лукав, отколкото умен, някога той бе довел до добър край едно от най-заплетените дела за убийство от ревност. Това, че го бяха натоварили със следствието по случая Скабия, още не означаваше нищо определено. Може би са искали да използват познаването му на някои среди от млади нехранимайковци, свързани малко или много с дребни политически групировки.

Норо откряна вратата.

— Можете да дойдете.

Един инспектор тикна в кабинета момче на среден ръст, кестеняви къдрави коси, с американски панталон, пуловер с обърната яка и кожено яке. Той изглеждаше повече отегчен, отколкото действително разтревожен. Тъмните му очи шареха от Норо към Ласнер, но се спряха повече на втория. (Изглежда, той вече бе срещал

Норо.) На шията си носеше верижка с мъничък медальон, чието изображение не можеше да се различи. Беше фин като повечето миланци, строен, с плоски скули.

— И така? — каза Норо.

Момчето вероятно помисли, че въпросът е отправен към него и го изгледа съсредоточено. Адамовата ябълка се вдигаше и спускаше в спазматично движение, което издаваше внезапното му вълнение. Дали го бяха били? Той нямаше нито поведението, нито вида на човек, чиято съпротива са искали да сломят по някакъв начин. Ласнер обаче знаеше доста за някои полицейски методи и затова беше изпълнен с подозрение.

— Какво ще кажеш? — настоя Норо.

— Те бяха с каски — каза Ласнер.

— Добре.

Той направи знак на инспектора, който излезе, докато момчето остана да чака, със скръстени на гърба ръце, с уморен и разочарован израз, на човек, комуто напразно губят времето. Инспекторът се върна. Той донесе една каска на мотоциклетист, почти същия модел като тази на убиеца от снимката, подаде я на момчето, което я сложи на главата си, все със същата досада, като че ли се касаеше за комедия, лишена от всякакъв здрав смисъл. Зад плексигласа очите запазиха своя уморен поглед. Инспекторът вдигна яката му, за да закрие устните. Четиримата души останаха няколко секунди така, прави под жълтата светлина, под която каската блестеше.

— Това не оправя нищо — каза Ласнер.

— Какво искаш да кажеш?

— Невъзможно е да реша.

— Наблюдавай по-добре.

Той накара момчето да се обърне, да застане в профил.

Това промени малко играта на светлина, под която този път Ласнер можа да различи малко по-добре очите.

— Трябва да направя съпоставка със снимките — каза той.

— Добре.

Норо отвори една папка, извади оттам шепа снимки и му ги подаде.

Наистина струваше му се, че никакво сравнение не е възможно. Ласнер се запита дали неговият скептицизъм не се дължеше на

предразсъдъка, че един убиец трябваше непременно да носи на лицето си или в погледа някакъв явен белег. А този юначага имаше хубава глава и сигурно се харесваше на момичетата. Той по своя инициатива свали каската, постави я на бюрото и спря върху Ласнер студения си поглед, видимо убеден, че развързката зависи от него. Без да помръдне глава, Ласнер продължи да сравнява образите, които сам бе заснел, с чертите на момчето.

През тези няколко мига Норо бе отишъл до прозореца, пушеше и чакаше.

— И така? — запита той веднага щом Ласнер хвърли снимките на масата.

И без да изчака отговор, направи знак на инспектора да отведе заподозрения.

— Ти ме накара да дойда — каза Ласнер, — за да се опитам да позная дали се касае за някой от двамата убийци. Моят отговор е, че не зная нищо. Не открих нищо особено.

— Толкова по-зле. Нека ти кажа всичко, този хлапак има доста несигурно алиби. По време на престъплението не е бил още на работното си място. Причините, които изтъкна ли? Изпуснал влака. Живее в предградията. Вместо да чака следващия влак, който минава четвърт час по-късно, тръгнал на стоп. Разбира се, нямаме възможност да открием колата, задържана дълго време, както казва той, от едно задръстване при влизането в града.

— Какво ще правиш с нето?

— Ще го пуснем, какво. Разбира се, ще го държим под око. Той дружи с интересни личности.

Споходена от тежка хрема, госпожа Поли пазеше леглото. Старата Мадалена въведе Елен в обширна стая, която приличаше на истински оперен декор. Върху една естрада, до която се стигаше по три стъпала, оградени с перила от позлатено дърво, беше разположено легло, поставено под велурен балдахин, който чрез куп завеси можеше да се превърне в ниша. Във всеки край на релсите бдяха по две амурчета от розово дърво, пълнички къдриви, бузести, в очакване с обтегнат лък. Над възглавниците имаше дълга картина, представляваща две голи жени в сладострастна поза. Накрая, най-

отгоре, двуглав орел държеше в ноктите си лента, на която със златни букви бе написан някакъв немски девиз. В леглото Елен с едва скрита изненада зърна госпожа Поли, с глава, потънала в широка възглавница, чиито горни ъгли се издигаха като рога.

Макар и неразположена, госпожа Поли я прие благосклонно, изказвайки ѝ все пак опасенията си, че може да я зарази.

— Обърнете внимание — добави тя, — че за вас това е риск на професията. Но вие сте млада! Един грип във вашия случай не е от голямо значение. А за мен това е убийствено!

Като начало Елен избра да ѝ прочете една новела от Мопасан, чийто сюжет беше конфликтът между съпрузи, което веднага изтръгна госпожа Поли от нейното вцепенение. С искрящи очи тя захока мъжете и тяхното робовладелческо отношение към жените. Според най-новите статистики тридесет на сто от жените биват бити в страните на Западна Европа, т.е. в страните на християнската цивилизация! „Нека поговорим, госпожице Морел за християнската цивилизация!“

Голямото тяло се раздвижи под завивките.

— О, Мария, изпълнена с благодат! Със съвременния Йосиф вие рискувате да получите един пердах и да бъдете покрита със синини. Представете си само една Дева Мария с насинено око!

Тя хареса Мопасан и помоли Елен да ѝ прочете по-нататък и друга новела от същия сборник.

Тъй като мисълта за Андре и за неговото писмо бяха държали Елен будна през голяма част от нощта, в един момент по време на четенето умствената умора ѝ попречи да прочете текста с необходимата интонация. Госпожа Поли обърна глава и я изгледа с малките си очи на влечуго:

— И таз добра, госпожице, вие заеквате?

— Извинете ме...

— Доколкото виждам, четете, а мислите за друго нещо.

— Съвсем не, госпожо.

— Или тогава не сте си доспали?

— Признавам, че спах малко...

— Кажете ми, сигурно не сучаете нощем. Струва ми се, че наваксите изгубеното време!

— Госпожо!...

— Все пак трябва да посъветвате вашия жребец да ви оставя достатъчно сили и за дневните занимания! Във, всеки случай завиждам ви! Хайде продължавайте. Да видим по-нататък.

У Хьолтерхоф атмосферата бе различна, задушна, задушаваша, с плахи стъпки по коридорите. Старецът едва се беше съвзел от своя грип и сестра му бдеше над него, недоволна, че той не отмени този урок.

— Не е разумно — каза тя.

— Може би наистина не е разумно — възрази той, — но във всеки случай е много приятно.

И накара да доведат Елен в кабинета му.

По-проницателен от госпожа Поли в този случай, той отгатна у Елен тъгата, която тя се стремеше да прикрие. Забелязал в последно време някакво кокетство, което много ѝ отиваше, този следобед той откри, че тя бе загубила своя предишен блясък. Наистина тя бе все така спретната и все така съвършена в облеклото си, със съвсем чиста блуза, с грижлива прическа, но напомняше на растение, лишено от вода.

Когато се върна у дома, тишината на къщата я потисна. Палиеро вече си бе заминал. Тя чувствуваше, че отново се превръща в някогашната неспокойна девойка, която майката често отпращаше в самотната ѝ стая поради мрачното ѝ настроение. За да успокои трескавото биене на сърцето си, тя взе лекарство, после седна пред масата. Ще пише ли най-сетне? Пред очите ѝ листът ограничаваше едно празно бяло пространство, от което ѝ се завиваше свят. Хвана главата си с две ръце. Най-сетне се реши да съобщи на Андре с три реда, че е безполезно да идва и че от няколко седмици „споделя живота си с друг мъж“. Колкото и да бе рязка и предизвикателна, макар и блудкава, последната формулировка ѝ се стори подходяща и тя сложи един нервен подпис. На плика написа служебния адрес на Андре, с подчертано указание „лично“, и се разбърза за пощата. Облече се отново, като си казваше, че това решение е смешно. Беше повече от осем часът вечерта и пощата сигурно щеше да бъде събрана едва утре

сутринта, но тя нямаше търпение да чака, а и предложът беше добър, да разсее малко болния си дух, да се раздвижи, да избяга от тази бездушна къща.

Навън всичко бе мрачно и спокойно, със спокойствието на един запустял град, с жълтите топки на уличните лампи и миризмата на мъртвата вода, която се движеше по каналите. Тя мина по моста и дори след като пусна писмото в пощенската кутия, не изпита никакво облекчение. Вляво, в нощното телефонно бюро, един млад служител четеше. Той вдигна глава и я изгледа с упрек. Елен му даде номера на Ласнер в Милано и зачака, облакътена на гишето. По израза на момчето разбра, че повикването е безрезултатно.

— Не отговарят, госпожо.

— Благодаря, извинявайте.

Отново студ, далечни и тъжни светлини. Ако Ласнер още не беше се върнал в къщи, защо да не се обади малко по-късно? Тази мисъл ѝ се стори уместна и тя започна да обикаля улиците малко наслуки, но все в района на пощата, без да престава да се задълбочава все повече в собственото си безпокойство и да си представя каква ще бъде реакцията на Андре. В неговото писмо нямаше нито дума, която да изразява смущение или вълнение спрямо нея. Това бе тонът на мъж, сигурен в своите права. Тон на собственик. За миг тя повървя край Канале Гранде, върху чиито застояли води лъкатушеха отражения. Накрая се отказа да ходи в пощата, отказа се да срещне уморения поглед на служителя, влезе в един бар, където някакъв, дебел мъж, след като бе струпал столовете и масите, наръси плочника със стърготини. Той погледна изненадано Елен, но я остави да използва неговия телефон в края на тезгяха. Докато набираше номера, тя видя в едно огледало собствения си образ и веднага извърна поглед. И този път телефонът даваше свободно.

3.

В същия час, когато Елен напразно се опитваше да се свърже с него, Ласнер се намираше у Фоко и Мария-Пия, в компанията на един друг художник, Моначели, брадат мъж с голям нос и груба кожа. Живееше в някакъв бивш заслон за моторни лодки, построен върху железобетонни подпори над един приток на По, и рисуваше само водни пейзажи, езера, блата, лагуни, мочурища, които внушаваха мисълта за странни светове. Жена му, Йохана, по произход от Триест, бе по-млада от него. Тази великолепна червеночоса жена с грамаден кок се ползуваше със славата, че го мами от години насам. Когато кръстосваше високо краката си, се виждаха красивите ѝ мускулести бедра. Смееше се безпричинно и създаваше впечатлението за неутолима жажда за удоволствия.

Следобед въоръжено нападение на една банка в центъра на града, отговорността, за което бе поето от „Прима линеа“, бе причинило смъртта на една млада служителка, убита с куршум в челото по време на престрелката.

— Одобрявам нападенията на банките за финансиране каузата на народа — каза Моначели. — Намирам, че това е съвсем морално.

— Ако вече не се зачитат банките — обади се весело Йохана, — това е краят. Цялото ни общество се държи на тях.

— Наистина ли — попита Ласнер — за каузата на народа, както ти казваш, е необходим трупът на това младо момиче?

Ние сме в плен на алтернативата Исус или Спартак — каза Моначели. Двамата велики разпнати мъже. Сянката на техните два кръста тежи винаги върху нас. Но Спартак проповядваше разрушаването на Рим и на Сената, които той правилно смяташе за окончателно прогнили. Докато Исус препоръчваше на хората, които от векове получаваха ритници по задника, да подадат и дясната си страна след лявата. Трябва да знаем какво искаме!

Бедната Италия! — рече Мария-Пия с въздишка.

— В Маргера и в Местре — каза Ласнер — работниците от химическите заводи и от предачниците трябва, както ти казваш, да

знаят какво искат. Те самите се борят за точно определени искания. Затова след трудни стачки имат вече по-добри условия срещу опасността от отравяния.

— Стачката не може да замени пушката — възрази Моначели.

В този момент пристигнаха други гости: Арналдо Бианко, индустриалец и любител на живописата, който купуваше картини на Фоко. Беше придружен от жена си, брюнетка с нежни очи и широки пръстеновидни златни обици на ушите. Станаха за представянето. Попитаха Бианко какво пие. „Сухо уиски.“ Държеше се съвсем свободно, лицето му беше тлъсто, избръснато до кръв, с екзема на бузата.

Йохана бе отвела Ласнер настрана.

— Говорите непрекъснато за Венеция. Кога се връщате там?

— Утре сутринта тръгвам за Бейрут.

— Каква идея! Но там се избиват помежду си, скъпи!

— Както и тук, както навсякъде — отвърна Ласнер.

— Жалко — рече Йохана, оправяйки косата си с истинска грация.

— Защо жалко?

— Защото заминавате, разбира се! — каза тя. — И то толкова далече. Предполагам, че имате нашия телефонен номер. Мона ще бъде щастлив да ви приеме, да ви покаже някои неща. Той не е винаги в къщи, но...

В момента Моначели се държеше съвсем угоднически и явно се стремеше да очарова новопристигналия.

— Такъв си е той — каза Йохана, смеейки се. — Слага Спартак в джоба си веднага щом види, че се появява някой богат колекционер.

Богатият колекционер, седнал с чаша в ръка, разкрачен, във фотьойл от индийска тръстика, гледаше с критично око платната, които Фоко поставяше на два метра от него върху един статив. Със свъсени вежди, той изказваше понякога одобрението си с леко изръмжаване. Редуваше се неизбежното голо тяло на Мария-Пия, както и натюрморти с риби и зеленчуци в жизнерадостни тонове.

— Накратко казано — продължи Йохана, — веднага щом се появи глад, война или земетресение, и вие се втурвате.

— Точно така — отвърна Ласнер. — Ние сме като мухи, които раните и кръвта привличат.

— И това харесва ли ви? Като ви гледа човек, не би помислил, че сте, да кажем, толкова жесток. При това имате красиви очи.

— Обърнете внимание, че ми се случва да си почивам от тези ужаси, като се посвещавам на теми, които са по...

— Трябва да дойдете да ни видите — каза тя бързо, с поверителен тон. — Живеем сред толкова приятна, толкова успокояваща природа. Ще ви се хареса. При хубаво време може да се прави любов и на тревата.

Тя се засмя, с ръка на гърдите, гледайки го предизвикателно. Върху червените ѝ коси играеше отразената светлина на един малък прожектор.

— И така? Обещавате ли? Ще дойдете ли?

И без да дочака отговор, се обърна към мъжа си:

— Моне, нашият приятел Ласнер ще ни дойде на гости. Напролет, разбира се. Нали е много мил?

— Да, скъпа, разбира се!

За да си тръгне, Ласнер изтъкна като предлог, че трябва да си приготви багажа и материалите.

— Боже мой — възкликна Мария-Пия, — какъв притеснен човек си бил!

— Надявам се, че ще сте по-малко притеснен, когато дойдете у нас, нали? — каза Йохана. — И гледайте да не ви убият.

Той се озова на улицата, където фенерите накъсваха мрака. Понеже вече бе предал колата си в един гараж, реши да се върне в къщи пеша, вместо да вика такси. Тази разходка на свеж въздух беше подходяща след презатопления въздух в ателието. Още го забавляваше комедията, която му бе изиграла темпераментната Йохана. Редките коли, които се движеха в този час, разкриваха в сноповете светлина на фаровете си тежките постройки по булеварда с върхове, скрити в мрака. Когато навлезе в галерията, водеща към дома му, стори му се, че стъпките му по плочите продължаваха да отекват зад гърба му. Това чувство му се видя странно. Обърна се изведнъж, за да изненада евентуалния преследвач, но зърна само пустата галерия, сводовете и витрините, едва докосвани от далечни светлини. Той не се страхуваше или не искаше да смята за страх раздражението си, че се чувства

преследван, без да вижда никакви непосредствени причини за това. Все пак се върна назад, измина около двеста метра, в един миг се сепна, но не откри нищо, освен собственото си отражение във витрината на някакъв магазин и се упрекна за своята нервност.

В момента, в който асансьорът го изкачи на площадката пред входната врата, той чу телефона да звъни, втурна се, изтича до апарата и взе слушалката, но твърде късно. Не му и мина през ума, че можеше да бъде Елен, убеден, че отново го търсят, за да го заплашват след неотдавнашното посещение в полицейското управление. Запали цигара, отвори прозореца и сякаш потъна в нощта, чийто студ хапеше лицето му, изпълнен с желание да отхвърли това жалко безпокойство, което го унижаваше. Отправи поглед към шосето, към мястото, където Скабия бе убит, до светлините, които регулираха движението и в нощната пустота напразно се сменяха. Цялата тази част от булеварда, с неговите тъмни фасади, дълбоки сводове и балкони, украсени с мускулести атланти, представляваше една обширна изоставена сцена, сякаш без актьори, но Ласнер остана с впечатлението, че те въпреки всичко се криеха някъде в мрака, че наблюдаваха отдалеч, с неподвижно, дебнещи лица.

На другия ден сутринта Адалджиза дойде да предупреди Елен, че вуйчо ѝ Ризи се отбил, преди да отиде в банката. Съвсем рано се обади Ласнер от Милано. Поръчал, Елен да го потърси преда десет часа.

— Днес ли заминава?

— Към обед.

— Какво да се прави, ние, жените, сме създадени, за да чакаме.

Пощата. Веднага ѝ дадоха номера в Милано и тя се втурна към кабината. Настъпи странен момент. Ласнер беше там, тя чуваше неговото дишане, но той остана безмълвен, като че ли се пазеше от нещо, очакваше събеседникът му да заговори пръв.

— Аз съм, Елен!

Той веднага възкликна, каза ѝ нежни думи.

— Снощи те търсих два пъти — каза му тя.

Той обясни, че бе закъснял у Фоко. Кратко посещение, но толкова разочароващо, колкото и безполезно. Най-после я чуваше. Да, той отиваше за десет дни с един колега, но в Бейрут щяха да се разделят. Другият се отправяше за Техеран.

— Ще ми пишеш ли? — попита тя, съзнаваща тъжната баналност на този въпрос.

Вълната от чувства, които бликаха у нея, толкова я смущаваше, че не можеше да се съвземе и да изрази най-същественото. Ласнер казваше, че ще ѝ пише още щом пристигне, но че пощенските връзки между Бейрут и чужбина са още нередовни. Както и да е, той ще направи необходимото, за да се свърже с нея. Тя го слушаше и полагаше усилия да сдържа желанието си да заплаче, което стягаше гърлото ѝ. Измъчваше я мисълта, че не бе казала нищо на Ласнер за Андре, че непрекъснато бе отлагала момента, в който да му разкрие това безсмислено положение, и че той, Ласнер, ще бъде далеч в един труден за нея момент.

— Скъпа, ще видиш, че десетте дни ще минат бързо — каза ѝ Адалджиза.

Елен ѝ се усмихна, кимна леко с глава и изтича да се затвори в стаята си. Хвърли поглед върху последните снимки, направени ѝ от Ласнер, на които беше много радостна, освободена от свенливостта, преситена от удоволствие, белязана от магията на любовната страст.

Най-напред мислите ѝ бяха заети изцяло с Ласнер, но после се насочиха към Андре, събудиха се съмненията ѝ, съзнанието ѝ се съсредоточи върху един сърцераздирателен спомен. Беше десетгодишна, когато, измъчвана от страха, който ѝ вдъхваха нейните родители, след едно неуспешно класно упражнение бе решила да умре и се бе надвесила над шахтата на къщата, дълбока шест-седем метра, с намерението да се хвърли в нея. Нямаше да я намерят веднага, а дългите и може би мъчителни търсения щяха да накажат — като начало — тези, които не искаха да я обичат. Тази жажда за любов сега Ласнер утоляваше с живителната струя, която винаги ѝ бе липсвала.

Тя не остана за урока у госпожа Поли. Когато дойде, Мадалена, пожълтяла, по-рязка от всеки друг път, ѝ съобщи, че грипът на госпожата се влошил, че докторът забранил всякакви посещения. И като разпери ръце, сякаш Елен имаше намерение да влезе насила, тя добави със зла усмивка:

— Не се страхувайте, госпожице! Госпожата ви уверява, че въпреки това ще ви бъде платено. Спете спокойно!

— Това не е важно за мен — каза Елен. — Пожелайте ѝ от мое име да оздравее в най-скоро време!

— За утре — посъветва я старата — ще направите по-добре, ако се обадите по телефона. Няма защо да си губите времето за нищо.

И с рязко движение ѝ затвори вратата под носа.

На първо време Елен не знаеше какво да прави с тази свобода. Накрая реши да отиде у Марта. Марта трябваше да присъствува заедно с Карло на един прием у кмета. Тя бе по комбинезон в скаридено розов цвят и се подготвяше, като си бе сложила на лицето дебел слой крем, като гипс, а главата ѝ бе покрита с ролки. Елен разбра, че никога няма да може да ѝ се довери, да говори за Ласнер или за Андре на тази малко клоунска физиономия. На леглото бе просната роклята в тютюнев цвят, с яка с големи ревери, която Амалия току-що бе изгладила.

— Ще ми помогнеш — каза Марта. — Роклята има нужда от поправка в талията.

За да не развали маската, тя говореше, едва мърдайки устните си, с много смешно мърморене.

— Ето че си сама, малката ми! Ах, жените на репортерите са като жените на авиаторите или на моряците: Пенелопи.

От Марта тя се отправи за урока у Сарди. До някое време всичко протече без инциденти. Както обикновено, младежът я изпрати до входа, прекосявайки хола, където в полумрака се виждаха бавните движения на животните в шкафовете. Със своите люспи, ципести очи спазмодично пулсиране на гърлото те сякаш напомняха за живота в първите дни на земята.

— Моят баща ги донесе от Амазония и Филипините. По едно време той се беше пристрастил към тези чудовища и ги събираше. Днес вече не се интересува от тях. Има си съвсем други грижи.

И за да ѝ покаже един по-интересен от другите екземпляри — нещо като мъничък дракон, с броня по тялото, с настръхнали по нея бодли, с удължена глава, покрита с фино излъскани люспи, — той я обхвана през кръста с малко боязливо и неуверено движение. Елен се освободи леко, като отклони ръката му, която вече я притискаше. Това леко отблъскване, изглежда, предизвика у момчето буйна дързост. Той изведнъж се опита да привлече Елен към себе си, да я задържи в ръцете си, като същевременно свря глава в шията ѝ. Тя усети устните му, тяхното жадно впиване, огъна се, поведе борба, за да се освободи, да се изтръгне от прегръдката и в тази борба изтърва ръчната си чанта. Задъхано, съвсем бледо, с коси, паднали на челото, момчето я погледна със смесица от изненада и ненавист, после се наведе, взе чантата, подаде ѝ я, без да каже дума, и я придружи до вратата. Елен бе възвърнала спокойствието си. Слагайки ръкавиците си и едва скривайки желанието си да се размее, тя му каза:

— Ако направите втори път подобно нещо, ще трябва да се лишите от моите уроци.

— Не — каза той. — Моля ви, елате пак.

Той се сбогува с Елен с леко движение на главата. Сега очите му бяха помръкнали, изглеждаше унижен. Същите електрически свещници осветяваха студеното и тържествено стълбище от оникс. Елен не се сърдеше на този млад глупак, по-скоро го съжаляваше. Понататък щеше да помисли.

Долу, както обикновено, портиерът гигант я чакаше със своето куче. (За пръв път то изръмжа леко, като я видя.) Двамата я придружиха до вратата. Ключалката и секретът се превъртяха пред нея.

На другия ден тя почти бе забравила случката. Още беше по халат и приготвяше чая, когато Адалджиза ѝ подаде едно писмо, токущо донесено от раздавача. Преди да се качи на самолета, Ласнер го бе написал и изпратил по пощата от летището.

— Доволна си, нали?

Адалджиза беше на седмото небе. И тя изживяваше тази красива и тъжна история, каквато е всяка раздяла между двама влюбени.

— Тази вечер ще вечеряш с нас. Ще бъдат и Палиеро и Ана-Мария. Нали няма да останеш сама?

Благодарение на това писмо Елен за цял ден се освободи от меланхолията на самотата и от малкия ад, който Андре подклаждаше в нея.

Малко преди обед тя телефонира у госпожа Поли. Острият и неприязнен глас на старата прислужница ѝ отговори:

— А, вие ли сте? Госпожата не приема.

— Тогава ще се обадя утре.

— Както обичате.

И затвори телефона.

Привечер тя слезе за урока на Марио. Докато чакаха с Адалджиза завръщането на хлапето, пристигна един раздавач с телеграма. Беше за нея. Още с пристигането си в Бейрут Ласнер я беше изпратил. Пишеше, че пътувал без усложнения, че мислел много за нея и завършваше с две думи: *sempre tuo*, винаги твой. Сгъвайки грижливо телеграмата, Елен почувствува главата си бистра и свободна.

В това време Марио се върна, с котка в кошницата, след като се отбил при Палиеро, поради което беше и закъснял. Обясни, че иска Касиус да свикне с миризмата на плъхове и да стане войнствен за бъдещите ловни подвизи. Той бе малко разочарован от своя шампион, който, вместо да се разшета и да открива вече позициите на неприятеля, предпочитал да стои при камината и да се наслаждава блажено на топлината.

След урока Елен остана за вечерята. Адалджиза бе поканила тази вечер Палиеро и Ана-Мария, понеже тя бе ходила отново на медицински преглед и този път направо заминаваше в санаториум. Надявах се с тази вечер да я отклонят поне за малко от мрачните ѝ мисли. От Маргера се завърна и Леарко, мъжът на Адалджиза, все така масивен като щангист. Той каза, че с Ана-Мария ще заминат и други трима работници от един филиал на Инсакатори, където пълнеха чували с поливинилхлорид. Те също били сериозно натровени като Ана-Мария. Доколкото му било известно, поне една трета от настанените във въпросния санаториум били неизлечимо болни.

— Постарай се да си държиш езика — каза Адалджиза — Не говори така пред бедната жена. Тя не е още достатъчно силна духом.

— Това се вижда — отвърна Леарко.

Той запитва Елен за новини от Ласнер. Дали е пристигнал успешно в Ливан? Браво! Какъв шанс! Той поне виждал, толкова страни! Тъй като Адалджиза му правеше знаци с поглед, той запитва: „Какво пък? Човек не може вече и да говори!“

После започна да разказва: преди четири месеца Ласнер дошъл в Местре да посети една тъкачна фабрика — за нелегален репортаж. Измислили някакъв трик, за да действа тайно. Озовал се в помещение, където през целия ден текстилците работели във влага, при четиридесет и четири градуса. Когато пазачите го открили, унищожили филмите му, преди да го изгонят.

Малката игра между Адалджиза — загрижена за дискретността, и Леарко забавляваше Елен. Искаше и се Леарко да говори още за Ласнер, да разкрие пред нея образа му, но пристигнаха Палиеро и Ана-Мария, отвориха вратата и влязоха в стаята заедно със студа отвън. Когато — бледа и с пресилена усмивка — свали своя дъждобран, Ана-Мария остана по вълнена пола и пуловер, който прилепваше върху удивително отслабналия ѝ плосък бюст. Тя отиде в стаята на Марио, за да целуне момчето, преди да е заспало, и Адалджиза използва момента, за да предупреди с нисък глас мъжете да внимават в приказките си.

— Невероятно! — прошепна Палиеро с тъга.

Елен разбра какво искаше да каже. Тази опасност дебнеца младата жена, която те чакаха сега съвсем близо до тях, докато тя нежно разговаряше с детето, напомняше за една несправедлива, възмутителна съдба.

4.

На другия ден Марта ѝ разказа за вечерта в кметството, спря се повече на разкошния бюфет и великолепните леки вина. Останалото не беше толкова важно. Преди закуска, както бе уговорено, Елен телефонира у госпожа Поли. Да, тя можела да отиде, каза с острия си глас старата Мадалена. Госпожата била по-добре. Госпожата щяла да я приеме.

В подножието на стълбата тя срещна Амалия на връщане от гробищата. Лицето ѝ още беше замръзнало, а очите зачервени, без да може да се различи дали това е от сълзите, или от ледения вятър.

— А, госпожице Елен — каза тя, — ей сега един мъж ме попита за вас. Не знаех, че сте още горе. Иначе, разбира се, щях да ви извикам.

— Какво искаше?

— Искаше вашия адрес. Помислих, че е за уроци.

— Не каза ли нещо определено? Не остави ли някаква бележка?

— Не, не. Нищо. Само поиска адреса ви. Добре ли направих, че го дадох?

— Разбира се. Как изглеждаше той?

— Към четиридесетгодишен. С дебели вежди. Да, и с твърде силен френски акцент. Знаете ли, беше точно преди три минути! Сигурно не е далеч. Ако знаех само, че сте си в къщи! Но току-що се връщам от Сан Микеле.

— Така е много добре. Не се притеснявайте. И още веднъж благодаря.

Навън вятърът я удари в лицето. Даже и без описанието на Амалия тя разбра, че става въпрос за Андре.

Отправи се към брега на Канале Гранде, за да мине по моста, и ситният дъжд я накара да издърпа качулката на дъждобрана до очите си. Беше развълнувана, разбира се, но много по-малко, отколкото си бе мислила в часовете на очакване и безпокойство. Във всеки случай не изпитваше онази отпадналост, която почувствува в деня, когато получи писмото му. Стигна до кея. Едно корабче плаваше към Сан Марко и носът му цепеше плискащата се вода. Цялото небе се вълнуваше.

Съвсем ниски облаци бягаха към морето. Елен гледаше отсрещния бряг като тайнствена територия, на която тя щеше да стъпи с илюзията, че там никой не можеше да я достигне, да открие следите ѝ. След пазара тя чу стъпки зад себе си, в трептящата от пристъпите на вятъра тишина.

— Как се открихме — каза Андре, като хвана ръката ѝ.

Засегната от този собственически жест, Елен се дръпна назад, но той я хвана по-силно, задържа я, докато ѝ причини болка.

— Имаме да си говорим, нали?

Носеше тъмно пардесю и мека шапка. Като мъж, сигурен, че води играта по свое желание, той се усмихна с известна безочливост.

— Защо да не влезем в това кафене? — каза той.

Тя се подчини, останала без дъх, с изопнати мускули на лицето. Той я държеше все така плътно за ръката и може би минувачите оставаха с впечатлението, че това е една двойка без проблеми. Стори ѝ се, че е изоставена сама, предадена на него, без никаква надежда за помощ.

Залата на кафенето беше съвсем обикновена, със стари афиши от изложби, а над тезгяха, между бутилките, имаше две снопчета малки знаменца. Радиото тихо предаваше музика. Тя видя посетителите в залата и вълнението ѝ намаля. Един сервитьор ѝ помогна да свали дъждобрана си. Андре вече свалеше своето пардесю, изглеждаше съвсем спокоен и оправяше маншетите си, украсени с копчета от изящни камъни. Същият камък блестеше и по средата на връзката му. Елен твърдо му каза, че има среща точно в два часа в една къща далеч оттук.

— Имаш време. Но този път можеш да се освободиш като имаш предвид обстоятелствата.

— Не може и въпрос да става. Току-що потвърдих, че ще отида.

Лекотата, с която възразяваше, изглежда раздразни Андре.

— Толкова ли е трудно да намериш подходящ предлог?

— Да.

Тогава той възприе един прикрит ироничен тон:

— Ти живееш от уроци, както ми казаха? — („Казаха“ се отнасяше без никакво съмнение за Амалия.)

— За сега. Следващия месец постъпвам като чиновничка в една банка.

Тя нарочно подсили истината. Карло ѝ бе обещал само временна работа.

Може би поради оживлението около нея (четирима млади хора разговаряха весело на най-близките пейки), Елен не беше вече никак нервна, напротив, чувствуваше се уверена, решена да не отслабва своята бдителност. Знаеше, че у Андре има две същества или по-скоро две половини от самия него: едната суетна, променлива, пълна с гъвкавост и лукавство, а другата изпълнена със студенина и неумолима енергия. Две противоречиви половини, но те се свързваха, смесваха се понякога, придаваха на погледа му този малко циничен блясък. Той изчака сервитьора да ги обслужи. Суровите му черти, устата, която често се усмихваше (но само с края на устните), създаваха впечатлението, че нищо не би могло да му тежи истински, да го отклони от избраното държане. В действителност това не беше душевна сила, а неподатливост към съмнения, към задаване на въпроси, нещо свойствено за повечето от хората. Споменът за Ана-Мария и за миналата вечер я споходи със същата сила, както споменът за Ивон.

— И така, ти се настаняваш тук. И доколкото разбирам, не възнамеряваш да се връщаш в Париж, така ли?

— Така.

Той или играе комедия, помисли си тя, или не бе получил писмото ѝ. Наистина италианската поща бе станала една от най-бавните в Европа. Във всеки случай тя бе нащрек, докато той бъркаше машинално кафето си с лъжичката.

— Окончателно ли е решението ти?

— Окончателно.

— Ще видим.

Тя бе запалила цигара не толкова от желание да пуши, колкото, за да прикрие смущението си.

— Всичко е ясно — каза тя, след като изпусна струи тютюнев дим, уверена, че няколкото секунди, в които бе замълчала, подсилиха предизвикателния ѝ тон.

— Не искаш ли да узнаеш как те открих?

— Какво значение има?

Тя никога не му беше говорила по този начин и той я изгледа съсредоточено, но без да покаже нито изненада, нито безпокойство.

Двама мъже, които току-що бяха влезли и бяха застанали на тезгяха, им отправиха любопитни погледи. Тя също започна да ги наблюдава, сякаш представляваха някаква достойна за интерес гледка.

— Моята упоритост може най-малкото да ти докаже, че съм решил да не се връщам сам.

— Ще се убедиш, че моята упоритост да остана тук е най-малкото равна на твоята.

Той вдигна глава, като се усмихваше, явно оценявайки тази малка престрелка. От радиото продължаваше да идва тиха музика, прекъсвана понякога от неразбираем коментар, който, изглежда, дразнеше Андре.

— Трябваше да отида в Монпелие по работа. На минаване видях майка ти. Тя без никакви затруднения ми даде адреса на сестра си. А при нея още на прага една добра жена...

— Зная.

— Отивах у вас, когато един щастлив случай...

— Щастлив? Наистина ли?

— Не ме запита как е майка ти?

— Имам новини от нея.

— Знаеш ли, че е много загрижена за тебе?

— Не съм толкова уверена в това.

— Да, да. Тя ми каза: „Елен е момиче, което трябва здраво да се държи. Истинска коза. Всичко в нея е непредвидимо. И тя сама ще си докара нещастieto.“

— Предполагам, че не за да ми предадеш тези глупости на старата жена си дошъл чак дотук?

— Наистина. През този сезон има всекидневен полет за Париж, с „Алitalia“. Можеш да уредиш работите си и веднага щом си готова, да тръгнем.

Тя и сега виждаше неговия маниер да разполага с другите, да ги тласка в определена посока. Понеже устойчивостта на нервите ѝ бе намаляла, запали нова цигара, печелейки време да събере силите си.

— Имам причини да остана тук — каза тя.

— Какви причини? Не виждам такива.

— Сериозни причини.

— Можеше да ми ги пишеш.

— Писах ти. Малко късно наистина.

— Не съм получил нищо. Във всеки случай дали си писала, или не, това не би могло да промени нищо. Бях решил да дойда. При това знам тези твои причини.

— Не вярвам.

— Да, да. Заради Ивон и тази история! Но аз бях търпелив! А и измина доста време! Господи, но това свърши!

— Не ти ли е минавало през ума, че мога да бъда свързана с друг мъж?

Той също пушеше и въпросът го завари в момента, когато мачкаше цигарата си в пепелника, с протегнатата напред ръка. Отдръпна ръката си съвсем бавно, после разтърси глава:

— Не.

— Не ми ли вярваш? — запита Елен.

— Не. — (И с леко оживление): — Какво би променило това? Във всеки случай — стар трик. Сигурното е, че аз съм тук.

Те дълго се гледаха, сякаш всеки от тях искаше да отгатне истинските мисли на другия, но в погледа на Андре беше проблеснала някаква нова светлинка, която изплаши малко Елен.

— Не говори повече за това — каза той накрая с нисък глас. — Вземи го като добър, като много добър съвет.

Тя поиска да направи нещо, да му покаже телеграмата. Дали щеше да се убеди? Над масата той я хвана за ръката и я стисна силно, наведен към нея. Тя се опита да се освободи с рязко отдръпване и понеже усилието ѝ не успя, стана и понечи да извика. Но при движението, което направи, за да стане, обърна собствената си чаша кафе, до която не беше се докоснала. Чашата се разби върху плочника, а съдържанието ѝ се изля в лъскава локва. В същото време всички гласове в кафенето замлъкнаха и погледите се обърнаха към тях. Музиката от радиото продължаваше в настъпилата тишина и още повече подчертаваше необичайното напрежение. Сервитьорът, млад мъж със зачервено лице, заобиколи тезгяха, направи две крачки към двойката и се спря нерешително. Чужденци, които се караха. Въпреки страха и смущението си, Елен разбра, че в лицето на сервитьора има един съюзник, отиде към него и поиска дъждобрана си. Андре не мръдна. В огледалото тя видя, че продължава да пуши. Придружавайки Елен до вратата, сервитьорът ѝ каза:

— Ако имате нужда, от каквото и да е, госпожо...

Тя му благодари и се отдалечи бързо. Чувствуваше цялото си тяло лишено от сили като след кръвоизлив. Лъхна я студ и тя наметна дъждобрана върху раменете си. От силното нервно напрежение заплака на корабчето, което бе дошло съвсем навреме и на което се качи, за да се отдалечи по-бързо от Андре, ако бе решил да я преследва. Но не. Кеят бе пуст. Никой не бе излязъл от кафенето.

5.

— Какво ви се е случило? — запита госпожа Поли, полуизправена в своето легло, подпряна с две дебели възглавници, сред завеси и позлата.

Седнала откъм горната страна на леглото, Елен не успя да отговори, още смутена, с подути очи. За да я наблюдава по-добре, госпожа Поли бе сложила очила с дебели рамки, които едва се задържаха върху късия ѝ нос.

— Хайде, не ставайте глупава. Кажете ми какво не върви. Вие сте се скарали с приятеля си? Така ли? Всичко ще се нареди. Освен това, скъпа, ако загубите един, вие знаете... Не трябва да отдавате чак толкова голямо значение на един мъж. Освен ако има, разбира се, наистина изключителни способности в развлеченията...

Тя запали цигара, каза, че Мадалена ще ѝ сервира кафе, взе в ръката си, отрупана с пръстени, вътрешния телефон и се обади в офиса.

Елен се опита да откаже, но нищо не излезе. Малко след това старата прислужница пристигна с подноса, преодоля балюстрадата и след това се върна, влачейки крака под присмеха на амурчетата, които сякаш ѝ се подиграваха от висотата си.

— Добре, за къде замина вашият пътуващ гълъб?

— За Бейрут.

— А, значи затова! И вие се страхувате за него? Но вижте, на война не убиват всички! И при това дали там, или другаде! Тази сутрин по радиото говореха за някакъв атентат в Мадрид, на ЕТА, вчера убили някакъв офицер на улицата. И за двама души просто застреляни в Истанбул. В Гватемала споменаха за бомба на някакъв пазар! Виждате ли? А тук, в Италия, е цял фестивал. Пречеше ли ви това да чувствувате, че летите всяка нощ? Предполагам, че ще наваксате отсъствието му и че вашият фотограф знае разликата между една спалня и една фотографска стаичка. А с очарователното, тяло, което имате, да, аз зная какво говоря, той сигурно има много поводи за вдъхновение. Хайде, изпийте това кафе. И се опитайте да се

усмихнете. Ужасявам се от опечалени физиономии. Достатъчно понасях двадесет и пет години физиономията на мъжа си.

Както обикновено, госпожа Поли говореше на френски и нейното красноречие още повече объркваше Елен.

— И така — продължи госпожа Поли, с ръце, протегнати върху дългите възглавници, като че ли подражаваше на двуглавия орел, разперил криле над нея, — вие придружихте вашия приятел до летището и се върнахте разплакана като глупачка.

— Не, госпожо, той замина преди три дни. Госпожа Поли отново прибра ръцете си, скръсти ги върху широките си гърди, които образуваха дълбока бразда в деколтето на нощницата.

— Три дни, казвате? Но вие имате сърце на същинска пансионерка! Нима ще седнете да ми разправяте, че от три дни не сте спрели да плачете. Знам от опит, че любовта прави човека глупав, но чак до такава степен! Имате ли новини от него?

— Да.

— Добри ли са?

— Да.

— Тогава? И колко ще трае неговото отсъствие?

— Една седмица!

Този път госпожа Поли замълча, но я изгледа над очилата си със свити устни. Тя вече не мислеше да я иронизира, забелязала нещо ново у своята лекторка, нещо, което бе твърде съдържано, за да насочи вниманието ѝ, но което все пак я караше да се съмнява.

— И нищо друго? — запита тя.

— За кое, госпожо?

— За това, което, преди да дойдете тук ви е накарало да плачете.

Елен започваше да се съвзема и разбираше, че госпожа Поли малко по малко се приближаваше към истината, която тя в никакъв случай не искаше да ѝ повери.

— Дреболия, госпожо. Нерви.

Тонът ѝ беше малко сух. Сякаш отбелязваше границата, която дебелият жена не трябваше да преминава.

— Добре. Така да бъде. Какво ще ми предложите?

— Страници от Малро, госпожо.

— Този епилептик? Наистина подхожда за обстановката. Добре, вземете „Човешка участ“. Там има една чудесна глава, в която

китайският терорист се хвърля с бомбата под колата на някакъв луд човек. Или се лъжа, или това момче предварително бе приело да умре заедно с жертвата си. Съгласете се, че никой от нашите убийци днес не е така възвишен.

След госпожа Поли Елен трябваше да отиде у Хьолтерхоф. Веднага щом слезе долу пред вратата, отново я обхвана безпокойство. Тя не вярваше, че скандалът в кафенето може да обезкуражи Андре. Напротив, представяше си го с наранено самочувствие, раздразнен и още по-твърдо решен да я принуди, да я доведе до положението на жена, която очаква всяка вечер удоволствията на своя любовник. След драмата с Ивон тя още по-добре бе разбрала неговата почти примитивна природа, тесногърдието на възгледите му за живота и хората. Понеже разполагаше с достатъчно време да поскита, преди да отиде у Хьолтерхоф, намисли да вземе корабчето от линия №5, която щеше да я отведе през Арсенала до Мурано и на връщане щеше да я остави на Кея на йезуитите, т.е. недалеч от мястото на урока ѝ.

На борда имаше само трима-четирима пътника. Тя седна напред, между стъклата, замрежени от водни капки. Насаме със себе си, призна своята слабост. Истинската и единствената причина за нежеланието ѝ да се върне в къщи бе страхът от Андре. Каза си, че има нужда да възстанови силите си, да увеличи съпротивителната си способност, а този отдих беше благоприятен за това. После нов страх сви сърцето ѝ, страхът, че Андре ще продължава да упорствува, че ще остане чак до завръщането на Ласнер и ще предизвика някакъв инцидент, който може да помрачи щастието ѝ. Тя дълго мисли за това, дълбоко възмутена от поведението на Андре, от неговия цинизъм, от незачитането на свободата ѝ. За госпожа Поли сигурно щеше да бъде много забавно да открие, че едно толкова невзрачно момиче като нея — „даже не и красиво“, бе казала веднъж тя — се намираше буквално в примка между двама мъже.

След урока господин Хьолтерхоф и сестра му я поканиха на вечеря, защото им бе дошла на гости една стара шведска приятелка,

която знаеше френски и сигурно щеше да бъде щастлива да се запознае с нея.

За тази вечеря Магда беше извадила старите си сервизи и сребърните прибори. Беше приготвила също така и свещници, които по време на вечерята, без никаква друга светлина, осветяваха тримата старци, придавайки на лицата им отминало очарование, още повече че шведската дама бе облякла ярка селска блуза с буфан ръкави, а Магда носеше рокля с висока яка, обшита с дантели, с кадифена панделка в снежнобелите си коси. Говориха за Франция, за Париж, за бургундските и шампанските вина, за смелостта на някои млади романисти и всичко това със смях, който правеше бръчките по дълбоки и смущаваше пламъка на свещите. По време на вечерята избухна даже и гръмотевична буря, чийто грохот отекваше по ламаринения покрив. Това не смути никого, освен когато Елен се наклони да си тръгне. Всички я помолиха да изчака отминаването на бурята.

Когато най-сетне си тръгна по мокрите улици, шумът на собствените ѝ стъпки по плочите и тяхното ехо ѝ напомниха, че в този град витаеше една опасност за нея. Но до дома си тя срещна само едно живо същество — мършава котка, една от онези стари скитници с разкъсани уши и с опашка, щръкнала като рапира, която обикаляше стените, за да си намери убежище.

Вратата към улицата бе заключена. (Палиеро не споделяше пренебрежението на Ласнер към ключалките.) Веднага щом Елен отвори вратата, преди дори да запали лампата, тя видя върху плочника бялото петно на плика.

Върху една от картичките си Андре бе надраскал кратка бележка. Сигурно я бе написал набързо, недостатъчно прикрит от дъжда, защото на места мастилото се бе леко разцапало. Той пишеше, че ще чака тя да го потърси непременно утре сутринта в хотела, чието име и номер на телефона сочеше в писмото. Нищо друго: три набързо написани реда (сигурно е бил достатъчно ядосан), които се бяха проточили като синьо-черни гъсеници. И още нещо: думата „непременно“ бе подчертана.

Тя, разбира се, не му телефонира. Всяка възможност да му докаже своята независимост трябваше да бъде използвана. При това щеше да замине следобед заедно с Адалджиза за Местре, при Ана-Мария, за да я изпратят до влака за санаториума, докдето щеше да я придружа Палиеро. А вечерта бе поканена на вечеря у Карло и Марта. Да обяснява всичко това на Андре би означавало да признае подчинението си. Следователно ще мълчи. Част от решителността ѝ се дължеше и на обстоятелството, че входната врата бе заключена. Ако Андре дойдеше, преди тя да е тръгнала за гарата, щеше да е напразно. Призна пред себе си, че в това обсадно положение имаше нещо унижително, но същевременно и нещо комично. Сутринта и премина в слушване, като същевременно вършеше ежедневната си работа, свързана с тоалета ѝ и домакинството. На моменти я измъчваше мисълта за бъдещето. Какво можеше да последва от едно сблъскване между Ласнер и това минало, което изникваше с цялата сила на едно крайно честолюбие.

В Местре трябваше да разопаковат багажа на Ана-Мария, за да поставят и подаръците, донесени от Елен и Адалджиза. На тръгване, вече на прага, Ана-Мария се обърна и обхвана с поглед жилището си, сякаш искаше да отнесе със себе си спомена за него. Палиеро, в празнично облекло — с връзка и кожено сако, — бе наел такси. Настаниха се в него.

Когато пристигнаха, композицията бе готова. В купето се намираще вече една стара селянка, която съчувствено изглежда пепелявото лице на Ана-Мария.

Към един часа, раздражен от напразното чакане, Андре дойде чак до къщата на Елен, почука настойчиво, чувайки отзвука на собствените си удари. Той привлече вниманието на някакво хлапе, което играеше на улицата с коте.

— Палиеро ли търсите?

— Не, една францужойка. Тя живее тук.

— Елен ли?

— Същата.

— Тя току-що замина. Отиде в Местре с майка ми.

— Какво ще прави в Местре?

— Ще се погрижат за Ана-Мария, която е болна. Виждате ли моето коте? Нарича се Касиус.

— Кога ще се върне тя?

— Майка ми ще се върне довечера. За Елен не знам. На мен не е казала нищо.

Андре изгледа хлапето, кафявата му коса, подвижните му очи на катеричка. В крайна сметка със своята невинност то му бе разкрило, че Елен не искаше и да знае за него.

— Как се казваш, малкия?

— Марио.

— Е, добре, Марио няма нужда да говориш на Елен за моето посещение.

— Защо?

— Искам да я изненадам, разбираш ли?

— А, добре! Вие също сте французин, нали?

— Да. И благодаря. Ти си любезно и добро момче.

Какво би могъл да прави той в този неделен следобед? Този град му беше втръснал. С всичката тази вода! И дъждът, надвиснал над покривите, винаги готов да завали!

Влезе в един ресторант, поръча си скара и салата. В залата имаше малко клиенти. Радиото предаваше тихо някаква мелодия, която отново му напомни идиотската среща от миналата вечер в кафенето. Той се упрекна за своята сприхавост, съжали, че се бе отклонил от смиреното поведение, което си беше избрал. Сега всичко можеше да стане по-трудно, но щеше да се постарее да играе ролята на разкаян. При сегашните обстоятелства една хубава доза лицемерие щеше да бъде крайно необходима. Тази, малка провинциалистка, на която той бе отворил очите, подхождаше напълно на неговите вкусове, тя никога не задаваше въпроси, никога не искаше нищо, не усложняваше живота му. Ако не отидеше при нея, тя се примиряваше с това и той никога не чуваше „ти вече тръгваш?“, „колко късно идваш!“ или „кога ще дойдеш пак?“. Бисер!

Преди Елен сред най-приятните му връзки беше една малка машинописка, чието тънко тяло на хермафродит го възбуждаше, беше красива малка женичка, но нервна, непостоянна, винаги го безпокоеше, винаги го отегчаваше с телефонни обаждания. И трябваше да се отърве от нея. Елен беше самата дискретност. И никога не изпадаше в особени „състояния на душата“ като Ивон, с нейните теготи, с нейните разплакани погледи. „Cosas de mujer“, женски работи, казваше испанската прислужница на Ивон, когато я запитваше от какво страда жена му. С Елен нямаше нищо подобно. Сдържана, спокойна, покорна...

Той изобщо не вярваше в съществуването на този любовник. Тя беше още болна от спомена за драмата, която я бе засегнала дълбоко. И той не бе разбрал, че е за предпочитане да я щади, да покаже, че я разбира. Тя бе измислила тази история, за да се опита да го отблъсне. Но той я познаваше като много боязлива, много затворена в себе си, с това беше съгласна и майка ѝ: „Тя отбягва мъжете. Не са ѝ липсвали предложения за женитба.“ Майка ѝ бе една стара мръсница. Тя и на него би поверила дъщеря си, въпреки че знаеше за риска.

Той излезе. Пак дъжд. И като си помисли човек, че има толкова много глупаци, които са тук на сватбено пътешествие и идват да се любят в това мочурище! А каква миризма, дявол да го вземе! След обяда — тази миризма на гнила вода!

Той тръгна, но без да бърза. И какво би могъл да прави през тези часове? Раздразнен, отново изпита злоба към Елен — заради него би трябвало да се освободи от това отиване в Местре, за което му бе говорило хлапето. Тя положително бе намерила писмото му под вратата. Но как се бе разбунтувала тя, толкова пасивна? Всъщност не беше ли главно нейната пасивност, която най-много го привързваше към Елен? Очарователно тяло наистина. И гърди на антична статуя! С нея, която нямаше никакви изисквания или не се осмеляваше да има изисквания в споделяне на удоволствието, той можеше да преодолява притеснението, което понякога го обхващаше с други жени. Даже с Ивон. Притеснението, чиято причина той смяташе, че знае. По време на военната си служба бе тръгнал веднъж с една проститутка — момиче, по-възрастно от него, което го бе отвело в мизерна стая: „Не гледай, скъпи, всичко е в пълно безредие“, стая, която миришеше на мухъл и гранясало масло. Момичето имаше захабено бельо отпуснати

гърди. Неуспехът с нея му бе причинил едно унижение, едно отвращение, за което след толкова години още си спомняше. Спомняше си даже думите, които тя бе казала, усмихвайки се: „Е, добре, малкия... Май идваш само да се изфукаш.“ И това толкова отвратително арго! Той се бе престорил, че приема казаното на шега, бе приписал своята слабост на умората от изтощителните занятия в казармата, но тя му се подигра, облече се набързо, без да забрави да поиска своя „малък подарък“.

Все това дъжд, сякаш ще вали вечно. И тези улички, които миришеха на смърт. Трябваше му непременно жена. В този сезон, когато клиентите бяха малко, хотелът работеше с намален персонал. В хола портиерът беше сам. Беше към петдесетгодишен. Зад бюрото си той четеше спортен вестник с розови страници.

— Може ли следобед да имам някое младо момиче, не много грозно?

— При нея ли ще отидете, господине, или тя трябва да дойде във вашата стая?

— Предпочитам в стаята.

— По принцип — каза мъжът с лукав израз на очите — това е забранено.

— Добре, добре, уредете го.

Той сложи в ръката му банкнота от десет хиляди лирети. Тогава, снишавайки глас, портиерът каза:

— Ще видя, господине.

— Да бъде в стаята след един часа.

— Ще видя.

Това „ще видя“ дразнеше Андре.

— Ако имате добро зрение, ще получите още една банкнота като тази.

— Ще... Разчитайте на мен, господине. Веднага се заемам с тази работа.

На минаване, преди да влезе в асансьора, Андре взе от масата по средата на хола няколко френски и италиански списания.

В стаята той свали пардесюто, сакото и връзката си, поръча кафе на камериера от етаж, като настоя да му го сервира много горещо.

Камериерът влезе, когато Андре беше в банята, и постави подноса върху една масичка. За да не гледа това мрачно небе, Андре го помоли да затвори прозореца и да запали всички лампи. Кафето му действа добре. С цигара в уста, той се излегна на леглото, без да сваля даже обувката си. Лошото му настроение се връщаше. И така тази сутрин Елен не се бе обадила по телефона. Най-напред той беше сигурен, че ще се обади. После запита телефонистката. Не, никой не бе го търсил. Идиотска постъпка. Злобата и досадата го караха да губи всякакъв здрав разум. Накрая бе решил да отиде да я потърси пак у тях. Много късно. И отново си спомняше — просто да излезеш от кожата си — за тази своя постъпка, с която бе паднал в собствените си очи. Бе опитал малък тест: ако Елен го потърсеше, значи се подчиняваше, връщаше се към досегашната покорност. Провал! Наистина хлапакът говореше за някаква болна приятелка. Да приемем, да приемем... Навън вятър. Сякаш през пространството прелитаха някакви големи стенещи птици. Андре се опита да чете едно от списанията. „Нападение на «Прима линеа» в Милано: един убит.“ Но умът му блуждаеше, разсейваше се, сякаш беше кух като къща, от която са останали само стените.

Малко след това портиерът го потърси. Със съучастнически глас, със скрито тържествуване той го осведоми, че лицето, което очакваше, е в хола.

— Отлично. Изпратете я с асансьора.

После с един скок стана, жаден да опознае тази жена, която до известна степен щеше да му плати за Елен.

Беше на около тридесет години, усмихваше му се дръзко с начервените си с кармин устни. Съвсем не бе грозна. Брюнетка. С хармонично тяло.

— Добър ден — каза тя кокетно.

Покани я да влезе, след това закачи надписа „Не безпокойте“ на външната страна на вратата и я затвори грижливо със секретата. Тя гледаше с интерес всичко, което той правеше. Андре ѝ помогна да сваля коженото си манто и тя седна по синя рокля, украсена с позлатен клипс, която прилепваше към силните ѝ бедра, към гърдите. Видя, че веждите и бяха обръснати и заменени с две дъги, очертани с молив.

— Искате ли нещо силно, за загарване?

— Благодаря, но ако нямате нищо против, предпочитам да не пия. Алкохолът не ми понася на стомаха. А и не ми е студено.

Тя искаше да подчертае, че не е долнопробна проститутка, че има маниери и като седна в единствения фотьойл с кръстосани крака, запали с изискано достойнство цигара отмятайки назад глава, пушна цигарения дим към тавана.

— Как да ви наричам?

— Тереза.

Тя оправяше косите си, много черни коси, приглаждайки ги с върха на пръстите си с червени нокти. Спретнато момиче. Но както винаги, Андре се чувствуваше объркан и някак враждебно настроен пред тази професионалистка. Той я запита малко рязко:

— Оттук ли си?

Обръщението на „ти“ не я изненада, а може би тя очакваше такъв предварителен разговор.

— Не. Отсреща.

— Не те разбирам.

— От Фиуме. От Риека, ако желаш. Но Риека сега е югославското име.

Тя го наблюдаваше със своите големи очи с гримирани клепки, стремеше се да съгласува поведението си с поведението на този клиент, който също пушеше, без да бърза. Най-последно днес е неделя... Сигурно е някакъв чужденец в командировка. Французин, както личи по акцента. А може би и швейцарец. Много швейцарци идват зиме във Венеция. Той, от своя страна, долавяше, че тя го преценява или поточно казано — „претегля“, готова да му се подчини, да се държи любезно, за да го задоволи, да оправдае щедротото възнаграждение. Той предложи:

— Искаш ли да започнем?

— Разбира се — каза тя като послушно момиче.

Тя смачка цигарата си в пепелника, свали си обувката, чорапите и стана, за да се отпрати, с боси крака, към банята. На минаване той я спря:

— Почакай, аз сам ще те съблека.

— Както желаш.

Внезапно го беше обзело желанието да започне и с нея по начина, по който започваше с Елен и от който винаги получаваше едно

изтънчено възбуждане. Тереза се обърна и го остави да се помъчи над ципа на гърба ѝ. Роклята се разтвори като обвивка на месест плод. Той видя бялата плът, кожата с много малки, много нежни порички, закопчалката на сutiена. Но Елен го оставяше да прави каквото иска със свършено безразличие, което му харесваше, докато тази се извиваше, нагласяваше се: „Ти правиш това много добре, скъпи! Колко си сръчен!“ Ненавиждаше да го наричат „скъпи“. Съблече я сръчно, докато остана по плик, с тежки гърди и закръглен корем. Видя, че подмишниците ѝ са обръснати. Беше спокойна в своята голота. Запита не без кокетство:

— Няма ли да ме целунеш?

Той нямаше никакво желание. Не обичаше да целува. Освен това нейното предложение издаваше начина ѝ на действие. Стара хитрост на професионалистка. Той постави устни върху шията ѝ и тя се престори на изпаднала в екстаз, усмихвайки се, с отметната назад глава, със затворени очи. Нима тази идиотка щеше да му покаже целия си репертоар? Но тя вече леко се освобождаваше, сякаш за да успокои нетърпението му, каквото всъщност той съвсем не проявяваше.

— Почакай, скъпи, може ли?

Тя влезе в банята и той чу шума на водата със смътно отвращение. Като си помисли само, че за този следобед се надяваше, дори беше сигурен, че ще бъде в леглото с Елен! Че ще открие отново нейното тяло на девойка, нейната студенина, отегчението ѝ, когато лягаше в леглото! А тази се готвеше да му представи своето представление с най-изтърканите трикове на екстаз, пламенност, развихряне на чувствата!

Тя се върна, розова под електрическата светлина, сякаш изненадана, че го намига все още облечен.

— Мой ред е — каза той.

Влезе в банята, а в това време тя угаси лампите в стаята, като остави запалена само нощната лампичка.

Често, когато Андре се заемаше със своя тоалет, у него се връщаше един спомен. На тринадесет години, в една хубава полска къща, където семейството му прекарваше всяко лято, най-голямото удоволствие за него беше да дебне една от домашните прислужнички на майка му, жена на около четиридесет години, когато вечер в стаята си започваше гола да се мие. През един прозорец той можеше да я

наблюдава спокойно, докато веднъж, случайно поглеждайки нагоре, го бе открила.

Тогава тя изглеждаше изненадана, но не и недоволна и смутена, а по-късно, знаейки за неговото присъствие, налагаше на показ своята голота с най-естественото безразличие. И през онзи сезон тези срещи бяха продължили дълго, без тя никога да намекне за това. Когато се виждаха през деня, тя се държеше най-естествено, най-обикновено, без никакви съучастнически погледи или знаци на взаимно споделена тайна. Имаше закръглен ханш, едри гърди със силно кафяви зърна. Водата плискаше върху млечнобялото тяло и го правеше цялото бисерно. Жената се избърсваше с кърпа, която после простираше да съхне под навеса, и Андре отиваше след това да я докосне, да я погали. Понякога даже пъхаше лицето си в нея.

Когато се върна в стаята, момичето го чакаше, легнало в средата на леглото, покрито с чаршаф до брадата, а одеялата бяха сгънати върху фотьойла. Светлината хвърляше отблясъци върху косата ѝ. И тя му се усмихна обещаващо.

— Скъпи — каза му тя с гугукане, което трябваше да бъде сладостранно, но само го раздражни.

Тя вече се отдръпваше, правеше му място и след като легна при нея, той загаси нощната лампа. Предпочиташе този здрач, в който това тяло можеше да му напомня за друго, единственото, което той истински желаше. Тя може би инстинктивно отгатна това отдалечаване, защото се обърна, притисна се към него, шепнейки: „Ела, ела, ела“ с дрезгав глас, истински зов на жена, готова за удоволствието. В началото той я остави да действа. В него настръхваше нещо, което сякаш имаше бодли, нокти. Не обичаше жената да взема инициативата. Елен оставаше винаги безучастна. Елен, която му се изскубна. Той се надигна и удари силно с юмрук наслуки. Засегна жената по закръгленото рамо, почувствува неговата твърдост, но в същия миг и с изненадваща енергия тя го отстрани, отблъсна го. Секунда след това тя се измъкна от леглото, изправи се и тялото ѝ образува високо бяло петно в мрака на стаята. Единствено бързото ѝ дишане показваше вълнението ѝ.

— Какво те прихваща? — каза тя най-сетне с креслив глас.

Той не отговори, легнал отново на гръб, с поглед в тавана, заслушан в някаква вълна, която се сгромолясваше върху него.

— Хей, ти! — обади се пак тя.

И с решителни крачки се оттегли в банята. Всичко това бе една подигравка, но той бе решил да отиде до края на това смешно положение.

Тя излезе в полумрака — осветена от лампата на банята зад нея — и с голи гърди, с кърпа около бедрата, го изгледа, без да помръдва, дебнейки неговите реакции.

— Ако започнеш отново — каза тя с друг тон, но спря.

Андре току-що бе запалил нощната лампа. Той видя нейното изплашено лице, помръкналите ѝ очи и изпита странно удовлетворение.

— Хайде, успокой се — рече той.

Без да го изпуска от очи, с кърпа, завита около талията, с открити гърди, тя седна във фотьойла и нервно запали цигара. Беше все така нащрек, загрозена от страха, готова да вика, да събере хората от хотела при най-малкото подозрително движение. Андре разбра, че сега никакви думи не могат да възвърнат доверието ѝ и на свой ред седна на леглото и взе една цигара.

— По-добре да си отида — каза тя. — Ти си странен тип.

Тя сигурно го беше взела за сексуален маниак, за един от онези побъркани, които обичат да измъчват жените.

— Както желаяш — каза Андре.

— Но ще ми платиш!

— Разбира се.

Тя започна да се облича. Движенията ѝ бяха бързи и точни и когато беше готова — оставаше само да си сложи мантото, — запита:

— Какво те прихвана? Това често ли ти се случва?

— За пръв път — отвърна той не като извинение, а казвайки самата истина.

Този кратък диалог, изглежда, облекчи напрежението, което ги разделяше.

— Неприятности ли имаш? — попита тя след малко.

— Може и така да се каже.

— Заради някоя жена?

Той я изгледа, заинтригуван от нейната проникателност, но без желание да се доверява на момиче като нея. Протегна ръка и ѝ посочи мястото, където се намиреше сакото му. Тя му го хвърли и докато той търсеше портфейла си, оправи косата си пред огледалото на скрина, без да престава да го дебне. Андре също я виждаше и погледите им се срещнаха в огледалото. После ѝ подаде банкнотите. Тя ги преброи със свъсено чело — изглежда, сметна сумата за достатъчна и с манто, в ръка отвори секретата и излезе, без да продума нито дума.

Андре чу как стъпките ѝ се отдалечават в коридора, по посока на асансьора. Изтегнат в леглото, с ръце под врата, той се чувствуваше някак встрани от собствения си живот, сигурен, че ако не успее да убеди Елен, неговото съществуване щеше да остане непълно, недоправено.

В неделя вечерта, след завръщането си от Местре, известена от Марио, който бе забравил за обещанието си пред Андре, Елен се обезпокои. Тя вечеря у Марта и Карло, говори им само за Ана-Мария, не им каза нищо за Андре и поиска да прекара нощта у тях, под предлог, че е уморена от следобеда. В стаята отново видя срещу леглото си картината, която малко я смущаваше — с маскирания човек и неговата тайна.

Когато се събуди, дойде до заключението, че не можеше дълго да играе с Андре тази смешна игра на криеница, че трябваше отново да се срещне с него за един окончателен разговор.

Този понеделник още от сутринта грееше нежно януарско слънце. Тя отиде в пощата, затвори се в една кабина и позвъни в хотела. Накараха я да почака... Кабината миришеше на лепило и на застоял тютюнев дим. Тя стоеше, загледана в преградата от полирано дърво, изпъстрена с надписи и мръсни рисунки.

— А, ти ли си? — извика Андре с радостен глас, който се разля в главата ѝ като вряла вода.

— Намерих бележката ти — каза тя, — но трябваше да отида в Местре...

Той не направи възражението, което логично се очакваше — че би могла да му се обади, преди да замине за Местре.

— Разбирам — отвърна той със същия непринуден тон. Можем да обядваме заедно. Ела при мен в ресторанта на хотела. Той е сносен, можем да обядваме след дванадесет и половина.

Тя отказа, като напомни, че в два часа имаше урок у госпожа Поли, отвъд Църквата на йезуитите, на улица „Санта Катерина“, което ще рече — много далеч. Понеже той мълчеше, стори й се, че от другия край на жицата стои някакво същество, което щеше да се пръсне от гняв, и тя механично погледна върху дръжката на кабината собствената си ръка, толкова силно стисната, че пръстите бяха побелели в ставите.

— Добре — каза той накрая. — В такъв случай разчитам на тебе за тази вечер на същото място. Да кажем, в седем часа?

Спокоен, примирителен глас, Елен помисли, че тази промяна се дължеше може би на някакво дълбоко разкаяние у Андре след сцената в кафенето.

— Разбрано — каза тя. — В седем часа.

— Ето че ставаш отново разумна, скъпа.

Тя не отговори, почувствувала изведнъж, че й липсва въздух, че се задушавя в тази кабина. Слепоочията й биеха силно. И първа затвори телефона.

6.

Госпожа Поли държеше Елен да каже мнението си за един проект, който беше замислила и който за момента оставяше на заден план всякакъв неин интерес към частния живот на лекторката й. Оздравяла, но все още малко неразположена, тя се бе върнала в салона си и отново властвуваше над своите книги, дребни украшения и зелени растения.

— Знам — каза тя, — че ще умра преди мъжа ми. И държа той да не се радва много, когато след смъртта ми получи зелена улица за своите безсрамия. Слушате ли ме?

— Да, госпожо.

— Имам впечатлението, че мислите за друго.

— Така ви се струва, госпожо.

— Можете ли за момент да забравите вашите по-малко или повече сантиментални грижи?

— Тъкмо това и правя, госпожо.

— Добре.

Тя свали очилата си, извърна се малко на своя диван, подутите й крака в черни чорапи се показаха от халата.

— Ще продиктувам спомените си на магнетофон. Ще наема някой, който да ги напише на машина. Разбирате ли какво искам да кажа?

— Не, госпожо.

— Колко сте глупава! Ами след това ще ги публикувам!

Малките й очи, потънали в тлъстите розови бузи, сякаш дебнеха Елен през цепнатините на маска. Елен откри в тях същото яростно напрежение, каквото имаше и в очите на Андре.

— Аз не съм идиотка. Знам, че никой издател няма да иска да ги публикува. Но вече телефонирах на един печатар. Той се съгласи да се заеме с тази работа, за която ще поема всички разходи. Хиляда екземпляра ще са достатъчни. Какво ще кажете?

— Мисля, че това може да се направи — каза предпазливо Елен, убедена, че искат мнението й така, само за форма.

— Разбира се, че може да се направи! С пари всичко е възможно! Това е добре известно. Но смисълът на начинанието е не да разкажа съвсем глупаво живота си, макар че бе доста богат. Хората трябва да знаят всичко, което съм преживяла с тоя тип, който за нещастие ми беше съпруг. Да знаят как съм била унижавана, подигравана жестоко, експлоатирана през всички тези години от един човек, прикрил се зад чудовищни закони, които правят от нас спартански роби!

— Това няма ли да ви донесе и известни рискове? — запита Елен.

— Ще поема всички рискове! Имам адвокат, хитър като лисица!

Тя все повече и повече се оживяваше, всяко нейно движение караше гривните ѝ да звънят като войнствен акомпанимент.

— Това не е всичко и тъкмо тук работата се отнася до вас. Моят мъж и аз имаме много приятели в Париж. Бих искала да издам и един френски превод на моята книга. Петстотин екземпляра може би. Приемате ли да се заемете с превода? Не отговаряйте веднага. Размислете най-напред. Във всеки случай ще бъдете добре платена. Държа моите френски приятели да знаят истината за един пожертвуван живот! Разбира се, ще изпратя луксозни екземпляри до някои големи личности. До папата например.

— Защо до папата, госпожо?

— Ах, колко сте лекомислена, скъпа, лекомислена! Искам Негово Светейшество да знае, макар че аз не съм вярваща, че един от най-богатите католици — захаросан от набожност, той и сега се кръсти, когато преминава пред някоя черква, представяте ли си? — е всъщност едно отвратително същество, един хитрец, това, което вие във Франция наричате тартюф!

Тя много се бе вживяла, дебелите ѝ малки ръчички пърхаха пред нея и сякаш размотаваха омразата, с която гневно бе омотала остатъка от живота си.

— Внимание! Аз съм предвидила всичко! Възможно е при моята проклета болест смъртта да ме изненада, преди книгата ми да е видяла бял свят. Вече съм влязла в преговори с моя нотариус. Според завещанието ми книгите от италианското и френското издание ще бъдат разпратени на лицата съгласно един списък, който вече съм започнала да изготвям. И ако умра, ще оставя след себе си тази напълно готова бомба.

След като напусна госпожа Поли, Елен не се запъти веднага към къщата на Сарди. Тя разполагаше с достатъчно време, за да поскита малко по улиците, както обичаше да прави. Това ѝ напомняше и за излизанията с Ласнер. Във всеки случай след уроците у госпожа Поли и изпитаното нервно напрежение тя обичаше този отдих.

Здрачът вече се спускаше над града, обхващаше каналите, придаваше им неподвижност и мрачна дълбочина. Струваше ѝ се, че присъствието на Андре правеше тъжно всичко около нея. Какво ще излезе от срещата тази вечер? Тя не се доверяваше на помирителния тон, който той бе възприел сутринта по телефона. Разхождайки се, пое по една търговска улица, спря се пред осветените магазини. Тези захабени обувки не пазеха краката ѝ от студа. Време беше да ги смени, но тя все още бе принудена да пресмята и пести оскъдните си средства. Една витрина задържа вниманието ѝ. На нея бяха изложени слипове, сутиени и фини ризи. Не без удоволствие тя си спомни, че Ласнер бе особено чувствителен към женското бельо. Дървените манекени, без ханшове, с плоски гърди, плешиви като гъби, но облечени в очарователни домашни дрехи, я гледаха меланхолично. Обеща си да дойде тук веднага щом има повече пари и разбра съвсем ясно, че съзнанието ѝ се насочваше изцяло към Ласнер, че на Ласнер бяха подчинени всичките ѝ мисли и това ѝ помагаше да открие отново себе си. Оставаше Андре. Обхвана я нетърпение да го види отново, за да свърши с него.

7.

Мракът поглъщаше всички светлини, всички шумове. Нощната тъма приглушаваше даже и звъна на камбаните, който сякаш отекуваше по-слабо. При позвъняването ѝ у Сарди шпионката се отвори, както обикновено с леко скърцане, но — чудно — окото, което дълго я наблюдаваше, не беше на портiera. Отвориха ѝ. Човекът, който стоеше пред нея с дъждобран и качулка, не ѝ каза нито дума. Той, изглежда, чисто и просто я чакаше.

Тя видя, че двете алеи, които заобикаляха къщата и водеха до градината, бяха силно осветени. Но къде бяха отишли портierът и неговото куче? Вътре осветлението също бе по-силно, отколкото обикновено. Освен факлите, бяха запалени и двата полилея и тяхната ярка светлина се отразяваше върху колонките на парапета. На горния край на стълбището, стоеше друг мъж, в бежово пардесю с реглан ръкав, с борсалино на главата, с ръце в джобовете и разкрасени крака. Всичко това беше толкова странно, че Елен изгледа въпросително своя посрещач.

— Хайде, качете се — каза той, преди тя да заговори.

Мъжът с борсалиното я поздрави кратко и я помоли да го последва. Цялата сграда изглеждаше пуста, без едва забележимите преминавания на прислугата в дъното на коридорите.

— Да не се е случило нещо неприятно на господин Сарди? — запита тя.

— Ще го видите.

Сарди не беше сам. В стаята, където той я приемаше обикновено, беше седнала някаква важна личност, с широки гърди и лице, с увиснали върху яката на ризата бузи, с масивен нос, надупчен от шарка. Грамадният му корем лежеше върху дебели бедра, които опъваха плата на панталона.

Сарди я поздрави с намръщен вид и ѝ представи инспектор Растели. Инспекторът тежко се изправи на крака, поклони се пред Елен, подхващайки някаква фраза на учтивост, но с толкова нисък глас, че тя не чу нито дума. Той отново се намести на своя фотьойл, изгледа

я от долу до горе, пое дълбоко въздух, сякаш след продължително гмуркане отново бе излязъл над водата.

— Госпожице Морел — каза той със същия задъхан глас, преди два часа непознати лица са се опитали да влязат в тази къща. Още не е било съвсем тъмно. Предприехме разпит на целия персонал. Извинете ме, но и вие ще бъдете разпитана. Затова ви моля да останете на наше разположение.

— Можете да почакате отгатък, в библиотеката — каза Сарди с неискрена любезност.

Тя забеляза, че той бе бледен както обикновено, но с кръгове от умора под очите.

Ако са били крадци, помисли Елен, избрали са много неподходящ момент, когато прислугата е на крак и е пръсната из цялата сграда.

В библиотеката позлатата на красивите издания по полиците блестеше под светлината на лампите. Всичко изглеждаше спокойно. През прозореца се очертаваха върховете на няколко дървета в градината. Вдясно една пролука в тази зеленина откриваше гледка към светлините край канала. Елен седна на един фотьойл с книга в ръка, но минута след това я остави, твърде заинтригувана от събитието, за да може да отклони от него мисълта си. Тя чу говор в стаята, която токущо бе напуснала. Един женски глас и гласа на инспектор Растели, все така нисък и пресеклив. Но защо нея карат да чака? Наистина срещата ѝ с Андре беше след повече от час, но времето течеше... И в крайна сметка какво можеше да каже тя за този неуспешен опит за обир? Не можеше ли да я разпитат веднага и да я освободят? Тя започна да разглежда наслуки книгите. Никоя не задържа вниманието ѝ. Имаше обаче ценни издания и даже някои еротични творби от осемнадесети век, на чиито гравюри не липсваше нито изящество, нито пикантност.

Отгатък разпита продължаваше бавно, тежко, като задъхания глас на полица се редуваше с монотонния глас на жената. Долу в градината не можеше да се види почти нищо, но светлината на лампите около сградата се разпростираше надалеч в светлинен прах, който беше достатъчен, за да разкрие статуите, проядени от влагата, а съвсем в края на централната алея — вратата с изход към канала. Никога не бе имала свободно време, за да огледа това място, защото влизаше в къщата през уличката. Беше сравнително малко по размери,

но с доста зеленина, която злосторниците сигурно бяха използвали, за да стигнат до плочника. И вероятно кучето бе вдигнало тревога...

След като мина шест часът, тя излезе на площадката и се отправи към инспектора с пардесюто, облегат на парапета над стълбището. Той лениво се приближи и я запита какво желае.

— Искам да телефонирам. Имам среща. Бих искала да предупредя, че ще закъснея.

— Прекъснали са телефона, госпожице.

— Но какво се е случило?

— Ще узнаете. А сега се върнете.

Всичко това бе толкова абсурдно, че тя остана за няколко секунди като замаяна.

Отново отиде до прозореца. Моторът на някакво корабче, което тя не виждаше, бръмчеше в мрака някъде по канала в такт с ударите на собственото ѝ сърце. Помисли си да отиде при Сарди и да поиска да излезе. Защо да не ѝ позволят? В края на краищата тя не беше затворничка! Увереността в собствената ѝ искреност, чувството, че злоупотребяват с търпението ѝ я подтикваша да направи това, но същевременно се страхуваше да отиде при раздражения от закъснението ѝ Андре. За една толкова важна среща тя имаше интерес да я изслуша колкото е възможно по-спокойно. Приближи се до вратата. Разпитваша друга жена. Беше достатъчно да проследи разговора, да се намеси накрая и да помоли да ѝ позволят да отсъства няколко минути. Но гласовете трудно достигаха до нея. Тя се умори, объркана и разтревожена, и се върна при полиците с книги.

Малко след това чу стъпки по стъпалата, стъпки, които се отправяха към библиотеката. Вкараха един широкоплещест мъж, когото тя позна веднага: портиера! Той ѝ се видя нещастен, отпаднал.

— Добър вечер, госпожице — каза с уморен глас.

— Радвам се, че ви виждам — отвърна Елен. — Може би най-сетне ще ми обясните какво става?

— Убиха моето куче.

— Но кой?

— Знам ли? Хората, които са влезли през градината.

— Как са успели, почти посред бял ден? И то в една къща, охранявана като тази?

Без да отговори, той се отправя към прозореца, погледна навън, а масивният му гръб закри една част от гледката.

— Отровено ли е кучето ви? — запита тя след кратко мълчание.

— То приемаше храна само от моите ръце. Това се знаеше и те са били добре осведомени.

С наведена глава той се върна в центъра на стаята, озлобен...

— Хвърлили са малка бомба с отровен газ, от който изгоряха очите, устата, дробовете му...

Казват, че това е боен газ, който се произвеждал в една фабрика в Маргера.

Смаяна, Елен стоеше до него, без да мисли повече за молбата си към Растели.

— Бедното животно — прошепна портиерът.

— Къде е то? Искам да кажа: тялото.

Той погрешно изтълкува смисъла на въпроса ѝ:

— Искате да го видите? По-добре недейте. Не е красива гледка, госпожице. Освен това може би полицията вече го е откарала.

— Къде са го намерили?

— В дъното на градината, до стената на оградата. Те са дошли оттам.

— За пръв път ли се опитват да се промъкнат тук?

— Да, за пръв път. Господин Сарди, бащата, е индустриалец в Торино. Често го заплашват.

Той се страхуваше за сина си и ни го повери. И както виждате...

— Мислите ли — каза Елен, — че са искали да го убият?

— По-скоро да го отвлекат. За откуп, разбира се.

И все така обзет от мисълта за своето куче, той добави полугласно:

— Беше чудесно животно...

Елен седна на дивана и се опита да сложи някакъв логичен ред в цялата серия от факти и произшествия. До пристигането ѝ във Венеция всичко, което научаваше от печата и радиото за атентатите и отвличанията в Италия, имаше малко абстрактен характер, то привличаше, разбира се, въображението ѝ, но не я засягаше дълбоко. Но както случаят със Скабия, така и това нахлуване и доказваше съвсем непосредствено съществуването на една сила, на една воля,

която действуваше неумолимо. Снимката на убиеца от Милано, направена от Ласнер, ѝ се натрапи болезнено.

— Как е станало — запита тя, — че тези хора, след като са убили кучето, не са продължили дотук?

— Имаме сигнална система. Те не са могли да я обезвредят и са се отказали.

— Видели ли са ги?

— Само са ги забелязали. Вече беше тъмно.

— Откъде са дошли? Откъм канала ли?

— Не. От съседната къща. Има следи.

В съседната стая продължаваха да разговарят. Тя погледна часовника си — почти седем часът — и стана. Драмата на младия Сарди, застрашен, принуден да се крие, да се пази, я ужасяваше, без да може да измести собственото ѝ безпокойство. Странно беше това раздвояване на нейното съзнание. Като си помисли човек, най-разумно бе да се примири. Що се отнася до Андре, щеше да види... Все пак тя знаеше, че един мъж със засегнато честолюбие можеше да отиде до крайност, дори да прекрачи границата на разума.

Внезапно, след силен шум от стъпки по стълбището, тя чу отгатък възклицанията и стенанията на разплакана жена. Портиерът се приближи до Елен:

— Родителите — прошепна той. — Трудно ги намериха. Накрая откриха, че са във Верона.

Всичко това може да трае с часове, помисли си Елен.

8.

— Имате ли познати в Падуа?

Изненадана от този първи въпрос, Елен поклати отрицателно глава. Най-сетне я бяха извикали и тя се намери сама, седнала срещу грамадния инспектор, който от време на време бършеше с кърпа челото и долната част на лицето си, лъснало от пот. Портиерът беше останал в библиотеката, а младият Сарди, изглежда, бе последвал родителите си в някаква друга стая.

— А в Милано?

— Също.

— А, вижте, тук във Венеция никой ли не ви е разпитвал за тази къща?

— Никой.

— Искам да кажа например за вътрешното разположение, за навиците на хората, които живеят в нея?

— Никога. А и аз самата не знам нищо за това разпределение и за тези навици.

— Сигурна ли сте в това?

— Сигурна съм.

— Помислете си малко.

Тази настойчивост я учуди.

— Господин Сарди ви е казал, предполагам, че още с пристигането ми ме отвеждаха веднага при него. Говорила съм само с портиера.

— Добре.

Задъхвайки се, с потръпващи увиснали бузи, инспекторът стана, отвори вратата на библиотеката и извика портиера, който влезе със ситни предпазливи крачки, сякаш подът беше миниран.

Инспекторът го остави да стои прав, докато самият той с мъка зае отново мястото си зад бюрото, намествайки широкия си задник във фотьойла.

— Ти си посрещал много пъти госпожицата, нали? Задавала ли ти е въпроси?

— Не. Един път или два пъти сме говорили само за моето куче.

— И никога не си забелязал нищо необикновено!

— Не, господин инспектор.

Инспекторът, изглежда, започна да губи търпение и премлясна с дебелите си устни:

— И все пак преди малко ти разказа на инспектор Амброзио нещо интересно. Хайде, спомни си!

Тонът беше груб. С навъсено чело портиерът, пристъпи леко от единия крак на другия.

— А, да, господин инспектор. Една вечер някакъв мъж чакаше госпожицата на улицата. Аз го наблюдавах през шпионката. Един едър млад човек. Носеше канадка.

Растели, с издадени напред гърди, с ръце на бюрото, отправи големите си окосмени очи към Елен и я запита:

— Кое беше това лице, госпожице?

— Един приятел. Щях да вечерям с него.

— Можете ли да ми кажете името му?

Тя каза името на Ласнер. Това име не говореше нищо на инспектора, който продължи:

— Къде се намира сега в момента?

— В Ливан. Той е журналист — фотограф и работи за една агенция в Милано.

— Вие ми казахте, че нямате никакви близки в Милано.

Всичко ставаше много глупаво. Елен отговори с известно раздражение.

— Той живее тук и аз само тук го виждам.

— Кога ще се върне?

— След три-четири дни.

— Името и адреса на тази агенция, моля ви.

Елен даде данните и добави името на Ерколе Фиоре.

— Ще проверим.

Това ли е всичко?

— От моя страна, да. Но господин Сарди също иска да говори с вас.

Той я отведе до вратата, показа ѝ стаята от другата страна на площадката, където я чакаха, после се върна към портиера, мърморейки:

— Ти, глупак такъв...

Тя не чу по-нататък. Часовникът показваше повече от осем часа. Облегнат на перилата, инспекторът с пардесюто, все така на пост, ѝ отправя отегчен поглед.

Еlegantно мебелираната стая, в която Сарди я прие, беше цялата тапицирана в жълто. Един великолепен стенен часовник с позлатено махало отмерено отброяваше ударите си в дъното. Правейки ѝ знак да седне, Сарди ѝ каза:

— Дълго ви задържаха.

Пристигането на родителите му, изглежда, бе повишило настроението му, защото погледът му бе по-оживен.

— Съжалявам за вашия случай — каза Елен.

— Благодаря.

Той бе останал прав пред нея, малко объркан, все така бледен.

— Хората, които са се опитали да се промъкнат тук, са били много добре осведомени и полицията се съмнява в някакво съучастие отвътре. Портиерът привлече вниманието им към вас.

— Разбирам.

— Надявам се, че инспекторът е бил внимателен.

— За малкото, което имаше да ме пита, не би трябвало да злоупотребява и да ме кара да чакам толкова. Имах среща и я провалих.

Той поиска да проведе лично всеки разпит. Повярвайте, наистина ми е неприятно.

Изглежда, че наистина беше така, защото адамовата му ябълка подскачаше на пилешката му шия.

— Пристигнаха родителите ми — каза той след кратко мълчание.

— Омръзна им да ме гледат как живея затворен в тази стара къща. А и на мен! Току-що говорихме с тях по този въпрос. Те повече от всякога се страхуват за мен след всичко, което стана днес.

Той вдигна главата си с хлътнали бузи:

— Знаете ли колко атентата е имало миналата година само в района на Венеция? Шейсет и пет! Разбира се, това е по-малко, отколкото в Рим, където те са били шест пъти повече за същия период. Или, отколкото в Милано, в Генуа... Във всеки случай нямам никакво желание да увеличавам числото им.

— Имате право — каза Елен, която вече отгатваше накъде бие той.

— Затова баща ми нека да ме изпрати в някоя страна, където няма да имам нужда от телохранители и сигнални уредби.

— И където ще можете също така да излизате, да се срещате с млади момичета...

Язвителният намек, който загатваше за опитите му с Елен, зачерви леко страните му.

— Забележете — каза той, — че бих предпочел да бъда ловец, отколкото дивеч.

— Какво искате да кажете?

— Мисля, че бих се чувствувал по-добре в някаква бойна група не заради идеологията, разберете ме добре, а заради...

Със стиснати устни той удари юмруците си един в друг. Желание да противоречи, да властвува. Още един, помисли си Елен, който може би изпитва удоволствие, ако накара, някоя жена да страда.

— Сериозно ли говорите? — каза тя.

— Но да. Имам бивши приятели, които се борят при фашистите или при другите.

Искате да кажете: които убиват хора или които взривяват бомби на обществени места?

— Приблизително нещо такова. Приблизително. Има и сътрудници... Това ви плаши, нали?

— Това ме отвращава!

Той изглеждаше доволен от вълнението й.

— Да, кръвта вдъхва страх. Това е човешко — каза той със замечтан вид, с уста, изкривена в лека гримаса.

Понеже тя бе станала, той се отправи към едно писалище и дръпна чекмеджето.

— Аз също злоупотребявам, като ви задържам. Но това е, защото ще се разделим.

— Вече разбрах.

— Държа да ви благодаря. Бяхте много внимателна с мен. Баща ми ме натовари да ви предам този чек. Това е точната сметка на вашите последни уроци.

— Благодаря.

— Той би могъл да увеличи сумата, но си е такъв: за него една лира си е една лира.

— Така е много добре — каза Елен.

Навън валеше. В далечината се трупаха нови облаци. В момента, в който Елен зави на ъгъла, една светкавица блесна в небето, премина по него с бързината на кобра. Малко вероятно бе Андре да я чака. Тя все пак щеше да телефонира. Изпитваше неприязън към дебелокожия полицаи, на когото в крайна сметка се дължаха упреците, с които щяха да я обсипят. Тя си спомни как като малко дете, когато родителите ѝ се караха, тичаше да се затвори в своята стая на тавана. Чакаше в мрака всичко да се успокои, светът да се върне към спокойствието, към мира, животът отново да стане поносим. Но кога наистина ще стане? Часовникът ѝ показваше девет часа, а тя беше обещала на Марта, у която щеше да прекара нощите до завръщането на Ласнер, да се върне рано. Но най-напред Андре.

Студът полепваше по краката ѝ, обувката ѝ започваха да пропускат вода. Тя съжали, че не бе обула ботинките. Дъждът не беше силен, но все пак замъгляваше фасадите на къщите, осветени от жълта светлина. Най-сетне, на брега на Канале Гранде — едно отворено кафене. Топлината и димът я задушаваша, но под погледите на мъжете тя смело пристъпи към тезгяха.

В кабината нервно набра номера на хотела, трябваше да опита на два пъти. Господин Мере? Не бил в стаята си. Помоли да го потърсят в ресторанта или в хола. Същият безразличен глас ѝ отговори, че „ще проверят“. Тя почака със слушалка на ухото, а в главата ѝ отекваше някакво далечно океанско бучене, идващо от апарата, от което смущението ѝ се засилваше. През стъклото виждаше посетителите сред гъстия тютюнев облак, сякаш изплували от някаква сива вода. Ще ѝ повярва ли Андре? Може би тази история със Сарди ще му се стори невероятна. Защо не се бе възпротивила на своеволието на инспектора? Защо не беше настояла поне някой да отиде да се обади вместо нея по телефона! Слепоочията ѝ биеха и тя напрегнато подготвяше отговорите си. Но същият глас се обади отново, каза ѝ, че напразно са търсили господин Мере, и че, изглежда, той е излязъл.

Щеше ли да остави някаква поръчка? Да, просто, че го е търсила госпожица Морел.

Тя си тръгна облекчена. Това бе само отлагане, но то ѝ се стори благоприятно и часовете до утре се проточиха в съзнанието ѝ като дълъг плаж.

У Марта я чакаше втора телеграма от Ласнер, донесена следобед от Адалджиза. Между другото Ласнер съобщаваше, че се готви да се връща.

— Ето че си щастлива! — каза Марта.

Тя наистина беше щастлива, но върху щастието ѝ още, тегнеше сянката на Андре. На Марта и Карло бе разказала за тревогата у Сарди, като пропусна думите на момчето в края на разговора им. Дали това беше лоша шега, за да я слиса? Или истинско заслепяване от насилието? Или реакция срещу семейството? Но сега я занимаваха други неща.

Карло каза, че събраното от откупите служело за поддържане на „скривалищата“ и за закупуване на оръжие. От своя страна, Марта възрази с цялата невинност на сините си очи, че колкото и големи да са тези откупи, в края на краищата те са били измъкнати от хора, които имат възможност да ги платят. И добави: „Без да се смята и това, че човек никога не забогатява невинно.“ Тези разсъждения не се харесаха на мъжа ѝ.

В стаята си Елен се съблече, подреди грижливо дрехите (бяха я научили на този ред) и с критично око се погледна в огледалото. Добре, коремът ѝ бе все така плосък, а гърдите твърди. Тук, както и в Париж, тя всяка сутрин правеше двадесет минути гимнастика, закусваше с един плод и чаша чай, понякога с кисело мляко. Срещу нея блестеше картината с нейните загадъчни лица. Тя се обърна, облече пижамата си, препрочете телеграмата. Значи Ласнер скоро...

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

МОСТЪТ НА СВОБОДАТА

1.

Бръмченето на електрическата прахосмукачка в коридора на етажа дразнеше Андре. Приключил със закуската, той по халат четеше вестник. Бяха му предали краткото съобщение на Елен. Очакваше я да се обади. Споменът за дългото и напразно чакане снощи в ресторанта, с лицемерната любезност на салонния управител („Господинът ще чака ли още?“) поддържаше тая сутрин желанието му да компенсира това унижение с някакво отмъщение, но какво? Той търсеше начина и съзнаваше ясно, че това търсене бе съпроводено от лека сексуална възбуда. Всъщност той мислеше само за физическо наказание. Нека да плаче, да се моли, цялото ѝ тяло да тръпне от мъка! Повече от всякога мисълта за това тяло не го напущаше. Той си спомни, че през тези два месеца на раздяла — какъв пропуск в живота му! — една вечер по булеварда бе проследил някаква жена, която в гръб приличаше на Елен, поне по походката, формата на краката. Когато задмина непознатата, видя лице без никакво изящество, с тънки устни. По дяволите! Неуспехът предизвика гняв към самия него.

След ресторанта — накрая се бе примирил, че ще вечеря сам — той придружи в един бар близо до театър „Ла Фениче“ някакъв англичанин, който бе отседнал в същия хотел. Този англичанин се занимаваше със своята моторна яхта, закотвена в пристанището поради авария. Чак до полунощ, въодушевен от пълните чаши с уиски, той му разказваше истории за пристанища, за риболов, за урагани и отегчаваше Андре, чиито мисли бяха заети изцяло с Елен. Как наистина да заличи това нетърпимо чувство, че е изоставен от същество, което е смятал за по-низше от себе си? И което при това му липсва. Но имаше ли тук някакво противоречие? Този въпрос, както и други, свързани с Елен, по-остри под въздействието на алкохола, не даваха голяма възможност на англичанина да го заинтересува с неговите приключения. Въпреки всичко той бе благодарен на този тип с бръсната глава и виолетови бузи, че остана с него.

Бръмченето на прахосмукачката в коридора най-сетне спря. Навън духаше вятър и разтърсваше капациите на прозорците. Андре

започна да проучва преписките. След десет часа трябваше да се обади по телефона на директора на филиала в Лион. Друг телефонен разговор имаше с Рубекс. В случай че Елен го потърсеше в момент, когато линията е заета, той бе дал допълнителни указания на телефонистката.

Към обед узна, че Елен не се беше обаждала. „Niente, signor“ — бе отговорила телефонистката с грачещия си глас.

Той излезе и се отправи към Канале Гранде.

Това, че Елен и тази сутрин не бе благоволила да му се обади, го дразнеше още повече, но то не накърняваше собствената му увереност в неговата власт над нея. У това момиче, поначало боязливо, бяха засилили склонността към сдържаност, към подчинение. Майка ѝ упорито се бе постарала в тази насока, без това да ѝ попречи да потърси удоволствие при друг мъж, освен съпруга си. Ивон беше поинтелигентна, но каква нужда имаше той от интелигентна жена? А и никога не бе обичал интелектуалките. При това какво общо имаше интелигентността с удоволствията в леглото? Ако в еротиката мозъкът наистина взимаше някакво участие, според него то се дължеше единствено на мъжа, докато всяка партньорка беше за Андре само един повече или по-малко послушен инструмент.

Той разпозна отдалеч къщата на Елен по стълба от ковано желязо, зазидан във фасадата, на която бе окачен фенер. Улицата бе пуста. През прозореца на мазето-работилница в приземния етаж той видя Палиеро, който енергично режеше нещо с бичкия на червеникавия фон на камината. Без да се колебае, Андре пристъпи в коридора, заизкачва се по стълбището. Почука на единствената врата на първия етаж. Никакъв отговор. Натисна дръжката на вратата. Напразно. Качи се на втория етаж. И там никой не се обади. Но вратата се отвори. Да влезе ли? За миг той остана пред тази стая, в която всички предмети изглеждаха разтворени в мрака. Наистина тежките завеси на прозорците бяха спуснати. Единственият шум, който достигаше до него, беше ритмичното стържене на бичкията, идващо от работилницата. Ако го изненадат тук, какво обяснение ще даде?

Горното прозорче, което осветяваше стълбището, ограждаше гледка от покриви, една ажурна камбанария и камбаните ѝ. Трябваше да си тръгва. Сигурно се бе разминал с Елен. Но тази стая го задържаше. Сега той различаваше някакви правилни петна по стените. Благоустройствени планове или географски карти? Долу дърводелецът не го бе видял на влизане. Нищо не помръдваше, откак бе застанал на този етаж. Даже бичкията бе замлъкнала. Навън се чу остър женски глас. И отново тишина. Той протегна ръка, потърси пипнешком ключа на лампата, запали. Увеличени снимки. Пристъпи две крачки напред. С изключение на една глава с каска на мотоциклетист, навсякъде Елен. Гола под душа, на един фотьойл. А вляво Елен в едър план. Не беше трудно да се разбере, че тази снимка е била направена веднага след любовна прегръдка! На лицето ѝ личеше удоволствието, пълното отдаване, дълбокият възторг на плътта. Никога, никога той не бе видял този израз на почти болезнено щастие! Обзе го бяс да погуби всички картини. „Уличница“, прошепна той със смесица от завист и омраза. Тя не го бе лъгала. Спеше с друг. Сигурно оня ден е изглеждал смешен в очите ѝ, като не искаше да ѝ повярва. Всички тези снимки с тяхното поразително присъствие, с тяхното красноречиво присъствие му се струваха — до болка — като някакво отрицание на самия него. Той се приближи още повече, разгледа ги една по една и това тяло, което той познаваше, тези малки, но съвършени гърди, тези рамене, тези извивки на хълбоците сякаш бяха на някоя непозната жена, на някоя чужденка, духовно съвършена, с неподозирано богатство на чувствата! Значи друг е успял да изтръгне от дълбините на нейното същество тази интимна усмивка, лека като милувка с върха на устните, и тази пълнота на живота, за която той никога не бе се загрижил. Той се настройваше срещу тоя любовник, който бе предизвикал такова преобразяване, сякаш бе разстроил някакъв съвършен механизъм, на който Андре особено държеше. Да си възвърне Елен сега щеше да бъде много по-трудно! Но чувството, че е ограбен, ставаше у него толкова силно, колкото и чувството за накърнена гордост. Той трябваше да намери отново това момиче, да го подчини отново на своите желания. Цялата му воля се напрегна, сякаш се готвеше да убие, да забие къс стомана в жива плът. Удари с юмрук най-близката снимка, на която Елен беше гола на леглото, с полусгънати крака и с поглед към

камерата, тоест към самия Андре, но с нежно съучастнически израз, който не бе предназначен за него.

Бързо и вече, без да стъпва предпазливо, той слезе по стълбището, мина през отворената врата на работилницата, но не обърна внимание на човека, който го гледаше слисан отвътре и който даже излезе на прага, за да го проследи с поглед чак до кръстопътя.

Къде да отиде? Къде да намери Елен? Нищо не бе уредил с нея, не можеше повече да продължава своя престой, тъй като бе зает със сделките си, със своите задължения. Това, че мъж като него, човек с обществено положение, бе тръгнал подир следите на една жена без никакъв престиж, която на всичко отгоре се беше обвързала с друг, го уязвяваше, разгаряше у него бяс за похищение, за насилие! Ревност ли беше това? Хайде, хайде! Това, че друг ѝ се наслаждаваше, го засягаше дотолкова, доколкото този съперник щеше да се постарее да я задържи, да я отклони от него. Не, това не бе ревност, а нещо друго. И то по-дълбоко. То нямаше да съществува в истинския смисъл на думата, ако той не си внушаваше чувството на безспорно притежание на едно тяло, напълно подчинено на неговите прищевки. С ожесточение си спомни за един филм в някакъв сексмагазин в Амстердам, за едно момиче, завързано на поставка във формата на буквата Х, с разперени ръце и крака, което удряха с бич. Филм, разбира се, само филм. И момичето играеше роля, преструваше се, че страда.

И така, той разполагаше само с три дни.

Андре се отправи към хотела, срещу студения вятър, който вълнуваше повърхността на каналите. Може би в негово отсъствие Елен го бе търсила? Бе предала нещо? Той ускори крачка.

Стенният часовник над голямото огледало в хола показваше дванадесет и четвърт. Той запита портиера. Откакто му бе станал посредник за Тереза — на добра цена, той се усмихваше по-фамилиарно на Андре, като че ли се надяваше и на друго „посредничество“. Не, каза той, никой не бе търсил господина. Андре даже не му благодари. Би му олекнало, ако можеше да удари хубав шамар на това идиотско лице.

— Ако някой се обади, нека ми съобщят — каза той. — Аз съм отсреща.

— Добре, господине.

От хола Андре отиде направо в ресторанта. Англичанинът го забеляза, извика го. Той прие поканата да седне на неговата маса, притеснен от това, че предната вечер не бе запомнил точно името му: нещо като Чатауей.

— Как е вятърът днес, господин Мере?

— Истинска буря, сър.

И наистина настроението му беше такова, че му идеше да изпотроши столовете, но другият помисли, че не е разбрал смисъла на израза:

— О! Само силен източен бриз, нищо повече.

В ресторанта имаше малко хора. В дъното една фреска, копирана от картина на Каналето, представяше басейна на Сан Марко, гледан от моста на Джюдека, с млада жена в розова рокля на преден план. Салонният управител, в черно облекло и с лорнет, дойде да вземе поръчката и си отиде с походка на бухал, който се връща в гнездото си.

Както и предната вечер, Чатауей започна да разказва разни истории на английски. Андре едва го слушаше, но наостри ухо за един разказ, в който ставаше въпрос за двама любовници, които се любили на малко корабче край бреговете на Балеарските острови. Мъжът на младата жена се добрал до параходчето с лодка, затворил ги в кабината и пробил корпуса под ватерлинията. Чатауей, който минавал с яхтата си оттам, забелязал, че платноходът бил неподвижен и някак странно наклонен на една страна. Той се насочил към него, пуснал двата си мотора с пълна скорост и освободил двамата влюбени, които намерил съвсем голи и полудели от ужас.

— Представяте ли си сцената, господин Мере? Това хубаво момиче как се хвърля ужасено към мен, с потрепващи красиви гърди, за да го спася? Бих могъл да го отведа и да оставя другия глупак да се оправя със спасителната лодка!

— Наистина трябвало е да го направите — каза Андре.

— Ха, ха! Шегувам се! Ценя твърде много жените, за да изиграя на тази или на която и да е друга подобен номер.

— Какво имате предвид, като казвате: ценя жените?

— Това, че ги смятам за по-добри от нас. Във всеки случай по-великодушни.

— Но тя е лъгала своя мъж! — каза Андре.

— За мен това не е достатъчна причина, за да злоупотребя с нея, като използвам обстоятелствата.

Андре се усмихна иронично. И този тип, чийто бръснат череп и набръчкано лице му придаваха вид на булдог, се правеше на рицар! Той погледна жената в розово на фреската, дългата ѝ рокля, подобна на обърнато лале, главата, изправена върху нежна шия, която изящно се издигаше още от извивката на раменете.

Обслужваха ги бавно, сякаш персоналът в кухнята отсъствуваше или сякаш не се интересуваха от тях. Андре загуби търпение, наруга салонния управител, чиято походка стана още по-тромава, с примигващи под лорнета очи.

— Да, господине. Вие имате право...

Изведнаж на Андре му мина през ума, че в два часа Елен щеше да отиде на урок у госпожа Поли, на улица „Санта Катерина“. Ако искаше да я засрещне, трябваше веднага да тръгне.

2.

Госпожа Поли вече бе записала на магнетофон началото на своите мемоари.

— Пишете ли на машина? — запита тя Елен.

— Да. В Париж бях секретарка на дирекция.

— Секретарка? И сте спали с вашия шеф?

Елен протестира. Тя намираше госпожа Поли за твърде колоритна личност, но считаше някои от грубостите ѝ за съвсем прекалени.

— Не казах нищо лошо, скъпа. Според моя мъж, експерт в това отношение, правото да се спи със секретарката съществува както за собственика на предприятие, така и за завеждащия канцелария, за главните редактори и така нататък. Не, не, не се ядосвайте, хайде да оставим този въпрос. Ако това е само приказка, браво! И така, ще можете ли да ми препишете тези неща?

— Разбира се — каза Елен, която в това намираше начин да компенсира загубата си от уроците при младия Сарди.

— Отлично. Ще ви платя по вашата тарифа. Сега идете да чуете първия запис. Говоря за моя произход и особено за баща ми, който беше твърде ловък в сделките. Той направи състояние по време на войната в Етиопия с доставки за войската. При фашизма текстилното му предприятие вече бе преуспяващо, но като доставяше одеяла и брезент за палатки на интендантските служби, той петорно увеличи печалбите си. Разбира се, трябваше да дава подкупи на политици и сановници на режима, но и при Републиката нещата не се промениха, а същото нещо е познато и при вас, във Франция. През 1935 година, когато нашите войски нахлуха в Етиопия без обявяване на война, бях вече достатъчно голяма, за да разбирам много неща, по-скоро вероломството на някои страни, вероломство, което вече предвещаваще събитията през 1937 година спрямо Републиканска Испания и през 1938 година спрямо нещастна Чехословакия. Но аз се отклонявам. Да се върнем към моето семейство. Живеехме на широка нога. И то под един грамаден портрет на Мусолини! Имахме прислуга

достойна за принцове. Когато бях на двадесет години, моят бъдещ съпруг насочи мишата си муцуна към нашата къща. Той има удивително обоняние за парите. Скрийте банкнота от хиляда лири в някоя стая и той с вързани очи ще отиде право при нея, като пилчар при млада яребица. Аз много лошо ви предавам всички тези неща. По-добре е да ги чуете.

Тя пусна магнетофона и Елен с изненада чу, че разказва същите неща с много хубав, почти превзет глас, без никаква следа от сарказма, който влагаше преди малко.

— Искам след това да разкажа, че нямаше и година от нашия брак, когато изненадах мъжа си в един малък салон да прави любов с някаква камериерка върху канапе, тясно като дъска за гладене! Беше направо смешен с пилешките си крака и риза, развята като знаме!

С цигаре във въздуха, тя се размърда върху дивана с цялата си маса, разтърсвана от смях, който надипляше под брадата ѝ трета възглавничка от тлъстина.

— Смея се, защото три дни след това аз му отмъстих с най-добрия му приятел. Наистина трябваше да му се пъхам в ръцете, защото този глупак, представяте ли си, имаше скрупули! Не зная дали ще спомена всичко това. Но все пак каква хубава картина на нравите! Нали? Да.

Това „да“ не бе отправено към Елен, а към Мадалена, която току-що бе почукала на вратата. Старата жена влезе, после застана колебливо:

— Е, добре, какво? — запита гневно госпожа Поли. — Хайде говорете!

Мадалена се наведе и ѝ прошепна на ухото нещо, което Елен не дочу, но което я разтревожи, защото се отнасяше за някакъв мъж, който чакал долу в коридора. Докато шепнеше, Мадалена отправяше към нея къси погледи. Стори ѝ се, че се задушавя, когато госпожа Поли, с ръка на широката си гръд, ѝ каза:

— Вас търсят. Един мъж иска да ви види. Някой си Мере.

— Но удобно ли е сега?

Госпожа Поли видя бледото ѝ лице и каза на старата:

— Нека дойде!

— Госпожо! — простена Елен, чието сърце биеше до пръсване.

— Не се вълнувайте — каза госпожа Поли със сладникав глас. — С тази моя болест живея като отшелница. Всяко посещение за мен е добре дошло.

Елен чу мъжки стъпки по стълбището и вдигна глава, когато Андре се появи. Той отпрати бърз поглед към нея и към стаята, която сигурно преценяваше като глупашки „женска“ с изобилието от възглавници и лампи, с колекциите от опалови и сулфидни украшения.

— Седнете, господин Мере — каза госпожа Поли, като му посочи един стол.

— Благодаря, госпожо. Идвам за минутка. Само да кажа една дума на госпожица Морел.

— Само една дума?

— Извинете за нахалството. Опитах се да се обадя по телефона, за да не ви безпокоя, но вашата прислужничка ми каза, че ѝ е забранено да ви предава съобщения преди четири часа.

— Точно така е.

Госпожа Поли остави (сигурно нарочно) да се проточи доста дълго мълчание, без да престава да гледа съсредоточено посетителя. Елен си помисли, че поведението ѝ вероятно целеше да смути Андре. Сега, след като се бе освободила от страха си, с внимание, от което черепът ѝ пращеше, тя наблюдаваше сцената между двамата със смътното подозрение, че ще последва сблъскване между тях. Андре стоеше на своя стол с изправен гръб, с ръка върху коляното си, като че ли позираше за снимка пред селски фотограф, докато госпожа Поли, на дивана си, бе заела отново позата на мадам Рекамие.

— Вие пристигнахте във Венеция миналия четвъртък, нали?

— Да, госпожо — каза Андре, без да прикрива лекото си учудване, което го накара да я изгледа с широко отворени очи.

— Не ме питате как съм узнала?

— Предполагам, от госпожица Морел.

— Не.

Почти по детски госпожа Поли се наслаждаваше предварително на ефекта от думите си, а малката ѝ уста се бе присвила в усмивка, в която тя умишлено влагаше злорадство.

— Този ден госпожица Морел дойде тук както обикновено за урока, но с лице, побеляло като варено пиле. Понеже лицето ѝ стана

същото, когато съобщиха за вас, направих си заключението, че ако същите причини...

— Госпожо — каза Андре със сурово достойнство, — може би вашите изводи са правилни, но аз не мога да ги понасям.

— Ще трябва да ги изтърпите — отвърна сладко госпожа Поли, веейки си с кърпичката.

Очевидно тя разиграваше поначало една подигравателна игра, която обезпокои Елен. Тя видя как лицето на Андре се вкаменява под въздействието на обхваналия го гняв и се уплаши, че както бе започнал, разговорът щеше да свърши зле. И ако завършеше зле, без съмнение тя щеше да понесе последствията.

— В такъв случай защо държахте да ви приема? — запита госпожа Поли, след като с наслада смукна от своето цигаре. — Спешно ли е?

— Тъкмо спешно е подходящата дума.

— С риск да постъпите неуместно?

— Да.

— Госпожица Морел завършва работата си тук в шестнадесет часа.

Тя му показваше вратата.

Андре се изправи толкова нервно, че столът зад него едва не се преобърна. Бузите му бяха така зачервени, сякаш някой му бе ударил плесница. Елен почувствува, че е обиден повече от търпимото, засегнат дълбоко в честолюбието си и в същото време сличан от поведението на госпожа Пола, чиито мотиви не можеше да схване. Бе опънал ръцете си по дължината на тялото. Лявата му ръка, стиснала меката шапка, трепереше едва видимо, но това треперене се предаваше върху плат на пардесюто. Елен отново бе обхваната от страх. Тя знаеше, че Андре е способен на насилие. Съзнаваше ли това госпожа Поли? На нея, изглежда, й харесваше да го предизвиква, да го тласка към крайност, сякаш пред себе си нямаше само Андре, а всички призраци на своя минал живот, всички като Андре, от които тя бе страдала. Да го унизи беше може би за нея средство да смекчи някои свои спомени. Гневният поглед на Андре бавно премина от госпожа Поли върху Елен, върна се към госпожа Поли, която с цигара в уста го наблюдаваше с остър поглед, с присвити очи, както би правила, ако

наблюдаваше някакъв рядък екземпляр от животинското царство. Толкова дързост изплаши Елен.

— Госпожо — каза Андре сухо, — ще чакам госпожица Морел в моя хотел, когато свърши с вас.

— Тя ще бъде много неблагоприятна, ако дойде при вас — възрази госпожа Поли подигравателно. — Няма ли да ме попитате защо?

Андре, който вече правеше опити да се оттегли заднишком към вратата, се спря.

— Ако нейният приятел, защото тя има приятел, разбере, че любовницата му в негово отсъствие е ходила в хотела при един богат господин — важен, но доста възрастен, той ще си помисли може би нещо лошо. Вие нямате представа какви са днешните наши младежи, въпреки привидната им свобода в държането, когато става въпрос за жена. Искам да кажа — жена, на която те особено държат.

— Вашите бележки ме засягат, госпожо — отвърна студено Андре, — но госпожица Морел трябва да ми отговори, а не вие.

Елен разбра, че тази стрела бързо щеше да се насочи срещу нея.

— Така да бъде — каза госпожа Поли, започвайки като добро момиче. А след кратко мълчание добави: — Но понеже вие сте в моя дом и аз благоволих да ви приема, ще трябва да чуете и това...

Андре вдигна незабележимо рамене и отново отстъпи към вратата като човек, който е достатъчно изтощен и отказва да търпи повече.

— Само секунда, ако обичате!

Той се подчини. Този път на устните му се появи престорена усмивка на здравомислещ човек, който приема да изслуша за забавление бълнуванията на едно неуравновесено същество.

— Господин Мере, обстоятелството, че сте спали с една жена, не ви дава никакво право на собственост върху нея, сякаш сте купили на пазара една свиня или кобила. Аз много обичам госпожица Морел. Тя е нежна и чувствителна. И заслужава да бъде щастлива. Като имате предвид това и ако сте съгласен, можете да разговаряте и тук. Не ми благодарете, господине. Достатъчно ми беше удоволствието да ви гледам как си играете на сплашване.

С нахална усмивка тя замахна с ръка, в която държеше цигарето, като че пъдеше Андре от погледа си. Обиден, нахлупи шапката на

главата си и излезе, без да каже дума. Окуражена от един знак на госпожа Поли, Елен го настигна в коридора.

Там тя видя един Андре с искрящи очи, с ноздри, разширени от гняв. Той отново бе снел шапката си и пригладнаше нервно косите си.

— Каква е тази тлъста проститутка? — изръмжа той. — От къде изникна?

Той не можеше да успокои вълнението си и отправяше наоколо погледи, изпълнени с отвращение (стаята бе чиста, елегантно мебелирана, с красиви фотьойли в стил Ампир), като че ли бе попаднал в някакъв мръсен вертеп. После въздъхна дълбоко, овладя се и каза с престолено съчувствен глас:

— Съжалявам те. Да, съжалявам те, че трябва да търпиш подобни хора, за да печелиш хляба си! И така ли ще продължаваш?

Дотук неговите думи не изискваха отговор. Той говореше преди всичко на себе си, за да излее силния си гняв. После каза:

— Защо не дойде снощи?

— Задържаха ме за едно полицейско разследване.

Той я изгледа подозрително, като че ли му разказваше небивалици.

— После ще ми обясниш. Сега трябва да тръгвам. Ще те чакам в пет часа в хотела.

— Не.

— Е, да — каза малко саркастично той. — Тази дебела пуйка ти повлия, нали?

— Нужно ли е наистина да се виждаме?

— Трябва да говорим, разбира се.

Тонът му беше твърд, без заплаха, но с оттенък на упрек.

— Имам урок до шест часа — отвърна тя. — Близко до „Санта Мария Формоза“. В този район има доста кафенета.

— Добре, знам едно.

Той уточни, че има предвид кафенето близо до „Фениче“, където снощи бе завършил вечерта с англичанина.

Тя искаше да се върне в салона при госпожа Поли, но Андре я задържа за ръката, както бе направил и при първата им среща.

— Ще дойдеш, нали?

— Да, разбира се.

Те се изгледаха за миг, после Елен се освободи с помощта на другата си ръка.

3.

Когато Елен излезе от госпожа Поли, последният светлик по небето се очертаваше само в една светла ивица на хоризонта и прозорците започваха да светят. Вечерна тъга. Елен си спомни гласа на майка си в зимните вечери, когато се връщаше от училище, глас, който сипеше само забрани или ругаеше.

Тя вървеше бързо, студеният вятър пронизваше през мантото ѝ, удряше я в лицето, пълнеше очите ѝ с влага. Спомни си, че госпожа Поли ѝ бе казала след излизането на Андре: „Не се оставяйте да ви сплашва. От векове мъжете ни тероризират. Единственото нещо, което ми харесва у днешните терористи, не говоря за тези, които поставят бомби, е — сигурно сте забелязали, — че те нападат само мъже. Мъжете се страхуват. И идват при нас, разтопени от нежност, за да бъдат утешени. Свещеният страх, който ги кара да губят гордостта си!“

И тя се засмя.

Но върна на своята мъжемразка страст, госпожа Поли нарочно бе наострила всичките си стрели. Андре сигурно бе усетил между другото и намека за възрастта си. Той, който се стараеше да забави въздействието ѝ, да смекчи всичките ѝ прояви, сега сигурно ненавиждаше тази грамадна жена и за това, че го бе унижила пред Елен. Тя предпочиташе да не мисли за предстоящата среща с Андре, толкова бе развълнувана все още от преживяната сцена.

Пристигна доста рано у Хьолтерхоф. Старецът отсъствуваше, но скоро щеше да се върне, както каза сестра му Магда. Докато чакаше в салона, където зад витрината стоеше злокобният черен манекен, Елен поговори с шведката, чийто престой вече бе към края си. Тя трябваше да замине за Стокхолм и да се прибере в своя голям и пуст апартамент. Мъжът ѝ не искал изобщо да имат деца и тя преживяваше една самотна старост.

— Той не искаше деца — каза тя, — защото смяташе, че е безсмислено да извадиш едно същество от небитието, за да му

натрапиш през цялото му съществуване мъчителното безпокойство от същото това небитие, към което неизбежно трябва да се върне. Когато бил юноша, упреждал родителите си, знам го от тях, че са го създали, упрек, който засегнал дълбоко майка му. — (Тя замълча доста дълго. Присъствието на манекена внезапно ѝ напомни, че Хьолтерхоф бе загубил единствения си син. Тя започна отново, но снишавайки глас): — Аз, от своя страна, през целия ни съвместен живот задушавих поривите у себе си, опитвах се със сълзи да удавя желанието си да създам един живот, да отговоря в края на краищата на моята най-дълбока природа. О, госпожице, вие не знаете колко съжалявам, че съм се подчинила. Пожелавам ви... обратното.

И тя се усмихна окуражително.

Елен отговори на тази усмивка. После си спомни, че Андре, въпреки желанието на Ивон, също не искаше деца, защото, както казваше той, те носят винаги само грижи.

В този момент пристигна Хьолтерхоф, с пардесю, напръскано от дъжда. Той веднага каза:

— Ще останете за вечеря, нали, госпожице?

Понеже тя се колебаеше, намеси се старата шведка. За нейната последна вечер във Венеция ще ѝ бъде приятно присъствието на Елен. След като пресметна, че срещата ѝ с Андре няма да трае повече от час (каквото и да стане, тя ще се придържа към този срок), накрая Елен прие, като все пак им съобщи, че след урока трябва да изпълни обещанието си за една среща в квартала.

Андре я чакаше с разгънат на масата вестник. Бе избрал едно отдалечено от бюфета място в салона, чиито сепарета от червена кожа и акажу бяха потънали в полумрак. Този път бе предпочел луксозно заведение, а не някакво бистро, както предишната седмица на отсрещния бряг. По някаква необяснима причина Елен изпита съжаление за атмосферата на онова заведение, но вече ѝ помагаха да свали дъждобрана и шапката си. Тя видя, че барманът — в бяло сако, еполети от ресни и папийонка — я гледаше съсредоточено изглежда, заинтригуван от бледия цвят на лицето ѝ. Едно от съседните сепарета бе заето от двама мъже, които понякога избухваха в смях. Андре ѝ се стори почти спокоен, но тя никак не се учуди, че той отново започна да

говори срещу госпожа Поли. (Сравни я със съдържателка на марсилски бордей.)

— Да не говорим — продължи той — за нейния дребно буржоазен аргумент, че една среща в хола на хотела може да бъде компрометираща!

— Ти не трябваше да идваш — каза спокойно Елен.

— Бях решил да те намеря, каквото и да става!

— Не сме ли си казали всичко?

— О, не! И най-напред ти трябва да ми обясниш защо не дойде снощи.

Трябваше да изчакат известно време барманът да вземе поръчката, после тя накратко разказа какво се бе случило у Сарди. Без никаква умисъл добави, че отвличанията на индустриалци и на богати личности за откуп не бяха рядкост и тук Андре и се стори още по-съсредоточен. След това му обясни, че бе невъзможно да го предупреди, наблегна на глупавата безцеремонност на инспектора.

Андре, който през цялото време я бе слушал, без да я прекъсва, накрая избухна:

— А тази сутрин, боже мой! Ти можеше да се обадиш! Щях да си спестя това посещение у тази вещица!

— Заспах едва сутринта. През цялата нощ нещо ме задушаваше.

Това беше вярно. След толкова притеснения тя имаше силно сърцебиене и понеже сутринта стенеше в леглото си, Марта, едва събудила се, бе притичала, сигурна в медицинските си знания, със спринцовка и ампула камфоров разтвор. После я бе оставила да спи колкото може повече.

Понеже знаеше, че страда от такова заболяване, Андре не направи никакви коментари. И двамата останаха така мълчаливи, като пушеха и пиеха бавно чая, който им бяха сервирали. Няколко минути по-късно той запитва:

— А този... твоят фотограф?

Елен очакваше този въпрос още от началото.

— Аз вече ти говорих за него — каза тя.

— Точно така. И госпожа Поли също ми говори за него. Сама избираш с кого да споделяш.

— Какво искаш да знаеш повече?

Той всмукна бързо от цигарата си и продължи:

— Имаш ли намерение да се омъжваш за него?

— Не съм мислила по този въпрос. Но какво значение има това?

Тя искаше да каже: какво значение има за бъдещето, за нас двамата, в нашия случай?

Той изглежда, дълго мисли за този отговор, но Елен знаеше, че не бе много посветен в сърдечните работи, че не познаваше нейния вътрешен живот и никога не се бе грижил за него. (Всъщност в този момент Андре си спомняше за кошмара, който бе преживял предната нощ. Случаят с кучето на Сарди, умряло от задушаване, с обгорени очи и муцуна, бе възвърнал в паметта му картината на някаква пустош, където по земната повърхност се движеха създания с възрозови тела, целите в прешлени, с къси крака и кръгли като топки глави, без очи, само с една широка уста, дупка, без устни и зъби, в които мърдаха някакви неопределени форми.) Изведнаж той се отърси от спомена за този сън.

— А какви са неговите намерения?

Той й говореше спокойно, с тази леко покровителствена любезност, която често проявяваше към нея в Париж.

— Не знам нищо — каза Елен. — Но пак те питам, това ли е истинският проблем?

Не беше ли раздялата им истинският проблем, който трябваше да се разреши безусловно, окончателно? Тя искаше да го изрази по този начин, но той не й даде възможност. Според Андре всички жени мечтаеха за женитба, за стабилност, за сигурност. Това, че тази мисъл сякаш не занимаваше Елен, го объркваше, караше го да мисли, че нейният фотограф (тази дума му звучеше смешно) е случайна, временна връзка, не особено сериозна.

— Аз не бях щедър към теб, давам си сметка. Да, горчива сметка, повярвай ми. И често съм мислил за това. Трябваше да те настаня в истински апартамент, вместо да те оставя да живееш в онази малка гарсоньера. Трябваше също така да те освободя от идиотската работа в бюрото. Виждаш, че признавам грешките си. И знаеш добре, че това, което желая, е твоето щастие.

Даваше ли си той сметка, че й предлага да живее като държанка? И толкова ли я подценяваше, че я смяташе за продажна жена? Във всеки случай Елен разбираше, че това бе само една прелюдия. И наистина той продължи:

— Колкото до Ивон, разбирам те. Тази история със самоубийството те разтърси много. Но малко по малко нещата между нас се успокояват. Рано или късно ще разговаряме с нея за развод. С времето тя ще приеме това разрешение, ще го сметне за разумно. Трябва да я подготвя, това е въпрос само на време.

Понеже Елен продължаваше да мълчи, той сметна, че тя размисля, че преценява всички „за“ и „против“. Светът на сделките, в който се движеше, го бе приучил на преговори, на езикови машинации, на благоразумни и пресметливи предложения. Това, което ѝ каза за развода, можеше да ѝ внуши мисълта, че след неговия развод, което ще рече — след като той бъде свободен, Елен щеше да има свободно поле за действие. Оставаше само тя да реши... Същевременно той се чувствуваше недоволен от себе си, болен от мисълта, че зависи от това момиче, от което искаше само тялото. Момиче, което никога не би представил на приятелите си, макар че както се бе докарала сега, тя изглеждаше почти красива, по-привлекателна. Още първия ден бе забелязал, че си гримираше страните, устните, слагаше си сенки на клепките, докато по време на тяхната връзка Елен не правеше това. Дали това кокетство не трябваше да се тълкува като въздействие на другия? Нека изчакаме. Той трябваше още да чака, да се контролира, да не обърка нещо от нетърпение или несръчност.

За Елен времето, изглежда, беше спряло. През прозореца вдясно тя гледаше нощта, която се бе спуснала над моста и бе оставила да се вижда само една линия, без връзка с бреговете, очертана само от някаква далечна светлина. Андре беше подведен от това мълчание, помисли си, че тя вече бе почти убедена, наполовина спечелена.

— Слушай — каза той — Утре трябва да бъда в Маргера. Значи вдругиден ще замина с влак за Лион. Ще взема билет и за тебе. Ще имаш достатъчно време да се приготвиш, да уредиш всичко тук.

Въпреки лекото вцепенение, което я бе обхванало, Елен е пак забеляза, че даже и да бе дошъл наистина за нея, все пак не бе изоставил и сделките си. Но това беше доста далечна от истинската ѝ грижа мисъл. Тя оставаше с впечатлението, че всичките тези усилия на Андре бяха изпълнени с разум, тоест с цинизъм, но не бе забелязала в тях ни най-малка следа от някакво чувство.

С ръце, скръстени на масата — красиви, силни и нервни ръце, той наблюдаваше Елен. Странното беше, че смехът на двамата пълни

клиенти от съседната маса сякаш придаваше на тяхната собствена сцена някакъв радостен, комедиен тон.

— Е, добре — каза Андре. — Какво мислиш за всичко това?

Тя отново обърна поглед към него.

— Ти не разбра — каза тя с внезапна твърдост.

Тонът го поразил и той бе заразен от желанието да я удари по лицето. Това момиче, което той познаваше като толкова покорно, толкова послушно, му се съпротивляваше, отхвърляше го в един хаотичен свят от мисли и чувства, с които той не можеше да се разпорежда. Да, още в началото имаше чувството, че пристъпва към нея, като отстранява безброй завеси, но без никакъв резултат.

— Да разбере какво? Кажете го, дявол да го вземе?

Нисък, гневен глас. И този поглед!

Елен прикри вълнението си, изплашена, че още веднъж вижда своята власт върху мъж като него, че чувства неговия страх да не я загуби, сякаш нямаше средства да си намери толкова много Елени по света?

— Моят приятел ще се върне скоро — каза тя накрая. — Чакам го всеки ден.

С рязко движение тя бръкна в джоба на жакета си и извади телеграмата на Ласнер, като я постави сгъната на масата.

Андре я погледна, без да я докосне.

— Не може и въпрос да става, че ще се отървеш от мен.

— Чакам го — каза тя — и бих могла да чакам тук, без да мръдна, цели седмици, цели векове!

Тя искаше да добави, че именно сега, във Венеция, бе започнал нейният живот, един живот, в който тя най-сетне бе намерила себе си, в който бе почувствувала, че се връща към своята същност. Но той вдигна ръка и тя не разбра дали искаше да я удари, или да ѝ заповяда да мълчи. Не сведе очи.

От съседната маса отново се чу смях и тя изпита някакво въодушевление. Ще изрази докрай всичко, което мислеше.

— Никога няма да се върна с тебе в Париж — каза тя. — Тук, във Венеция, аз успях. Венеция винаги е била съдбоносно свързана с мен. Всичко станало досега е без значение. Без значение е вече. И никога не е имало значение!

Измислици. Той вдигна рамене.

В този момент двама мъже влязоха в бара и кацнаха върху високите столове пред тезгяха, като говореха шумно. Това нахълтване раздразни още повече Андре, вече силно нервиран от разчувствуваното лице на Елен. Той си спомни за лицето ѝ след любовното изживяване, което беше видял на обед у Ласнер. Само преди два месеца му бе достатъчно да вземе това момиче в ръцете си и да го просне на леглото, за да разполага свободно с тялото му, да му се радва до насита. А сега между тях бе тази преграда, тази стена, която се издигна, откакто Ивон... Но пречката се криеше и в изненадващата промяна в нейната личност, в тази нова гордост, в тази упоритост, равна на неговата. Срещу него, от другата страна на масата, тя чакаше, свела глава като разкаяна, но той знаеше, че не трябва повече да се заблуждава, че тя се колебае между трескавите енергични изблици и привидната студенина. А там, под дрехите ѝ, се криеха нейните бели и нежни гърди, които той познаваше, твърдят корем, в който някога потъваше, кожата с толкова изящни пори, която неговите ръце, неговите устни бяха галили. Всичко това и сега съществуваше, но той не можеше да му се радва вече. Тук парите понякога оставаха безсилни (у Елен нямаше нищо продажно) и това лице, това тяло още дълго щяха да го спохождат, ако ги загуби. Но още не бяха стигнали дотам.

Мълчанието между тях продължаваше, подсилено от същите шумни смехове. Телеграмата си стоеше все така на масата. Той нямаше намерение да я докосва, но понеже Елен, изглежда, не бързаше да я прибере, помисли, макар и да знаеше, че това е абсурдно, че тази нейна небрежност е един благоприятен знак. Но не знаеше, че тя нетърпеливо търсеше повод да си тръгне, и то сама, че се отвърщаваше при мисълта да излезе на улицата заедно с него, че се страхуваше от някакво избухване, от някаква сцена, чиято сила не би могла да бъде обуздана както тук от присъстващите.

В тези минути, когато всичко според него бе заложено на карта, Андре размишляваше, казваше си, че в края на краищата Елен бе изпитала едно съвсем различно сексуално удоволствие и че той беше грешил, като не се бе постарал дори да отгатне нейните реакции. Но психологията винаги го бе отвращавала.

В този момент някой шумно отвори двойната врата към улицата. Всички, освен Елен се обърнаха към входа. Чатауей изтърси от себе си дъждовните капки, свали канадката си, обхвана със задоволство

симпатичната гледка — многоцветните бутилки, никелираните повърхности, тапицираните сепарета. „Чумата да я вземе тази горила!“ — помисли си Андре. Но другият вече го бе забелязал и се приближаваше, шляпайки, грамаден, вече на градус. Върху бръснатата му глава се отразяваха светлините на заведението.

— Вие тук? Какво удоволствие! Хайде представете ме!

Андре измърмори приблизително името на англичанина, каза името на Елен и понечи да отклони натрапника от желанието му да се присъедини към тях. Трудна задача. Чатауей вече бе седнал до Елен и бе сложил двата си големи юмука като чукове на масата пред него. Каза ѝ колко е щастлив, че тя говори английски, тъй като познанията му по италиански били съвсем повърхностни, предложи ѝ една разходка с яхтата, която щяла да бъде отново пусната във вода на другия ден, и добави, че скоро щял да отплава за Корфу. И всичко това с тон на човек, уверен, че неговите лични проблеми непременно вълнуват и другите. Докато барманът бързаше и обсипваше с комплименти този клиент, който той познаваше като „щедър“, Елен прибра телеграмата си. Андре видя движението ѝ и злорадо се усмихна.

После Чатауей започна да любезничи с Елен, заразправя една от своите истории. Някакъв негов съотечественик наел цял етаж в един античен дворец, а собственицата, стара и почтена личност, останала в приземния етаж. Тършувайки из ъглите, британецът — нека уточним: шотландец! — открил, отгатнете какво? Ха, ха! В дъното на един килер (вехтории, прахоляк и мухъл) едно навито платно, олющено, изоставено! И платно от кого? От Карпачо! Показал го на старата и почтена дама, която си нямала и представа за него. Питал я колко ще иска за този боклук, почти изгнил — нарочно преувеличил. Тя не знаела. Той, хитреецът, ѝ предложил един милион лирети. Почти нищо. Сделката била сключена. Скъпият му съотечественик пристигнал в Рим направо тържествуващ. Показал шедьовъра на един приятел, голям специалист, който направил гримаса. Това било копие, съвсем скорошно, едно старателно упражнение на добър ученик по изящни изкуства — оригиналът се намирал в музея „Карера“ в Бергамо, — което струвало, на прилична цена, най-много пет хиляди лирети!

Накрая, очарован от тяхното внимание, той кани Елен и Андре на вечеря в ресторанта на хотела, за да отпразнуват предстоящото

спускане на неговата яхта във водата. Андре приема, без да се колебае, гледа Елен, сигурен, че и тя ще приеме, но Елен благодари, казва, че я чакат другаде. Андре настоява. Напразно. Пред изненадания поглед на англичанина тя става, извинява се и тръгва, сякаш бягайки.

— Какво става? Сигурно не и харесах? — пита Чатауей, който благодарение на алкохола проявява опечаленост, несъответстваща на причината.

— Съвсем не — казва Андре, преструвайки се на безгрижен.

— Тя е очарователна. Много. Надявам се, че знаете как да я намерите отново?

— Разбира се.

4.

Към десет часа Елен си тръгна от дома на Хьолтерхоф след една спокойна вечер, по време на която въпреки всичко върху нея тегнеше споменът от срещата ѝ с Андре. Тя не бе забравила саркастичния му поглед, който той ѝ отправи, когато, за да се освободи, бе използвала присъствието на англичанина. В далечината светлините на нощния пазар, близо до Риалто, хвърляха цяло ветрило от отблясъци, които пронизваха мрака отвъд Канале Гранде. От морето се надигаше черен, много влажен вятър. Тя ускори крачка, за да се върне по-скоро у Марта, мислейки си, че Андре може би щеше да потърси някакъв начин да си отмъсти за последните си часове във Венеция и за унижителната сигурност, че ще отпътува сам след неуспешния си престой. Не беше в природата му да отстъпва без някаква компенсация. Студено пресметлив, той бе способен на усърдно подготвени ходове. И затова тя трябваше да бъде предпазлива чак до тръгването му, да бъде нащрек.

Тя прекоси пазара, целия осветен. Окачени над сергиите с плодове и зеленчуци, редица от бутове шунка блестяха в обвивката си от станиол като тежки метални късове. Изпитваше желание да спре и си купи портокали, огненочервени под ослепителната светлина на лампите, но се почувствува уморена, с отпуснати крака и побърза да се прибере. Малко след това от прозорчето на някакво мазе пред нея изскочи котка, която прекоси улицата с три скока и изчезна. От възмущение дишането ѝ спря, тя си даде сметка колко бяха отслабнали нервите ѝ и си каза, че нямаше да има достатъчно съпротивителни сили, за да издържа повече, без да се поддава на този натиск, който Андре упражняваше върху нея вече толкова дни.

Карло спеше пред телевизора, по който предаваха футболен мач, а Марта четеше в съседната стая. Тя веднага изтича радостна към Елен и ѝ съобщи, че преди един час Ласнер се обади по телефона. От Рим! От летището! Оставил телефонния номер на хотела!

— Не знаех къде да те търся...

Марта се оттегли тихо със своите миши стъпки и Елен, останала сама, позвъни.

Свърза се много бързо с Ласнер, чийто глас сякаш изведнъж я ободри. Каза ѝ, че напуснал Бейрут с големи трудности, едва успял да вземе самолет от военното летище, тъй като същия ден международното летище било атакувано. Самолетът се приземил в Атина и там — отново чакане. И тези пречки били причината да пропусне нощния влак. Но щял да тръгне утре сутринта със самолет за Милано, да уреди там работите си, без да губи нито минута, за да отиде при нея. Кога? Вечерта, разбира се! Ливан ли? Ще ѝ разкаже. Тя как е? Не го ли е забравила? Спомня ли си наистина за него? Тя му отговори със същия шеговито-любовен тон. Вечерта тя щеше да си бъде в къщи, щеше да го чака. „Разчитам много на това“, каза той весело. Тя се стремеше по гласа му да си представи израза на лицето, устните, очите му. Под така обикновените думи на нежност се разкриваше светът на любовта, в който можеше да се живее въпреки болката, омразата, опасността.

Тя се върна при Марта и Карло. И двамата не знаеха за присъствието на Андре във Венеция. Елен не бе им казала, за да не ги безпокои.

— Виждаш ли — казваше Марта, — твоят хороскоп излезе верен: „Щастливи новини за седмицата!“

Марта вярваше в астрологията. Някога даже си бе купила един талисман, „притежаващ, както се казваше в бележката, благотворното влияние на звездите и силата на ум“. Това беше някаква значка, която представляваше африканска маска. Заинтересувала се бе също така и за магьосника Инарим, от индийски произход, „пазител на тайните на една тибетска секта, които му позволяват да влиза в общение със свръхестествените сили“. Но тя бе скрила всичко това от Карло, който се отличаваше със здрав разум и сигурно щеше да ѝ се подиграе. Трябва да се добави, че самата тя се бе отказала да потърси съвет от магьосника, понеже разглеждайки проспектите, се усъмни, че Инарим може да представлява анаграма на Марини.

На другата сутрин Елен се зае с помощта на Адалджиза да сложи в ред цялата къща и като завършек на празничната украса смени завесите на своята стая, искаше да бъдат по-леки, по-шумящи. Купи също така дълги холандски перуники. Предупреди ѝ Палиеро за предстоящото връщане на Ласнер. Ласнер се бе заинтересувал за Ана-Мария и тя го бе успокоила, макар че досега в здравословното състояние на младата жена още нямаше подобрение.

После отиде на пазара, за да намери магазин, от който би могла да наеме пишеща машина, защото бе приела сериозно предложението на госпожа Поли да препише мемоарите ѝ. Тези занимания не можаха да премахнат безпокойството, което я беше обзело от мисълта за Андре.

Странно, но този следобед госпожа Поли дори и не спомена за неговото посещение. Елен напразно очакваше обичайните ѝ страстни коментари. Тя само каза:

— Надявам се, че този грубиян чу достатъчно работи вчера, за да престане да ви безпокои.

Всъщност тя, изглежда, бързаше да премине към своите лични работи, тоест редактирането на спомените ѝ. Предната вечер бе записала още една значителна част, а бе събрала също така и свои снимки от младите си години. Сега вече бе решила изданието да бъде илюстрирано, не толкова от самовлюбеност, колкото, за да докаже колко привлекателно и достойно за истинско щастие същество е била.

Елен с изненада откри в снимките една стройна и изящна девойка, с тънки бедра и живи очи, с чертите на госпожа Поли.

— Нали съм била красива?

— Много красива.

— Аз също чаках любовта. Колко глупав може да бъде човек на тези години, боже мой! Майка ми имаше странни капризи. Бе поръчала да построят във Фрегена една къща, с много лош вкус — новоизлюпени богаташи, нали знаете, — с невероятен басейн по средата на голям салон, заобиколен от морски чудовища със зурли и люспи. Искаше също така да държи при себе си лъвчето, което ѝ бе донесъл от Етиопия един от нейните приятели-офицери. Когато порасна, лъвчето изпокъса всички фотьойли. Слугите се страхуваха от него. При това миришеше много. Ето снимката на майка ми с нейния

звяр. — (Елен видя една висока жена с безизразен поглед, с диадема на главата, държаща синджира на своето лъвче...) — Всъщност тя беше лекомислено създание, което се отегчаваше много, въпреки цялото си богатство. Имаше истински интереси само към медицината, защото смяташе, че е засегната от някаква болест и всеки ден викаше при себе си своя лекар, с когото, мисля, че започна накрая да споделя и леглото. Казвам „мисля“, защото ми се струваше, че посещенията на този, лекар я развеселяваха и сякаш успокояваха. Тя съвсем малко се занимаваше с мене, но мечтаеше да ме омъжи за аристократ. На младите хора с титли, които канеше на гости, подшушваше сумата на моята зестра. Аз пет пари не давах дали ще бъда, или не графиня или маркиза. Казах ви вече: като истинска идиотка чаках любовта! И когато някое от тези момчета ме притиснеше твърде много, аз му прошепвах, че си имам любовник. Спомням си веднъж как един от тях, измежду най-упоритите, ми бе отговорил, че за него това няма значение. Но аз му възразих, че държа много на този любовник и че след като се оженим, той ще трябва да ме дели с него. Тогава моят наивник се нацупи. Бях попаднала в целта. Той каза, че ще размисли. Кой знае дали нямаше да отстъпи, ако бяхме удвоили зестрата! После дойде моят бъдещ мъж, предпочитаният от моя баща кандидат, и все по финансови съображения. Погледнете тази глава!

На снимката тя бе във венчална рокля, лукава и свежа, до едно слабо момче с тънки устни и решителен поглед.

— Истински романтик! С тази разлика, че вместо стихотворение, той можеше всеки момент да ви издекламира курсовете на борсата и да замести лунната светлина с покачване цените на каучука!

Тя въздъхна и добави:

— Нали вашият Рембо се питаше кога ще изчезне „безкрайното робство на жената“?

В четири часа Елен я напусна за урока по английски при Марио. Марио се връщаше от училище в четири и половина. Тя си спомни за своите собствени завръщания. Определяха ѝ маршрут, по който да върви след часовете, майка ѝ я контролираше за колко време ще си дойде. Случваше се Елен да побърза, тръгвайки някоя вечер по стръмния склон на брега, привлечена от безкрая и чувството за

свобода, което ѝ вдъхваше приливът на вълните върху речните камъни. Това бяха странни моменти на раздвоение между щастието и безпокойството. И сега, в този венециански следобед, Елен, очаквайки Ласнер, изпитваше отново удоволствието, примесено със страх, когато чуеше зад себе си стъпки.

Когато пристигна, Марио вече се беше върнал. Котаракът Касиус дремеше, свит на кълбо до готварската печка, под едно въже с чаршафи, които Адалджиза бе простряла да съхнат и които под силната светлина на полилея блестяха като корабни платна, огрени от слънцето.

5.

Още с пристигането си в Милано Ласнер най-напред взе колата си от гаража. После разговаря в Агенцията с Ерколе Фиоре за своето пребиваване в Ливан и за документите, които носеше оттам: разбити улици в Бейрут, трупове в развалините, палестински лагери, разрушени села...

— Жънат нещастие — каза Фиоре и запита: — Как се развиват нещата там?

— Продължават да се изстребват взаимно. И има опасност да продължават все така.

— И тук има същата опасност — отвърна Фиоре.

Телефонът иззвъня и той прояви нетърпение:

— След малко! — и продължи: — Хората се страхуват. Страхуват се от всичко: от болести, от атомна война, от тероризма... Те се стремят към сигурност и стабилност. Искат гаранции срещу всякакви опасности. Някои мечтаят за рай, в който най-сетне ще бъдат спокойни, а е добре известно, че тревогата прави хората поинтелигентни. Нашите италианци например никога не са били така интелигентни от Борджиите насам. Мисълта, че за тях всичко може да бъде проиграно в една кола, нападната до тротоара, или с една бомба в някоя банка или голям магазин, ги вдъхновява.

Ласнер каза, че намира този хумор за малко пресилен.

— Хайде, хайде — извика Фиоре. — Повечето от хората не знаят какво да правят с живота си. Често те даже не знаят, че живеят. Присъствието на някаква опасност ги кара да осъзнаят най-сетне, че живеят. Но дойде ми на ум — Норо...

Тези несвързани думи предизвикаха тревога у Ласнер...

— Какво Норо?

Пак телефонът. Сигурно...

— Разбрано, но след малко — каза Фиоре и затвори телефона. — Норо ми говори вчера за тебе. Казах му, че днес се връщаш. Иска да те види непременно.

— Пак ли по делото Скабия?

— Така ми се струва... Знаеш ли, че са го заплашвали? С обаждания по телефона и анонимни писма му обещаваат първокласно погребение.

— Според твоята теория това ще изостри неговия ум?

— Той изпрати жена си и дъщеря си в провинцията, а сам се настани в малък апартамент близо до префектурата. Двама телохранители бдят над него. Другите обаче от време на време му доказват, че го следят отблизо.

— Кои други?

— Знам ли? Може би самият той ще ти каже.

Преди да напусне Агенцията, Ласнер телефонира у Марта, но тя му каза, че Елен рано е излязла. Трябваше ли да ѝ предаде нещо? Щеше да изпрати Амалия. Не, не, нямаше нищо спешно. Само знак на внимание. И потвърди, че ще се върне същата вечер, но тъй като имаше някои задължения следобед, не можеше да каже точно в колко часа.

От другия край на жицата Марта започна да се превзема, каза, че Елен била така щастлива от неговото завръщане, че цялата била преобразена и така нататък. Ама че досадна беше тази стара жена!

Преди да отиде при Норо, той обядва набързо в бюфета на гарата и се отби в къщи. Веднага откри, че в негово отсъствие са влизали в ателието му, оставено както обикновено незаключено. Нищо не бе откраднато. А и нямаше нищо особено за взимане. Все пак редът на книгите върху една етажерка бе разбъркан, той бе сигурен. Освен това бяха пъхнали докрай едно чекмедже, което заяждаше по жлебовете, и не бяха заличили следите от стъпки по плочките в банята.

Той взе един душ, дооправи тоалета си, тъй като бе излязъл набързо рано сутринта от хотела в Рим, преди да отиде на летището. Накрая, с хавлиена кърпа около кръста, се върна в ателието и се загледа за миг в тесния, почти празен скрин, в леглото и неговата овехтяла покривка, в голата маса и няколкото увеличени снимки над масата. Всичко бе възможно най-обикновено. Общо взето, той малко се грижеше за обстановката, сред която живееше и по време на пътуванията си се приспособяваше лесно към най-голите, най-безличните хотелски стаи.

С ръце на кръста, той застана неподвижен по средата на стаята, убеден, че последното нахълтване няма невинния характер на предишните. После се приближи до прозореца. Долу, леко закриван от завесата, бе булевардът. На кръстопътя — сигналните светлини, спирането, дисциплинираното потегляне на колите. Цял един гъмжащ, шумен живот с неговите милиони живи хора... И той отстранен, изолиран поради това чувство на зависимост от една неизбежност, която беше извън човешките възможности. Спомни си, че бе чел показанията на един войник от Първата световна война, спасил се като по чудо от екзекуциите за назидание, който бе чакал — докато офицерът преброявал хората един по един и карал всеки втори да излиза пред строя, — за да види дали лудостта ще връхлети върху него, или ще го пощади. Ласнер бе обзет не от страх, а от съзнанието за някаква невидима, тайна опасност, на която не можеше да се противопостави с равностойно оръжие. Той отново се върна в банята, за да се облече, дълго разглежда следите по плочките, следите на призрака, който от няколко седмици го дебнеше със своите замъглени очи.

Време беше да отиде при Норо.

— Искал си да ме видиш?

— Точно така. Прощавай, че те накарах да чакаш.

Вместо на мястото си зад бюрото, Норо отиде да седне на облегалката на един фотьойл, близо до Ласнер.

— Фиоре ми каза, че ще се върнеш днес. Искан да се възползувам от случая и да си поговорим.

Норо беше все същият, с неговия раздразнен от ларингита глас и нос като патладжан по средата на лицето.

— Да поговорим за какво? Наистина ли се интересуваш от арабите?

— Интересувам се от тебе.

— По делото Скабия ли?

— В известен смисъл — да.

— Какво ще рече в известен смисъл?

— Добре, слушай. Може би Фиоре ти е казал за заплахите, на които съм подложен от известно време насам. Началниците ми държат

да взема предохранителни мерки. Съгласих се, макар че ми изглежда смешно да ме карат един вид всяка вечер да проверявам дали няма нещо под леглото ми. Но и ти също си получил анонимни писма.

— Писма не. Няколко телефонни обаждания. И струва ми се, скоро са влизали в жилището ми.

— Значи сигурно е, че и теб искат да сплашат, но нашите случаи са различни, ако мога така да се изразя.

— По какво се различават?

— От мен се иска да не се вдига шум около следствието, което вода. Не че е много напреднало, но представи си, след малката сцена тук с младежа, за когото си спомняш, ние успяхме да открием и проследим неговите приятели. И това ни доведе... Добре. Ние държим само края на една нишка, наистина тънка, но все пак това е по-добре от нищо. Значи гледат на моята дейност съвсем сериозно, безпокоят се и оттам идват заплахите, с цел да ми се попречи да продължа. И всичко това на нивото на най-големите спекуланти с валута, чиито крупни сделки са засегнати. При теб се касае за съвсем друго нещо.

— Трябва ли да се радвам от това? — попита Ласнер, като прие късата пура, която Норо му предложи.

Норо направи няколко крачки из стаята и се върна към Ласнер.

— Дейците от крайната десница, ръководени умело от хората, за които току-що ти говорих, са момчета, които се навиват един друг. Същото е и при червените, разбира се. Те са добрите, честните, пазителите на истината. Срещу другите, срещу онези, които отказват да се преклонят или да ги следват — никаква милост. Тяхната кауза, една малко или много мътна кауза, стои над всичко и забранява всякакви чувства. И ти, в последна сметка, си нарушил правилото, сътрудничил си на неприятеля, като си приел да защитаваш каузата на Скабия. Не е трябвало да се месиш в тая работа. Трябвало е да се придържаш към един вид обективно съучастие. С други думи да мълчиш, да се спотайваш. Твоето поведение, снимките, интервютата, които осъждат техните действия, са нетърпимо предизвикателство, което според тях трябва да се накаже. А за тях да се наказва, значи да се убива.

— Казвах това, което трябваше да кажа и което мислех.

— И тъкмо заради този стремеж да кажат какво мислят, толкова журналисти стават тяхна прицелна точка.

С израз на голямо задоволство, с отметната назад глава Норо смукна от пурата си и издуха дима.

— В миналото — поде той — се използваше рициново масло и палката. Очистителното и боят излязоха от мода. Днес за очистително смятат единствено куршума и гранатата. Имай предвид, че съм ти го казал.

— Благодаря за информацията.

— Затова те извиках. А сега изслушай и този съвет: не се застоявай в Милано.

— Наистина ли е толкова опасно?

— Моите източници са сигурни.

Малко скептично настроен (тези полицаи имат навика да преувеличават нещата), Ласнер смачка със своята изгорена ръка пурата си в пепелника и закопча шлифера и колана си. В главата му сякаш се движеше махало на часовник. Той си спомни Никарагуа. Правителствени войници бяха извели на разстрел един сандинист, мъж на неговата възраст, който беше гол до кръста и стоеше с гръб към дървото... Пронизвайки листака, слънцето осветяваше тялото му с малки светли петна. Докато наказателният взвод се подготвяше, сандинистът гледаше напрегнато към Ласнер и този поглед той не можеше да забрави и досега.

Ласнер стана.

— Видял съм много хора да умират — каза той уморено.

— Всички мъртви си приличат. Не оставай в Милано.

Ласнер потърси шапката си.

— Когато бях в Южна Америка — каза той вече на прага, — чух да се говори за лов на хора. Бели ловци преследвали индианците като дивеч в горите на Парагвай и на Бразилия.

— Дивеч е точната дума — отвърна Норо, подавайки му ръка. — Ето че ти и аз се превърнахме на индианци.

6.

Андре се забави в Маргера много повече, отколкото предполагаше, и след връщането си във Венеция научи в хотела, че е пропуснал едно повикване по телефона от Лион. За всеки случай му бяха определили нов разговор в шест часа.

Отиде в бара, където Чатауей, седнал вече в компанията на млада руса жена, го покани да се присъедини към тях. Младата жена се казваше Анита. Тя сигурно бе на около тридесетина години и седеше с кръстосани на високата табуретка крака, а задникът ѝ бе красиво закръглен върху седалката под тежестта на собственото ѝ тегло. Тя пушеше и винаги когато изтърсваше пепелта от цигарата си в пепелника, гривните ѝ с евтини украшения дрънчаха. Стори му се весела и приятна със сините си очи, прекалено сини за неговия вкус, с добре очертаните си устни, със същия коралово розов цвят, както и обиците ѝ.

— Какво става с кораба?

Чатауей каза, че всичко преминало забележително. Съвсем. Персоналът на кораборемонтната работилница бил чудесен. Тези италианци имали удивителен усет към механиката. След пуцането на яхтата във вода — без никакви истории — провели изпитания чак до Торчело. Сега яхтата била закотвена в канала, точно зад хотела.

— Така утре ще мога да натоваря направо багажа си. И — курс към Гърция.

Двамата разговаряха на английски. Младата жена, която не разбираше разговора им, продължаваше да пуши, с вирната във въздуха цигара и лакът, опрян на тезгяха. Понякога отпиваше съвсем малки глътки от своя вермут с котешка грациозност.

— Къде уловихте това момиче? — запита Андре.

— Тук беше.

— Италианка ли е?

— Не зная нищо. Струва ми се, словенка.

Анита сякаш отгатна, че говорят за нея, обърна лице към тях и прокара ръка по косата си с престолено безразличие.

— Идва ми на ум една идея — каза Чатауей, на когото алкохолът вече придаваше лукав вид.

— Кажете.

— Можем да поканим на вечеря нашата френска приятелка, как се казваше? Мис Елен, нали? Снощи тя не беше свободна и изглеждаше притеснена. Какво мислите за тази вечер?

Андре се усмихна. Това предложение го забавляваше. Елен в компания с тая глупачка! Представяше си я с нейния скромнен, интеллигентен вид до тази пачавра!

— Малко е късно може би. Чакам в шест часа важен телефонен разговор.

— Не е толкова късно, приятелю. Ще уредим малка нощна разходка за четиримата с моята яхта по тази историческа лагуна. Имам две затоплени кабинни с всички удобства. От ресторанта ще вземем яденето. Колкото до напитките, на борда имам каквото трябва. Представяте ли си? С шампанското, със свещите?

— Представям си...

— А в полунощ ще слезем в Сан Микеле! Гробищата, мракът, стенанията на вятъра в кипарисите — ще бъде по Шекспировски! Нашите красиви приятелки непременно харесат това. Знае се, че жените обичат мрачните гледки!

— А ако лошото време ни попречи?

— Хайде, хайде! В този момент барометърът е добър, а водата е гладка като писта за хокей на лед. А колкото до плаването, имайте предвид, че съм пенсионер от Кралския флот. Хайде, решете се!

— Ще видя — каза Андре уклончиво.

Всъщност той знаеше, че проектът е неосъществим. Сега Чатауей се бе обърнал към Анита и разговаряше с нея на своя лош италиански език. Той сигурно ѝ обясняваше своята великолепна идея, която очевидно силно го възбуждаше. Под светлината бръснатият му череп изглеждаше още по-розов, а по врата му се образуваха подутини като възглавнички.

Вътрешният телефон извън зад бармана, който вдигна слушалката и направи знак на Андре:

— Господин Мере? В кабината, викат ви от Лион.

Когато се върна в бара, той намери Чатауей и приятелката му седнали сега на маса. Англичанинът продължаваше да разказва. Тя се усмихваше и от нейна страна това не бе само от учтивост. Явно той я забавляваше.

— Е, добре — запита Чатауей. — Решихте ли?

— Не можах да се свържа с нея по телефона. Трябва да отида у тях. Не е далече.

— Ще чакаме тук. Ако е съгласна, обадете ми се по телефона, за да почна приготовленията.

Андре взе пардесюто си от гардероба. Съзнаваше, че действа от чиста суета, само за да поддържа у англичанина илюзията, че Елен е все още негова, че поведението ѝ от миналата вечер няма никакво значение. Самият той бе казал, че тя е малко изнервена. Глупава лъжа. Упрекваше се за това, но същевременно беше убеден, че единствено желанието да види отново Елен го бе подтикнало непреодолимо да я потърси в нощта. А нощта беше студена безмълвна. Англичанинът имаше право. Повърхността на лагуната оставаше съвсем гладка и върху нея преминаваха отражения, които едва потрепваха. По-нататък, закотвена пред един дворец на голям кол, боядисан спираловидно в бяло и червено, стоеше моторна лодка, която блестеше под светлината на една улична лампа и му напомняше за предложението на Чатауей, особено за намека за двете кабинни. Представи си тялото на Елен, изтегнато върху тясната кушетка, пожела го с особен гняв, видя я разбунтувана, отблъскваща го и как той я смазва под тежестта си, обладавайки я насила, „... за да знае потомството, че то е твое...“. Той си спомни не без известна самоирония думите на папа Александър III при обявяване на господството на дожда над морето. Къде беше собствената му власт над Елен? И ако тя бе казала истината, ако не искаше да го мами, нейният фотограф щеше да се появи скоро. А може би вече бяха заедно. Той бе мислил през целия ден в Маргера за това с горчива тъга.

Андре прекоси Риалто сред редица от затворени будки. В сянката се очертаваха дворците, оградени от колони, не така внушителни,

както през деня, а пред тях бяха наредени коловете за привързване на лодки, като за отбрана. Той бе недоволен от себе си. Въпреки решението си, не бе успял да се преструва докрай пред Елен. Но как да започне да се държи сантиментално, когато презираше това? И за какво да я моли? Жените наистина обичат да ги молят, обичат мъжът да им даде да разберат колко силна власт имат те над него. Съгласен бе с това, но същевременно признаваше неспособността си да изпълнява глупавата роля на лудо влюбен! Завиждаше на Чатауей, завиждаше на тези, които сменят жените една след друга. С Елен трябваше да разговаря, както тя очакваше, както сигурно правеше нейният фотограф — с голяма доза „сироп“. Трябваше да й каже, че не може без нея, което в известна степен беше вярно. Но как да й го каже? Как да го признае? Във всички случаи твърде лошо беше изиграл ролята си и се бе изложил. Или по-точно казано — беше загубил. Но той не се бе примирил напълно, най-силната брънка гордост у него отказваше да се примири. И като помисли, че в Париж имаше цяла върволица от жени, някои от които омъжени, които чакаха само един знак, за да му се отдадат! А той харесваше само това момиче! Да умреш от смях! Но съвсем не му беше до смях. Спомни си за Тереза, не без тръпчива досада, досада, че мисълта за Елен го преследваше и в леглото, опустошаваше го до такава степен, че предизвика и това безсмислено насилие.

Къщата на Елен се появи след завоя и той забави крачка, поемайки по малката уличка. Стъпките му отекваха по плочите, осветени в синьо от високо закачения фенер. Нито един прозорец на къщата не светеше, работилницата беше пуста. Наведен над прозорчето, той видя в мрака на мястото на камината една блещукаща точка, която сякаш го гледеше като голямо червено око.

Вратата към коридора беше оставена отворена. Може би тръгвайки си, дърводелецът бе забравил да заключи. Вероятно някакъв пазач (той не знаеше за Адалджиза) щеше да го направи. Затова трябваше да се пази, да не се остави да го изненадат.

Качи се до първия етаж.

Вратата на Елен също не бе заключена. Трябваше само да натисне дръжката. Тази разтворена къща, достъпна за всеки пристигнал, му подсказа изведнъж мисълта, че Елен сигурно бе наблизо, може би у съседите. Запали лампата. В първата стая

увеличените снимки бяха поставени върху преградните стени, тапицирани с екзотични птици. Други бяха натрупани на дълга маса. Тук нямаше никакъв портрет на Елен. Всичко беше безинтересно. Единственото, което задържа малко вниманието му, беше големият букет цветя върху малката масичка. Пристъпи малко напред, после отново се спря и се послуша. Нищо. Сякаш цялата сграда се намираще на дъното на морето. Проникна в следващата стая. Спалня, цялата украсена, цялата готова за любов. И тук цветя, перуники. Грижливо затворени, завесите създаваха спокойна атмосфера на интимност. Върху леглото бе прострян съвсем лек син пенъоар, долната част, на който бе нагъната така, че напомняше формите на жена върху свежите чаршафи с подаващи се от пенъоара крака. Раздразнен, той взе пенъоара, усети в ръката си мекия плат и го захвърли напосоки. Той полети към прозореца и падна. Завесите леко се раздвижиха, сякаш създадоха впечатлението, че зад тях има човек. Направи две крачки, стигна до тях, разтвори ги, видя Венеция, океана от покриви като неподвижни вълни, замръзнали сякаш внезапно, както вълните на северните морета. Светлини пронизваха здрача и всяка от тях говореше за същества, които едва ли изпитваха, едва ли можеха да изпитват желание като неговото желание да убива, някаква кръвна омраза.

Той пушна пердетата и реши, че трябва да заличи всякакви следи от своето нахълтване. Взе пенъоара, постави го отново на леглото, разстла го точно както го бе намерил. Едва излязъл от стаята, видя, че бе забравил да загаси и се върна с изопнати нерви. При пристигането си бе минал покрай снимките по стените, без да се спре и да ги разгледа, но сега видя само силни образи: американски полицаи — с каски и козирки, щитове и палки, — стрелящи по един булевард, замъглен от сълзотворен газ; партизани със сплескани носове на фона на настръхнали като саби листа на агаве; трупове на младежи, сгърчени върху стъпалата на една сграда, а на заден план — дребни кафяви войници в засада зад редица внушителни палми. Той се спря по-дълго пред снимката на мъж, гол до кръста, с ръце, вързани за едно дърво, с поглед, отправен не към дулата, а към обектива, с израз, който не издаваше нито безпокойство, нито страх. Нещо друго. Човек би помислил, че иска да избяга от телесната си обвивка, да се изтръгне от себе си само с поглед.

На улицата нощта докосна челото му като със студена ръка. Той ускори крачка, за да излезе от този квартал, да остави колкото се може по-скоро зад себе си огромната тежест от неприятни спомени.

Когато прекоси моста, часовникът сочеше повече от седем часа. По Канале Гранде се плъзгаше в посока към Сан Марко малко речно корабче, цялото осветено. Какво щеше да каже на Чатауей? Но боже мой! Какво значение имаше за него Чатауей. Все пак той реши да удържи на думата си и да му телефонира.

Отправи се към централната телефонна станция, даде на един телефонист номера на хотела, потърси бара и след това англичанина с нетърпение, което изгаряше гърдите му. Когато Чатауей се обади, той се опита да говори естествено, без да успее обаче да овладее напълно гласа си:

— Аз съм, Мере.

— А, скъпи Мере! Е? Какви са новините от вашата Елен? Приема ли? Идва ли на нашия малък празник?

Сигурно бе продължил да пие и сега говореше много бързо и разпалено.

— Елен не е в къщи и не зная къде да я намеря. Повярвайте ми, наистина съжалявам.

— Аз също съжалявам. Много съжалявам.

— Приятна вечер!

— Почакайте, Мере! Слушайте! Защо не... Андре вече беше излязъл от кабината.

7.

Следобед Марта отиде у Адалджиза, за да се види с Елен. Когато беше много развълнувана, Марта сякаш се задъхваше и говореше, като шумно поемаше въздух. Вместо да изпраща Амалия тя държала да дойде сама, за да съобщи на племенницата си, че по обед Ласнер позвънил от Милано. Съобщил, че ще се върне късно вечерта, понеже имал да върши много работи. Марта коментираше:

— За него денят там е много къс след такова отсъствие, това е ясно.

След този първоначален увод тя продължи да говори, седнала в стария люлеещ се стол, на фона на опънатите напъряно през стаята чаршафи. Носеше странна шапчица за дъжд, съвсем кръгла и с подбрадник, която придаваше на лицето ѝ вид на старо бебе. Елен не я слушаше повече или я слушаше разсеяно. Предпочиташе нищо да не смущава у нея приливите на спокойно щастие...

По-късно, след урока при Марио, тя помогна на Адалджиза в гладенето на бельото, за да не остава без работа, да не преживява толкова осезателно очакването. И когато Леарко се върна — той никак не беше измръзнал, въпреки че носеше само тънък дъждобран над работните си дрехи, — седнаха на масата.

Вечерта тя стана свидетел на една весела сцена между Леарко и неговия син заради Касиус. Котето се бе изпикало върху каскета на Леарко, след като дълго го бе влачило по пода, и освен че беше осквернен, каскетът издаваше силна миризма, защото за да прикрие станалото, Марио бе излял върху него някакъв парфюм на майка си. И комбинацията между обилната котешка урина и евтиния одеколон вонеше според Леарко така, че можеше да задуши всеки работник от Венета Кончини, даже и с газова маска! Марио не си позволи да твърди, че резултатът от невъздържаността на Касиус миришеше на роза, но обвини баща си в пристрастие и преувеличение.

Към девет часа Елен поиска да се върне в къщи. Когато се разделяха, Адалджиза ѝ каза:

— Не се безпокой. Сигурно е тръгнал много късно.

— А и пътят е задръстен — добави Леарко. — Повярвай ми, той няма да се върне преди полунощ.

След като се завърна в къщи обаче, Елен изпита безпокойство, срещу което разумът беше безсилен. В стаята си, легнала облечена в леглото, тя се опита да чете. Понякога, се стряскаше от стъпките навън. С изострен слух чуваше как някой се приближава с отекващи по плочите стъпки и когато той се отдалечаваше със същия монотонен ритъм, кръвта ѝ сякаш се оттегляше, изтичаше бавно от нея.

Тя си спомни как бе споделила желанието на Ласнер и как още от първия ден това желание чудесно бе съвпаднало с нейното. Ласнер бе направил от нея жена, той наистина я бе върнал към нейната истинска същност — да обича и да бъде щастлива в любовта. Той бе събудил жаждата за живот, потискана у нея дотогава. Тя мислеше за Ласнер със смътната надежда, че тази мисъл можеше да повлияе по някакъв начин на неговото пътуване в опасната неизвестност на нощта.

Малко след единадесет часа сирената на товарен кораб разкъса рязко тишината. После същата сирена изсвири кратко четири-пет пъти, сякаш това бяха удари върху собственото ѝ сърце. Трепереща, Елен стана, отиде в другата стая и се изправи до прозореца. Изтри влагата от едното стъкло и втренчи поглед в онази част от улицата, по която щеше да пристигне Ласнер. Между фасадите със спуснати капаци улицата приличаше на коридор, потънал в слабата светлина на фенера, който правеше още по-тъмни вдлъбнатините, изменяше формата на ъглите, напомняше някакъв декор без човешко присъствие, без връзка със света на живите.

Към един часа сутринта, допушвайки последните си цигари, тя се разхождаше сред увеличените снимки, които в нейните очи представляваха една гневна сюита. Всички погледи сякаш бяха съсредоточени върху нея, следяха всяка нейна стъпка, следеше я даже и смущаващият поглед на един мъж пред разстрел и в миг тя се обърка от всички тези погледи като от някакво невидимо присъствие. Този смут постепенно нарасна дотолкова, че тя, почувствувала го съвсем

осезателно, предпочете да се върне в стаята си. Там, изтощена, се отпусна на един фотьойл, неспособна да контролира мислите си, да надделее това дълбоко мъчително безпокойство.

Точно в десет часа Ласнер бе преминал през Верона, закъснял заради посещението си следобед при Норо и връщането си в Агенцията заради някои задължения и най-вече поради една объркана история с материали, която трябваше да уреди, преди да замине. При излизането си от Милано попадна сред обикновеното за края на деня задръстване. По-късно в околностите на Брешия един пороен дъжд го принуди да намали скоростта. Не беше вечерял истински, като се задоволи само с един сандвич и чаша бира в някакво селско кафене. По това време вече цял фойерверк от светкавици разкриваше тежките облаци над хълмовете и предвещаваеше приближаващия порой.

Както винаги при влажно време, изгорената му ръка, хванала здраво волана, сякаш беше набодена от множество игли. (Светлините на всички коли, които срещаше, бяха разлети от напоения с влага въздух.) А ако Норо казваше истината? Този тип изглеждаше добре осведомен! И сигурно като разбереше за заминаването му вечерта, същият този Норо щеше да си помисли — и с каква усмивка, — че се е уплашил, че Ласнер е послушал неговия съвет и е избягал със свит стомах за Венеция. Докато всъщност той бързаше, за да отиде при една жена! Разбира се, бе познавал и други жени, но никога не бе срещал жена, която така да озарява живота му, както го озаряваше Елен!

След Виченца, вече потънала в сън, нови ярки светкавици изтръгнаха от мрака пред него хаотичен пейзаж от дървета. Мисълта на Ласнер се прехвърляше ту на Елен, ту на Норо. Сред журналистите, жертви на атентати през миналата година, той си спомни своя приятел Казалено от „Ла Стампа“. За последен път бе срещнал Карло Казалено в Торино през октомври 1977 г., а през ноември той бе убит. Дали и той щеше да спи на различни места всяка нощ като него, като Норо и като толкова други? Щяха ли превърнат и него в подгонен индианец, бягащ от убежище в убежище с мъчителната тревога на преследвано животно? Срещна го гигантски югославски камион, чиито фарове

пронизваха сред потоци от дъжд мрака. Но той имаше Елен и ако наистина бе заплашен (в края на краищата Норо може би драматизираше нещата), трябваше да я предпази от всякакви рискове. Тази тревога за нея, тази сигурност, че ѝ дължи повече от всякога всичките си мисли, бяха за него още по-силно доказателство, че я обичаше. Километър след километър — Падуа остана зад него в нощта — той се приближаваше към нея и си я представяше под светлината на лампите, излъчваща нежността, която успокояваше у него всяка болка от живота.

Местре се показа с низ от светлини под съвсем накъсаното небе, с няколко звезди, попаднали в дъното на пролуките. Ласнер обичаше да слуша как Елен му разказва за своето детство, за къщата, облицована с червени плочки, за градината, за стаята ѝ под покрива... Тя навярно бе страдала от нещо, от което, изглежда, още беше наранена и подобно на повечето същества, изпитвали често такива сътресения, ѝ липсваше самоувереност. Така с мисълта за Елен той прекоси Местре, смълчан, сгушен в безмълвното излъчване на неговите улични лампи, с малкото още отворени кафенета в центъра.

Той срещна няколко коли по булеварда, който водеше Моста на свободата — шосето, което свързва Венеция със сушата. Вляво и вдясно мигаха светлини, потъващи в дълбокия мрак на лагуната. Други коли преминаваха край него и се губеха в мрака до момента, в който долови зад себе си ръмженето на мотор, хвърли поглед в ретро визьора и помисли, че някой иска да го надмине. На фона на луминесцентната ивица на Местре се очерта силуетът на мощен мотоциклет. Ласнер се изненада от странното поведение на моториста, който явно съзнателно поддържаше определена дистанция зад него. На задната седалка той различи един пътник, който също като водача носеше каска с козирка от плексиглас. От тази монолитност на машината и двамата мъже се излъчваше увереност и виртуозност.

Ласнер намали скоростта, за да провери. Но какво да провери? Мотоциклетът също намали скоростта си. Изумително! Нима Норо бе прав? Изглеждаше му невероятно. „Възможно е тези двама типове да се забавляват.“ Той още не бе истински обезпокоен. Но започна да наблюдава по-внимателно водача, прикрит зад каската и стегнат в кожено яке. Зад него, също така прикрит зад каската, пътникът държеше главата си наклонена надясно, на височината на рамото на

своя спътник, сякаш дебнеше Ласнер. Идвайки от Венеция, откъм площад „Рома“, една кола се размина с неговата и след това шосето остана празно. Точно в този момент мотоциклетът увеличи скоростта, а пътникът отпусна едната си ръка. И в края на ръката... Господи! Беше ли му необходимо време, за да разбере? Ласнер даде наляво, за да попречи на другия да го задмине, но мотористът продължи в зигзаг, съвзе се, фарът му освети цялото пространство, той възвърна предишната си самоувереност, после заби вдясно от Ласнер, който направи същата маневра. Срещу тях се появи камион, с огърлица от светлини в горния край на кабината. Ласнер сви вдясно и за да не бъде притиснат, мотоциклетистът намали скоростта, остави се да го надмине и — в разрез с правилата — пое с пълна скорост наляво. Ласнер се насочи към същата страна и видя над себе си обезумялото лице на шофьора на камиона, докосна товарната кола, но все пак успя да се задържи до оста на шосето. Дали тези маневри щяха да продължат чак до площадчето? Макар и широко, то бе задънено, с едно островче в средата, за крайната спирка, което бе подходящо за маневриране, за объркване на преследвачите. Като по телепатия, водачът на мотоциклета, изглежда, разбра намерението на Ласнер и се впусна с оглушителен шум вдясно. Без да губи присъствие на духа, Ласнер с рязко увеличение на скоростта отново излезе отпред, видя много добре автобуса, който идваше от Венеция, включи го в своите сметки, прецени скоростта му, ширината на каросерията, сигурен този път, че ще накара мотоциклетиста да се хвърли към насипа на железопътната линия пред опасността да бъде притиснат като сандвич. Но не трябваше да бъде толкова сигурен, защото за съжаление мотоциклетистът осуети маневрата му, отклони се в другата посока със смайваща ловкост, изгуби се отзад, изскочи отляво, възвърна си изведнъж цялата преднина. Като изстрелян от гигантски катапулт, той се изравни точно с височината на предната врата, със същата пукотевица, с главите на двамата убийци в каски, приличащи на извънземни същества, с оръжието на пътника, което той държеше в ръка, между гърба и гърдите на двете тела. Ласнер удари спирачките докрай, подхлъзна се с пронизително свистене на гумите, опита се да овладее машината — „животът ми е на карта“, — усети как цялото напрежение на колата се прехвърля върху нервите му. Колата се завъртя сама, неуправляема като полудял робот; цялото небе се

преобърна, прорязано от железопътните релси. В този момент по линията в посока към Местре премина с пълна скорост един влак с осветени прозорци, с лудия трясък на колелата си. Ужасно автобусът беше на десет метра, но не завиваше, а фаровете му бълваха светлина! Мотоциклетистът бе изчезнал. Ласнер натисна волана с всички сили. Цялата композиция — върху насипа, безкрайната върволица от вагони подскочи като на отскубнала се от ролката филмова лента. Над него на главозамайваща височина — автобусът. Тогава платното пропадна под Ласнер, който инстинктивно отхвърли назад гърдите си и вдигна юмруци в момента, в който главата му се пръскаше.

8.

Рано на другата сутрин от автобуса от Местре Палиеро видя край железопътната линия, на Моста на свободата останките от една лека кола с разбита предница. Един камион с кран се готвеше да я изтегли, а наоколо под дъжда стоически бдяха карабинери.

— Станало е снощи — каза съседът на Палиеро. — Има го и във вестника.

Палиеро взе от него вестника, прочете няколко реда в рубриката „В последния час“, които — невероятно! — съобщаваха, че Ласнер Уго, по неизяснени още причини, се хвърлил срещу автобуса, идващ от площад „Рома“. Сред пътниците нямало жертви, но шофьорът на леката кола се намирал в тежко състояние в Гражданската болница.

Нищо повече. За момент той остана поразен. Съседът му го изглежда силно изненадан, но не каза нищо.

Малко по-късно, слизайки от пътническото корабче, Палиеро се запита дали Елен е узнала новината. Да отиде ли при нея веднага? Той предпочете да се посъветва най-напред с Адалджиза и Леарко. Те не знаеха още нищо и силно развълнувана от съобщението, Адалджиза предложи да се качи при Елен.

Намери я ужасно бледа и вече облечена.

— Значи си узнала? — запита тя и се изплаши от нейното изражение.

Разбра, че Елен не знаеше нищо и обхвана главата си с ръце.

— Случило се е нещастие — извика тя и сълзите ѝ веднага потекоха.

Елен я притегли нежно към себе си, като я хвана за ръката. Очите ѝ не мигаха, изглеждаха съвсем сухи, стоманени.

— Мъртъв ли е? — запита тя с нисък глас.

— Станала е катастрофа на моста. Отнесли са го в болница. Палиеро ни каза. Той и Леарко ще те придружат.

Елен настоя:

— Ти не ми отговори. Мъртъв е, нали?

— Вестникът пише, че е ранен. Тежко ранен.

И тя отново започна да плаче.

— Ела — каза Елен със същата нежност. И те слязоха при двамата мъже.

Под дъжда, пред църквата „Сан Джовани е Паоло“, Колеоне, на своя кон, стоеше безразличен към света. За сградата на Гражданската болница, заобиколена от канала, водеше вход, украсен с крилат лъв. Елен, Леарко и Палиеро влязоха в обширния хол на старата Скуола Сан Марко. Палиеро отиде да се информира при портиерите. После се върна и каза:

— По-добре ще се осведомим долу.

Долу — това беше приемната, недалеч от един бивш манастир с няколко разлистени дървета и кладенец в средата на двора. Казаха им да почакаат. Някой щеше да дойде. Дойде една млада медицинска сестра, с която разговаряха в галерията, докато дъждът удряше по стъклата. Ласнер се намирал в отделението по травматология. Имал наранявания по черепа и счупвания. Лекуващият го лекар, доктор Колиери, щял да дойде към девет часа. Тя не можела да им каже нищо повече. Беше почти момиче, стройна в своята бяла престилка, с хубави розови бузи.

За Елен тези сведения не означаха нищо сигурно, но тя благодари на младата жена и се върна заедно с Леарко и Палиеро в чакалнята. Леарко ѝ каза, че не трябва да мисли за най-лошото, после замълча, съзнавайки, че в подобни случаи хората говорят банални неща. В този момент Елен ясно съзнаваше, че човекът, който може би сега се бореше със смъртта (тя не знаеше как да тълкува това, което ѝ бе казала сестрата), е единственият смисъл на живота ѝ и бе отчаяна от това, че самата тя не можеше да направи нищо за спасяването му. До най-съкровената дълбочина на своето съществуване тя изпитваше чувството на безсилие, на безполезност и завиждаше на тези, които знаеха да се молят, които можеха да успокояват скръбта си с една надежда, която нейният разум винаги бе отричал.

Колкото повече време минаваше сред монотонния шепот на дъжда, толкова по-затворена в себе си се чувствуваше тя. За нея вече не съществуваше нищо друго, освен това очакване и цялото ѝ съзнание

блуждаеше в една въображаема пустиня, създадена от собственото ѝ мъчително безпокойство.

По това време Андре бе слязъл, за да се присъедини към Чатауей в ресторанта на хотела. Сутринта, когато му се обади по телефона, за да се извини за поведението си от предната вечер, англичанинът, истински добряк, му отговори:

— Жалко за вас, скъпи. Хубавата Анита имаше една приятелка. Не бих могъл да кажа дали тя щеше да замести напълно мис Елен, но вие все пак щяхте да намерите удовлетворение при нея.

След това те решиха да закусят заедно, преди Чатауей да потегли в морето. А Андре беше решил да напусне Венеция още същата вечер, убеден, че в лицето на този фотограф — как се казваше? — Ласнер, има противник (той предпочиташе тази дума пред съперник), срещу когото не можеше да направи нищо. Поне за момента, защото кой знае дали някой ден, не много далечен може би, той нямаше да я види отново сама в Париж. И в този случай... Отново го овладя силна злоба, примесена с яд срещу самия себе си. Дали бе доверчив и глупав? Невероятно бе човек като него, смятан за проникателен (така да се каже), нито за момент да не помисли, че една толкова дълга раздяла (и тя свободна в един чужд град) можеше да завърши така. Без съмнение причината бе и в Ивон, която той не можеше да напусне, която трябваше да щади, една Ивон, която не участвуваше в този спомен и беше по-далечна за него, отколкото ако беше умряла преди двадесет години.

Докато го чакаше в ресторанта, Чатауей беше поръчал малко угощение, а транзисторът му беше пуснат до него на масата, за да чуе — съвсем тихо метеорологичната прогноза, предназначена за мореплавателите.

— Вие сгрешихте снощи, скъпи Мере, по лагуната беше толкова хубаво.

— А Сан Микеле?

— Дума да не става. Само след пет минути хубавото дете затрепери от ужас и зъбите му затракаха. Отведох я в хотела. В леглото се оказа голяма артистка, скъпи. Страшно находчива! И ми се закле, че приятелката, която предлагаше за вас, била също такава специалистка.

— Съжалявам — каза Андре.

Обикновена фраза. Всъщност той не съжаляваше за нищо. Елен продължаваше да живее в него. А и снощи, след посещенията в нейната стая, отношенията с всяка друга жена можеха да свършат като с Тереза.

— Надарени момичета се срещат по всички пристанища нали? — продължи Чатауей. — Но след Хавайските острови, повярвайте ми, не бях вкусвал нищо така сладко. Тя все пак не е словенка. От Линц, на Дунава е. Великолепно тяло! Гърди! Фотографирах я в най-различни пози и с най-обикновен апарат. Хубаво момиче и весело. За това допринесе до известна степен шампанското, но също така и слизането ни — макар и кратко — на острова-гробеще. Един вид метафизична реакция. А вие какво правихте снощи?

Той не даде възможност на Андре да отговори, а вдигна повелително показалеца си: по радиото съобщаваха метеорологичния бюлетин в края на една емисия от местни новини. Андре не им обърна внимание, забил нос в чинията си, но изведнъж наостри уши: през нощта бе станала катастрофа на влизане във Венеция. Някой си Ласнер Уго. На Моста на свободата колата му се бе сблъскала с един автобус. Той бил само ранен. Отнесли го в критично състояние в Гражданската болница. Резервирана диагноза. Уточняваха, че е журналист-фотограф и че току-що се е върнал от една репортерска мисия в Близкия Изток.

Приятният глас на говорителката — сигурно бе млада и красива — продължи да говори, но той не я слушаше вече, защото цялото му съзнание бе съсредоточено върху тази новина и върху заключенията, които той можеше да си направи. Срецу него Чатауей пиеше безразлично чая си и безразличието му в началото леко засегна Андре. Но в действителност защо трябваше англичанинът да се вълнува от това произшествие? Единствен Андре долавяше значението на случая. Друг глас, сега мъжки, съобщаваше за трафика на корабите в пристанището. Панамският танкер „Галатей“... гръцкият параход „Аделфи“... Всичко това принадлежеше на един друг свят. Последва метеорологичния бюлетин, който Чатауей изслуша с извънредно внимание. И накрая:

— На Адриатическо море, скъпи Мере не трябва да се доверяваме. Съвсем приятно, съвсем усмихнато и после изведнъж неузнаваемо.

Те се разделиха. Отначало Андре имаше намерение да придружи англичанина до неговата яхта. Но се отказа, защото бързаше да се върне в стаята си, да размисли за новото положение, което се създаваше за Елен от евентуалното изчезване на приятеля ѝ.

В хола той прегледа няколко ежедневника, но за катастрофата те казваха по-малко и от радиото — само кратка телеграма на Агенцията от последния час. Имаше обаче една малка подробност, на която той се спря: радиото беше съобщило за критично състояние, докато печатът — макар че новината очевидно бе стигнала до вестниците твърде късно — казваше: тежко състояние. Но и тази формулировка можеше да означава всичко.

Той взе асансьора и бързо се качи в стаята си.

Още от сутринта бе започнал да приготвя багажа си. Дали не трябваше да върне билета си за нощния влак? И да предупреди контрагента си от Лион? Разсъдъкът му отново стана студен и пресметлив. Помисли си, че можеше да отложи заминаването си с тридесет и шест часа. По-точно казано — с два дни, като уведоми за това и Париж. За да реши този въпрос, трябваше да прегледа отново и документацията си. Той седна на масата до прозореца, по чиито стъкла дъждът биеше като чакъл, но всичките му мисли криволичеха в лабиринт от черни острови. Ако това момче умреше, имаше ли шанс той, Андре, да си върне Елен? Тя сигурно щеше да бъде дълбоко засегната. Може би въпреки всичко тогава той щеше да представлява за нея една помощ, една подкрепа? Може би тогава тя по-охотно щеше да напусне този град, в който я бе споходило нещастieto? Като разсъждаваше така, съвсем сухо, без да влага и най-малката доза чувство, той отново стана такъв, какъвто си беше всъщност. Никога не бе свързвал смъртта — както своята, така и чуждата — с усещането за ужас и за тайнственост, с които другите я обременяваха. Още нищо не бе проиграно. Той бе помислил, че е загубил Елен, но сега кой можеше да каже това? Добре. Какво всъщност трябваше да предприеме? Да телефонира в болницата? Най-добре беше да отиде. Сигурно и Елен беше вече там.

9.

— Не чакайте повече, ако имате работа, моля ви — каза Елен на своите приятели. (Наистина в десет часа доктор Колиери, който отдавна бе пристигнал, още не беше влязъл в кабинета си.)

Леарко и Палиеро запротестираха. Хайде, хайде! Те ще почакаат заедно с нея. За Палиеро нямаше никакъв проблем, а преди да се разделят с Адалджиза, Леарко ѝ бе поръчал да съобщи на един другар от завода.

Понеже в чакалнята бяха дошли и други хора, двамата мъже излязоха да пушат под галерията, опрени на стеничката край стария манастир. Вече не валеше. В съседния коридор бродеше една котка, кършейки рамене.

Елен никога не беше мислила за смъртта като днес, убедена, че може би най-голямото нещастие е да надживееш човека, когото обичаш. Колкото повече време минаваше, толкова у нея се задълбочаваше впечатлението, че душата ѝ се отделя от тялото. Тя се чувствуваше вътрешно съвсем изсушена, не можеше даже и да плаче, както мълчаливо плачеше една стара жена недалеч от нея, с вкаменени черти, с ръце, отпуснати в скута, без даже да помисля да бърше сълзите си, а сълзите върху това неизразително лице представяха покъртителен образ на човешката скръб.

Към десет и половина младата сестра се появи отново. Лицето ѝ бе все така сериозно, погледът замислен. Тя направи знак на Елен, като ѝ каза:

— Докторът ще ви приеме. Елате.

Елен я последва, уверена, че всичко щеше да се реши за няколко минути.

Също в бяла престилка, доктор Колиери я прие в кабинета си, покани я да седне. Беше висок на ръст, мургав, с разчорлени коси.

— Госпожа Морел, нали? — (Той говореше френски малко отсечено.) — Добре. Господин Ласнер страда от травма на черепа.

Електроенцефалограмата е нарушена. Класически. Очните дъна са нормални. Нищо повече. Има също счупване на лявата ръка. Неголямо. Накрая — счупени ребра. Оттам и възпаление на плеврата. И една много грозна рана в хълбока, предизвикана, мисля, от острата ламарина. Изгубил е кръв. Много. В крайна сметка всичко това може да се излекува. Можеше да бъде и по-лошо.

— Може ли да го видя?

— Госпожо, трябва му спокойствие, почивка. Никакво движение, никакво вълнение. Диша трудно, възпаление на плеврата, нали разбирате? Това е.

— Кога мога да говоря с него?

— Утре вечер. Едва утре вечер. Оставете ни да направим необходимото. Не е на парчета, но нали разбирате?

Тя го гледаше с безгранична благодарност и сега, да, сълзите ѝ бликнаха, обзе я сияеща топлина.

Лекарят я изпрати до входа. Тя знаеше същественото, а същественото бе, че Ласнер ще живее. Вече не можеше да говори от вълнение, сърцето ѝ биеше силно, тревогата ѝ отслабваше и тя усещаше чудната тежест на любовта, сякаш носеше в себе си дете. Точно в момента, когато доктор Колиери вече хващаше дръжката на вратата, тя го запитва:

— Извинете, но аз не зная точно обстоятелствата по катастрофата. Зная само малкото, което пресата казва за тях.

— О, невероятна катастрофа, госпожо. Преди подхлъзването шофьорът на автобуса е видял господин Ласнер да маневрира по странен начин, за да попречи на един мотоциклет да го задмине. При това един от пътниците, който е седял отпред, е казал на карабинерите, че поведението на въпросния мотоциклет не е било съвсем нормално. Но нощ, знаете. Това е.

— Какво мислят следователите?

— Не бих могъл да ви кажа. Без съмнение те чакат възможността да разпитат ранения. Но смятам, че биха желали също да открият и двамата мотоциклетисти.

Още щом се раздели с доктор Колиери, в коридора Елен мигновено схвана смисъла на това преследване и в съзнанието ѝ

изникна образът на луда жена, с разпуснати коси, тичаща неспирно из безкрайни зали. Тя изобщо не се съмняваше, че чисто и просто се бяха опитали да обърнат Ласнер, да го убият. Тази мисъл до такава степен смрази кръвта ѝ, че трябваше да забави крачка. Значи нищо не беше спечелено. Това беше само една отсрочка. Защо да забравяме, че можеха да започнат отново? „Да започнат“ означаваше за нея не толкова действие на група хора, колкото едно нещастие, насочено срещу Ласнер, нещастие със страшен поглед, като онзи на непознатия от снимката, поглед, който винаги я преследваше. (Тя си спомни, че за текста към тази снимка Ласнер бе избрал един стих от Чезаре Павезе: „Смъртта ще дойде и тя ще има твоя поглед...“) От всичко това разумът ѝ се бунтуваше също както ако доктор Колиери ѝ бе съобщил, че е открил у Ласнер някоя неизлечима болест. Когато излезе от коридора и видя зеленината на манастирския двор, тя направи усилие да овладее смущението си, да не стигне до нервен срив. Леарко и Палиеро, които я следяха с поглед, идваха вече насреща ѝ. Тя реши да им разкаже само за състоянието на Ласнер, без да им казва нищо за катастрофата. Не веднага. Не сега. За да им говори за това, трябваше да изчака да стихне в нея този ужас, от който сърцето ѝ тръпнеше.

Кафенето срещу болницата, на другия бряг на канала, се наричаше „Il Cavallo“, конят. Възхищение към ездата и презрение към ездача? Това се стори забавно на Андре. Прав пред тезгяха, близо до входа, за да може да наблюдава площада, Андре си представяше Елен зад тези стени. В последния момент се поколеба да влезе в болницата, за да се осведоми. По-добре беше да изчака Елен да излезе. Тогава по-лесно щеше да съгласува поведението си с нейното. Но това чакане бе цяло мъчение, защото бе обкръжен от шумни клиенти, без да се смята радиото, което не преставаше да предава глупости.

Той хвърли една банкнота на тезгяха и си тръгна, без да се интересува от рестото. Навън го посрещна свеж въздух. Три монахини, с издути от вятъра черни була, вървяха направо към черквата. След минаването им площадът остана пуст, с бледата светлина след дъжда, с Колеоне, стъпил високо на своя цокъл, на чието рамо бе кацнал гълъб. Андре се отправи към моста.

Облакътен на парапета, той остана така за миг, като пушеше и гледаше преминаването на една лодка по канала, натоварена с плодове и зеленчуци. Лодката се спря под един прозорец, откъдето една жена спусна кошница, вързана на въже. Тази малка сцена между безгрижния търговец и хитрата домакиня задържа вниманието му за известно време, но то бе достатъчно, за да пропусне излизането на Елен. Когато обърна глава, я откри, но тя вече беше поела по насипа и не беше сама! Изобщо не ставаше въпрос да отива при нея. А и каква полза? Тя вървеше бързо, стегната в дъждобрана си, и лицето ѝ бе непроницаемо, поне не личеше никаква следа от тъга или печал. Ласнер щеше да се отърве. Достатъчно бе да погледне двамата мъже, целите в синьо облекло, които придружаваха Елен със сериозен, но спокоен израз.

Всъщност той бе в истинска нервна треска и мисълта му бързо изоставяше Ласнер. Все пак облакътен на парапета в началото на моста, той следеше с очи Елен, докато тя прекосяваше площада с високо вдигнато чело, красива, стройна, с чудесни крака... Дали го беше забелязала? Беше убеден в това, но на другия бряг на канала тя премина, без да благоволи да погледне към него.

Малко след като групата изчезна от погледа му, камбаните на църквата започнаха да бият. Техният зов отекна над покривите, изплющя в цялото въздушно пространство. Андре погледна часовника си. Пресметна, че преди да тръгне за гарата, ще трябва да изживее още осем часа във Венеция, най-омразния за него град на света.

Издание:

Еманюел Роблес
Зимна Венеция

Френска, I издание

Рецензенти: Ася Къдрева, Райна Стефанова

Художник: Георги Трифонов

Художник-редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Виолина Хаджидемирева

Коректори: Донка Симеонова, Стоянка Кръстева, Жанета
Желязкова

ЕКП 07/9536622311/637-120-83

Издателски №1998

Формат 84×108/32

Печатни коли 1,00

Издателски коли 10,92

Условно издателски коли 9,95

Дадена за печат на 15.III.1984 г

Излязла от печат на 15.V.1984 г

Цена 1,17 лв.

ИК „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1984

Печатница „Димитър Благоев“, Пловдив

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.